

3
5000

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ
ΤΕΥΧΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

= ΣΥΝΘΕΣΜΟΣ
ΟΙΩ ΤΩΝ ΟΙΩ
ΘΟΣΙΩ ΤΛΑΚΑ
ΛΛΑ ΤΕΧΝΑ
ΕΙΣ ΤΩΝ ΚΡΗΤΗ
ΧΑΝΙΑ 1924 =

ANTONIOUX MIX. PAPER

**ΕΡΩ
ΤΟΚ
ΡΙΤ
ΟΣ** ΧΑΝΙΑ
1924

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΟΡ
ΗΣΙΣ
ΓΡΑΜΜΑΤΑ — ΚΑ
ΛΑΙ ΤΕΧΝΑΙ — ΕΠΙ
ΣΤΗΜΑΙ — ΠΟΛΙΤΙ
ΚΗ ΖΩΗ

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΛΕΣ ΤΕΧΝΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΖΩΗ

ΕΤΟΣ 1.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1924

ΑΡΙΘ. 3.

ΕΙΝΕ ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΔΟΣΗ ΤΩΝ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ. ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΕΙΝΕ : ΝΑ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ ΣΕ ΟΜΑΔΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΟΛΗ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΚΑΙ ΝΑ ΒΩΘΗΣΗ ΤΗΝ ΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗΣ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗΣ.

Ο "ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ", ΕΙΝΕ ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΒΗΜΑ. ΔΕΝ ΤΩΝ ΔΕΣΜΕΥΕΙ ΚΑΜΜΙΑ ΓΛΩΣΣΙΚΗ Η ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΦΙΡΜΑ.

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ.

ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ : ΣΥΝΔΕΣΜΟΝ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ ΤΜΗΜΑ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ. ΧΑΝΙΑ. ΚΑΘΕ ΧΡΗΜΑΤΙΚΗ ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΣΤΟΝ κ. ΚΩΣΤΗ ΧΡΥΣΑΚΙ.-ΧΑΝΙΑ

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ

ΕΤΗΣΙΑ ΔΡΑΧΜ. 80.-
ΕΞΑΜΗΝΗ 50.-

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ

ΑΓΓΛΙΑ ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΔΙΡ. 1.
ΑΜΕΡΙΚΗ ΔΟΛΛΑΡΙΑ 5.
ΓΑΛΛΙΑ ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΦΡ. 40.

ΤΙΜΗ ΚΑΘΕ ΤΕΥΧΟΥΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΡΗΤΗ
ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΛΗ ΤΟΥ
ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΔΡΑΧ. 8 ΓΙΑ ΤΗ ΛΟΙΠΗ
ΕΛΛΑΔΑ ΔΡΑΧ. 10.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΜΜ. ΚΟΥΡΗΤΗ. Μόνος Β. ΓΙΑΝ-
ΝΗ ΜΟΥΡΕΛΛΟΥ. Ή Ρηγιά. ΒΕΛ.
ΦΡΕΡΗ. Τὸ διαζύγιον. Χ. ΧΡΗΣΤΟ-
ΒΑΣΙΛΗ. Ὁ Γαίλης. ΣΤ. ΔΑΦΝΗ. Ἡ
ἐλιά. Λ. ΑΛΕΞΙΟΥ. Σονέτα. Μ. ΣΚΟΥ-
ΛΟΥΔΗ. Τάφος-Τυραννία. Ι. Μ. ΠΑ-
ΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ. Παραλειπόμενα
τοῦ «Β. βλίου τῆς Μιράντας». PAUL
GSEEL. Τὸ πιστεῖω ἐνὸς ἀπίστου. ΣΗ-
ΜΕΙΩΜΑΤΑ «Ἐρωτόκριτου». Α. Σ. Αἱ
μεταπολεμικαὶ κατεθνήσκεις εἰς τὴν
Κοινωνικὴν φιλοσοφίαν. ΘΡ. ΣΤΑΥ-
ΡΑΚΗ. Ἡ εἰρήναια τοῦ Ἀνατόλ Φράνς.
Ι. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ. Μετα-
φυσικὸς τρόμος καὶ Λυρισμός. ΑΡ. Α-
ΝΤΩΝΑΚΑΚΗ καὶ Ι. ΠΑΠΑΔΑΚΗ. Θόδωρος
Ντοστογιέφσκυ. ΣΠ. ΠΑΝΑ-
ΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ. Ὁ Κόκκινος Τράγος
κ. τ. λ. κ. τ. λ.

ΕΜΜ. ΚΟΥΡΗΤΗ

ΜΟΝΟΣ

B.

Ἡ ὄλη τὴ νύκτα ὄνειρεύονταν πὼς ἔπαιξε φουτ μπόουλ. Καὶ ἡ πρῶτη του δουλειὰ μόλις ἐξύλησε, ἦτανε νὰ μειδιάσει. Ἀλήθεια, τὸ ὄνειρό του δὲν εἶχε καιμιὰ σχέση με τίς ὥραιες συγκινημένες στιγμὲς ποὺ πέρασε πρὶν κοιμηθεῖ, τριγυρνώντας στοὺς δρόμους καὶ στὰ θέατρα.

Γι' αὐτὸ εἶχε μειδιάσει.

Κι' ἀφοῦ ἐμειδιάσε, ἀφέθηκε με τὴν ὁρμὴ νὰ παρασυρθεῖ σὲ καθάρους ρεμβασμοὺς ποὺ δὲν ἐπρόλαβε κἀν νὰ συλλογισεῖ ἐκεῖνο τὸ φορικαλέο «τώρα σκέφτομαι» —καταλάβατε;— ἐκεῖνο τὸ ἀποτρόπαιο «τώρα σκέφτομαι» ποὺ ἐμποδίζει κάθε σκέψη, καὶ σταματᾷ τὸ μυαλό.

Ἔρωσ λοιπὸν αἰ;...

Ἦτανε πολὺ εὐχαριστημένος ἀπὸ τὸν ἑαυτό του. Καὶ τώρα, αὐτὸ τὸ πρῶτ, ποὺ ἕνας σκοῦρος χειμωνικὸς ἥλιος πλημυρίζει τὸ ὥραϊο του δωμάτιο, αἰσθάνεται πὼς βλέπει πολὺ καθαρὰ τὴν ἁρμονία τῆς τελευταίας του ζωῆς, τῶν στερνῶν σκέψεών του.

Ἐχειλισμένος μέσα ἀπ' τὴ νεανικὴ καρδιά του ὁ ἔρωτας, περίσσευε γιὰ ὅλο τὸν κόσμον τὸν ἐμψυχο καὶ τὸν ἄψυχο, ποὺ τὸν ἔβλεπε νὰ θαυποφέγγει πίσω ἀπ' τὴν φαιδρὴ καλωσύνη ἐνὸς ἀνοικτοῦ πρῶτίνου πέπλου. Στὴν ψυχὴ του εἶχε ἀπλωθεῖ ἀπὸ χθὲς ἀργά, ἡ γαλήνη ἐκεῖνη ποὺ χαρίζεται καὶ συγχωρεῖ τὰ ὅλα. Καὶ τὴν ἔβλεπε πάλι κοντὰ του... Καλὲ ὄχι. Δὲν τὴν βλέπει τὴν Ἀλίση! Τὴν ἀγαπητικιά του, τὴν

ἀγαπημένη του. Τί περίεργο ! Δὲν τὴν βλέπει... Τοῦ εἶνε ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ θυμηθεῖ, νὰ συγκεντρώσει τὰ χαρακτηριστικά της.. Ναὶ αὐτὴ τὴ στιγμή δὲν μπορεῖ νὰ τὸ κάμει αὐτό. Καλὲ ἐκείνη δὲν εἶνε τόσο ξανθιά σὰν αὐτὴ πού με τὴ φαντασία του βλέπει τώρα. Τὰ μάτια της, εἶνε ἔτσι ; Ὡ Θεέ. Ὅχι δὲν εἶνε ἔτσι. Καὶ ἐκείνη ἡ τουφίτσα τῶν μαλιῶν στρίβει ἀπ' ἐδῶ ἢ ἀπ' ἐκεῖ ;...

Ὡστε δὲν τὴ θυμᾶται !

Δὲν θυμᾶται ἐκείνη πού ἀγαπᾶ, καὶ πού ἦτανε μαζί του προχθὲς ἀκόμα. Αὐτὸ εἶνε βέβαια φορικτὴ κωμωδία. Μπορεῖ νὰ ἀγαπᾶ κανεὶς κάτι πού δὲν ξέρει τὸ σχῆμα του ; Τὴ μορφὴ του ; Τότε ἂν τὸν ρωτούσανε τί ἀγαπᾶ ὁ κύριος, ἐκεῖνος τί θ' ἀπαντοῦσε ;

Καὶ λέγοντας ξανὰ πολλές φορές τὴ φράση αὐτή. —Τί ἀγαπᾶ ὁ κύριος, τί ἀγαπᾶ ὁ κύριος, θυμίζότανε τὶς φυσιογνωμίες τῶν γκαρσονιῶν ἐκείνων πού μέσα στὸ Ντορὲ ἀπειθύνονταν ἔτσι στοὺς πελάτας τους. Χαχί... Θυμᾶται τὶς φυσιογνωμίες τῶν γκαρσονιῶν, καὶ τὸ μυαλό του τουρνῶ σὲ ζαχαροπλαστεία καὶ σὲ βλοκεῖες. Ἐνῶ ἐκείνην, τὴ φυσιογνωμία ἐκείνης, εἶνε ἀδύνατο νὰ τὴ χωρέσει αὐτὴ τὴ στιγμή ἢ φαντασία του.

—Ὡστε τώρα, αὐτὴ τὴ στιγμή πού ἐγὼ δὲν σὲ ξέρω, μπορῶ νὰ ἐξακολουθῶ νὰ σ' ἀγαπῶ χωρὶς νὰ σὲ βλέπω, χωρὶς νὰ θυμᾶμαι πῶς εἶσαι. Θεέ μου, τί μπερμένα πού εἶνε τὰ πράγματά σου. Φρίκη ὁ μπροδεμὸς του. Ἢ, βέβαια, θυμᾶμαι τὸ ἀνάστημά της, θὶ εἶνε τόσο περιπυ, μὴ καὶ αὐτὸ δὲν μ' ἐνδιαφέρει φαίνεται ἂν τὸ καλοθυμᾶμαι ἢ ὄχι. Ὅλες οἱ γυναῖκες θῆχουνε λέει κάποιον ἀνάστημα ! Φτάνει νὰ εἶνε γυναῖκες. Ἄ ! νὰ τὸ μυστικό, γυναῖκες ! γυναῖκες ! Ἀγαποῦσε λοιπὸν τὴ γυναῖκα καὶ ἐκεῖνος ; Ὅχι ἀδύνατον, ἀδύνατον. Τί μπροδεμὸς ! Τί μπροδεμὸς !

Κι' ὁ Δημήτριος πού εἶνε πεισματάρης ἄνθρωπος ἀνοίγει τὸ χθεσινόβραδυνο ρωμάντζο καὶ διαβάζει, ἔτσι γιὰ νὰ ξεσπάσει κάπου.

«... ἢ ἀλήθεια εἶνε πῶς ξέρω τί δίνεις, τί μπορεῖς νὰ προσφέρεις σὲ κείνον πού θ' ἀγαπήσεις. Ἀλήθεια εἶνε Ἀλέκα πῶς χωρὶς νὰ σ' ἔχω κυτᾶζει γυμνὴ θὶ μορφοῦσα μ' ὅλο τοῦτο νὰ σοῦ πῶ πῶς πρέπει νῆναι πολὲς ἀπόκριφες λεπτομέρειες τοῦ ἐφηλικοῦ κορμιοῦ σου. Καὶ σοῦ λέω πῶς ἔξαφρα ἐδῶ στοὺς γοφούς ἔχεις μὴ κάποια ἑλλειπτικὴ γραμμὴ πὺ θὰ βαθουλαίνεται περισσότερο σὰν σκύβεις, μὴ ἑλλειπτικὴ γραμμὴ πού σὲ κάνει νὰ μοιάζεις ἐκεῖνος ἐκεῖ τῆς ἀπλῆς παιδούλας τοῦ Chabas πού λούζεται στὸ δειλινό. Ξέρω ὅμως καὶ πῶς πρέπει νάχεις κάπως περισσότερο ἀνεπτυγμένες τὶς ἀρθρώσεις, ξέρω πῶς κὴν ὥρα τῶν ἐρωτικῶν σου χαδιῶν θὶ κρύβεις μυστικά κάθε ἀναστεναγμό, κάθε μορφασιὸ ἡδονῆς. Ὡ σὲ βεβαιῶνω εἶσαι κάτι ἐντε-

λώς ευκολοδιάβαστο για μένα, και ελάχιστο και μικρό...

«Και κύταξε, νοιώσε τώρα καλύτερα, αγάπη μου, τη μικρότητά σου, την ἀρτημένη μου μικρότητά σου. Από αυτά που θα σου πω. Είσαι ένα τίποτα μπροστά στη ζωή μου, μπροστά στη σκέψη μου. Είμαι εγώ που έχω συγκατακληθεί με όλες τις Έστιάδες παρθένες, εγώ που έχω άσεληήσει με τους Ναρκίσιους όλων των αιώνων.

«Εγώ, έναμα έρωμένος της Ασπασίας.

«Είπια μαζί της κουβεντιάζοντας για θεωρίες αισθητικές, δόλοιομο το έρωτικό ποτήρι που προσέφερε το κορμί της. Το κορμί της, ναι, αυτό που δεν είδα να διαφέρει και πολύ από εκείνο εκεί της Ρωμαίας Κλεοπάτρας και το άλλο της Κυρίας Ρεκαμιέ. Ω, είχε ένα τέρας σωστό, χρυσή μου ο άνθρωπος της φαντασίας. Μήπως δεν έτρώπωσα ακόμα ως μέσα στο μέλλον; Μήπως δεν συγκατακλίθηκα με όλες τις καλονές που ακόμα δεν εγεννήθηκαν; Βέβαια, αγάπη μου, πέρασα νύχτες ολόκληρες με εκείνη εκεί που μπορεί να την ονομάζουν αξιόλογα δεσποινίς Γκρανγκάσα ή όπως άλλοιως φαντασθείς. Επρόλαβα μάλιστα να σκεφθώ και διάφορες άλλες καλονές, με μάτια χρώματος καναρινι και βερμυγιόν, γιατί ήθελα να είμαι δόλοτελα εξασφαλισμένος από τα παράδοξα της εξέλιξεως του ανθρωπίνου είδους. Αχ, έκουράστηκα. Ένοιωσες λοιπόν την ελαχιστότητά σου; Αχ, έκουράστηκα.

«Εσώπασε και σε λιγάκι είπε ξανά :

«—Ναι, αλήθεια είναι πως ξέρω τί δίνεις, όσο είναι αληθινό και πως σ' αγαπώ... έσένα... έσένα...

«Κοιτάγονταν κατάματα. Ήτανε ένα άσπονδο μίσος που ένοιωθε ο ένας για τον άλλον ;

«Έσκυβαν μέσα στο μυστήριο της ζωής, σαν μέσα σε μιl άνεξιχνίαστη σκοτεινή άβυσσο που τους έχώριζε. Πλάι τους και λίγο μακρύτερα, στην κορφή ενός πέτρινού φράχτη, δλόρθο και καθαίριο στο θαμπό φόντο του φεγγαριού φάνταζε το προφίλ ενός λιγνού σκύλου. Η μαύρη σιλουέτια της άρχισε μιl στιγμή να σαλεύει νευρικά. Και ή Άλέκα εξέσπασε.

«—Είσαι ένα τέρας, ένας κακοῦργος, ένας ψεύτης. Θεέ μου και τί δέ είσαι. Πως να σε εξηγήσω; Πως να σου πληρώσω την ανησυχία που μου δίνεις... Αχ να, θl φωνάξω βοήθεια, ὄχι δέ θl φωνάξω τίποτε. θl σου πω μονάχα πως είσαι ένας παλιοψεύτης άλλη μιá φορά, ψεύης, ψεύτη, έσύ άμα τās αl ; ψεύτη άμαπás έσύ... έτι είναι οι αγάπες αl ; ψεύτη, ψεύτη, ψεύτη...

« ὕτὸς ὄρησε πάνω της και με το χέρι του προσπαθῶσε να βρει το στόμα της για να το φράξει, για να φράξει το στόμα εκείνο που τον φώναζε ψεύτη. Μl όταν το κατόρθωσε, τότε, έγινε ένα πα-

ράξενο πράγμα. Δὲν εἶχαν φαίνεται καθόλου ὑπολογίσει πὸς κάποτε θὰ μπορούσαν νὰ βοηθοῦν τόσο πολὺ κοντὰ ὁ ἓνας στὸν ἄλλο. Καὶ ὅταν αὐτὴς αἰσθάνθηκε στὸ χέρι του τὴν αἰσθησὴ τοῦ τρεμάμενου ἐκείνου παιδικοῦ χειριοῦ καὶ ἐνοίωσε τὴν ὁμορφὴ ἀγωνία του, νὰ ποῦ ἀμέσως ἔξωσας γιὰτὶ εἶχε ὀρμήσει ἐπάνω της, καὶ καταβάζει χωρὶς κί ὁ ἴδιος νὰ καταλάβει τὸν ἀριστερὸν του βραχίονα γύρω στὴ μέση της.

«Καί, ἐκείνη, ἀφήνεται, —τί παρᾶξενο ἀλήθεια! —ναί, ἀφήνει ἦσυχια ἦσυχια τὴ μέση της στὸ δυνατό σπρώξιμό ἐκείνου τοῦ μπράτσου, πὸν τὴν παρασύρει μὲ ἀλύπητη σταθερότητα, σὲ μιὰ περιπέτεια τῆς ὁποίας διαισθίνεται πὸς αὐτὴ θὰ ἀποτελεσεὶ τὸ κυριώτερο σημεῖο, τὸ κατασυντομιένο καὶ παιητικώτερο θέμα.

«Καὶ τρέμει ἀπὸ διαίσθησιν τῆς ἀγνωστῆς ὁμορφιᾶς, πὸν ὄλοενα καὶ περισσότερο τὴν προσεγγίζει. Καὶ καθὼς ἐκείνος ἔξακολουθεῖ νὰ τὴν τραβάει στὸν λευκὸ ὄχρὸ δομακὸ πὸν φέρνει ἐκτὶ κάτω στοὺς βράχους πὸν περιμένουν, ζαλίζεται καὶ βαδίζει σὰν χαμένη, σκωντουφλίζοντας στὶς πέρες...

«Καὶ σὲ λίγο μὲ μιὰ φωνὴ διῦλισμένη ἀπὸ τὸν ἐρωτα, σκύβοντας τὸ κεφάλι του στὸ δικό της, καὶ βλέποντας μὲ τὴ στάση του αὐτὴ τὴν ἀκρὴ τῆς σεληνοφώτιστης γραμμῆς τῶν φρεϊδιῶν καὶ τῶν χαμηλομένων ἀπὸ ἀναοιχίλα ἐκστατικὴ βλεψάρων της, ἀορίζει νὰ τῆς μπουκουρρίζει ἀπαλά :

— Ἐοίσαμε τὸν ψεύτικο μεταρροκί πέπλο πὸν μᾶς χώριζε, τὸν ἐγκρημίσαιμε μοναχὶ μὲ μιὰ ἀπλή ἐλαφὴ... Ὅσο καθυστερημένα ἐρχεται μιὰ εὐτυχία, τόσο καὶ μεγαλήτερον φαίνεται. Σ' ἀπὸ τῶ, Χθὲς ἀκόμα βρισκόμενα βυθισμένοι στοὺς μονγκοὺς πόνους τῆς ἀνημπορίας μου, χθὲς ἀκίμα δὲν ἦσονται δική μου. Ὑπέφερα. Καὶ στὶς στιγμὲς τῆς μονώσεώς μου ἐγραφα στίχους, δραματιζόμενα στιγμὲς εὐτυχίας σὰν τὶς ἀπομηνῆς, καὶ ἐπονοῦσα διπλά. Μὰ ὁ Θεὸς εἶνε καλός. Ἔλεγα :

Ὁ μὴν ἀργεῖς...
Τὸ κεφαλάκι σου ἔλα καὶ γῆρε
Πάνω στὸν ὄμο μου,
Εἰν' ἐξελίτηδες τόσο φαρδύς....
Ὁ μὴν ἀργεῖς...
Καὶ μὴν μιλεῖς..
Μονάχ' ἂν θέλεις
Μὴν σταματήσεις ποτὲ νὰ τρέμεις...

«καί, νά, πὸν τώρα τρέμεις χωρὶς νὰ μιλεῖς σφιγτοτριγυρισμένη ἀπὸ τὸ μπράτσο μου. Ἔλα, ἐλα ἀπλή μου ἀγάπη. Ἄλλὰ ὄχι! ὄχι! Ποῖν ἔχουμε νὰ ἐκτελέσουμε ἓνα καθήκον. Ἔλα. Θὰ πᾶμε ἐκεῖ, σὲ κείνους τοὺς βράχους. Συλλογισμένοι πρέπει νὰ μείνουμε ὄρες πολλὲς μὲ δάκρυα στὶ μίτια. Θὶ κλαῖμε τὸν καιρὸ πὸν χάσαμε ζώντας ἀγγώ-

ριστοι και μοναχοί... "Επειτα κάποιο περβόλι θά βρεθεί και γιὰ μᾶς.. Δέν εἶνε ἀπαραίτητο ἐκεῖ μέσα νὰ ὑπάρχει μιὰ κρήνη.. Μὲ τὰ χεῖλη μου θά σκουπήσω ὅλα σου τὰ δάκρυα... "Επειτα θά βάλω σὲ τάξη τὰ ξεσκισμένα σου ρούχα.. "Ὁ πρέπει νὰ φορεῖς πολλὰ ρούχα... Θὰ βάλω σὲ τάξη τὰ ξεσκισμένα κουρέλια σου, μὲ μιὰ λεπτὴ φροντίδα. Θὰ μοι-ἀζῶ τότε στὸν κνηνὸ πὺν τακτοποιεῖ τὰ φτερά τοῦ τριγωνιοῦ πὺν ἐλάβωσε, ἐνῶ ἐσὺ θάχεις, ὅλα τὰ ὠραῖα συναισθήματα ἐνὸς καλοῦ τριγωνιοῦ, ἐνὸς εὐγενικοῦ δροσεροῦ θηράματος....»

"Ἦτανε μιὰ ἐποχὴ πὺν ἡ ζωὴ γιὰ τὸ Δημήτρη δὲν ἐφαινότανε νὰ κρύβει μυστήρια πολλά. "Αφνε ἀναπάντητες μερικὲς ἐρωτήσεις τοῦ μυαλοῦ του τότε, ἐμειδιοῦσε, ἦτανε πολὺ εὐτυχισμένος τότε πὺν αἰσθανότανε τὸν ἑαυτὸ του τόσο καλὸ γνώστη τῆς ζωῆς. Μὰ πέρασε ἐκείνη ἡ ἐποχὴ, και ἦτανε καιρὸς πὺν ἐννοιωθε πὸς οἱ ἄνθρωποι ὅλοι γύρω του δὲν ἦτανε μοναχὶ ἄνδρες. "Υπήρχανε ἀκόμα και ἄλλα πράγματα πὺν τὰ ὀνόμαζαν γυναῖκες, και πὺν ἐθεωρεῖτο καλὸ ἄλλι και κακὸ νι τὶ κέρνει κανεὶς ἀπάνω του δοκιμαζοντας μὲ τὴ βοήθειά τους κάτι παρᾶξενους ὑστερικούς σπασμούς ὁμοιους μὲ ἐπιληπτικῶν.

"Απὸ κείνη τὴν ἐποχὴ ζοῦσε μιὰ ζωὴ λιγάκι ἀκατάστατη, ἀγωνιῶδη, ἀνυπόμονη. Οἱ μέρες περνοῦσαν ἡ μιι πῖσω ἀπὸ τὴν ἄλλη ἴδιες πάντοτε και μισοϊκανοποιητικὲς. "Αναθυμότανε τῖς ἐορτὲς στὰ σαλόνια τους, τῖς ἀσχολίες του τῖς κοσμικὲς. "Επήγαινε πάντοτε σ' αὐτὲς μὲ συναισθήματα προσδοκίας. Κάτι ἐγύρευε. Γυρίζοντας ἐσκεφτότανε πολὺ τὸ γιατί δὲν ἐμεινε εὐχαριστημένος ἀπ' τὴ διασκέδαση ἐκείνη. Και καθὼς ἐσκεφτότανε, ἀνέτελε μέσα στοῦ μυαλοῦ του κάποιο καινούριο ὄνειρο κάποια νέα προσδοκία. Αὔριο, ὦ αὔριο θά περνοῦσε καλλιτέρα. Τὸ αὔριο θι ἦτανε μιὰ ὠραιότερη μέρα Και τὴν ἀνησυχία του τὴν ἀνυπόμονη ἐπρόλαβε μιὰ μέρα ἀπὸ κείνες, ὁ ἐρωτας.

Τὶ ὁμορφα πὺν ἐμιλοῦσε κείνο τὸ ρωμάντζο γιὰ τὸν ἐρωτα! "Αχ Θεὲ μου τί ὠραῖο ἐκείνο τὸ «κάποιο περβόλι θι βρεθεῖ και γιὰ μᾶς..» "Ὁ πὸς τὸ αἰσθανότανε αὐτὸ! Και μὲ τὴ φαντασία ἐβλεπε τὸν ἑαυτὸ του μαζί τη; σὲ ἕνα περβόλι. Τῆς ἐσκοπούζε μὲ φιλήματα τὰ δακρυρέμα μιι τη;. Μάλιστα κῦρισι, μάλιστα, ἐταῖ ἐπορευε, δὲν ἦτανε διόλου ἀπαραίτητο στὸ περβόλι αὐτὸ νι ὑπάρχει και κρήνη. "Υπάρχουνε λοιπὸν μεγαλύτεροι ἄνθρωποι ἀπὸ τοὺς καλλιτέχνες; "Ερχεται ἐκεῖ στὶ καλὶ καθούμενα, σου γρ ἴφει μιὰ φράση, και σὲ κάνει ἄνω κάτω, σου ξεσκαπάζει τὴν ψυχὴ, στὴν θολώνει, στὴν μπερδεύει ἀπὸ εὐχάριστες και μυστηριώδεις ἀνατριχίλες. Τί διάβολο βρίσκω τώρα ἐγὼ σὲ κείνο ἐκεῖ τὸ «δέν εἶνε ἀπαραίτητο στὸ περβόλι αὐτὸ νὰ ὑπάρχει και μιὰ κρήνη..» "Ὁραῖο θι εἶνε νι πεῖ κανεὶς ἐπίσης ἡ ξανθιά ἐρωτικὴ κρήνη, ἡ και : ἡ ξανθιά ἐρωτικὴ σου κρήνη. Νὰ τὸ πεῖ κανεὶς

σὲ κείνην πὸν ἀγαπᾷ, αἴφνης νὶ πῶ ἐγὼ στὴν Ἀλίκη.

— Ἀφῆσέ με, ἀγάπη μου, νὰ δροσισθῶ στὴν ἐξωτική ξανθὴ κορήνη σου. Ὅσα θέλεις μπορεῖς νὰ φαντασθεῖς πὼς εἶπες μὲ τὴ φράση αὐτή. Ἄα! καλὲ ἐγὼ εἶμαι ποιητὴς! μὲ αὐτὴ καλὴ τὴ φράση ἐξιδαικεύεται τὸ πλοῦς.

— Αἱ λοιπὸν ὄχι βρὲ ἀδερφέ, καὶ γὼ ποιητὴς εἶμαι. Εἶχε καὶ μένα κάποια κοίτηση ἢ ἀγάπη μου ἐπὶ τέλους. Ἀκουστε κύριοι. Ἔστεκούμαστε σὲ ἓνα παρ' ἴθους λιμάζοντα; τίς πλάτες μας στὸν θαυματοπράσινο χειμερινὸ ἥλιο. Εἴμαστε ἀψήγανοι καὶ χωρὶς θέμα οὐκίας. Ἐβύταγα τὰ γερὰ της τὰ λευκά. Τὰ δάκτυλά της εἰπαίαν πάνω ἀπὸ ἀμυγχαγιά. Καὶ ἐκεῖ ἔπᾶνω στὰ λευκὰ δάκτυλά της, ἦρθαν σὺν ἀστοραλή, δυὸ κυνηγάμους μύγες καὶ παντοετηγαν! Σὺν ἀστορατῆ. Ἐπαντρούτηκαν ἐτοι καλὰ καὶ σφῶνι πάνω στὰ λευκὰ δάκτυλά της, μὲ ὅλο τὸ κούνημα πού τοὺς ἔκανε ἐκείνη. Ἐσυναντήθηκαν τὰ μάτια μας τότε χωρὶς νὰ καταλάβοις πὼς. Εἶχε γίνει καταλόκα η καὶ ἐγὼ τῆς εδειξα πὼς τὴν ενίωσα καλὰ τὴν κοκκινάδα της. Τόσα δευτεροβάστα ἀγογότερα τὴ φιλοῦσα. Πῆγε μου τώρα δὲν εἶνε ὁμορφο αὐτό; Πῆστε μου ἀν' ἀπάνω στὰ κοινένια, ἀπάνω στὴ παρθενικὴ ἐκεῖνα δάκτυλα, ἐταίριασε νὰ γίνει ἓνα τόσο σκανδαλώδες πρᾶγμα. Βλέπετε εἶνε αὐτὴ ἡ φοβερὴ ἐλευθερία τῆς φύσεως! Ἢ νὰ εἶμουνα κι' ἐγὼ μύγα! Γι φαντάσου μύγα ἐγὼ! Χρησὴ μου τι ὄραία πού εἶσομνα ὅταν ἐκοκκίνησες, τί ὄραία ἄχ! μὲ εἶτι τέλους τί μὲ συγκρατεῖ; τί μὲ δεομῆσει! Νὰ πάροι ὁ διάβολος ὅλα τι δεομῆσι! Τ' ἀπόγεια θὶ τα τσακίσω ὅλα. Θὰ φύγω ἀπ' τὸ σπίτι μου ὅπως φεύγει τὸ βόλι ἀπ' τὴ μπουκα τοῦ κανονιοῦ καὶ θὰ πέσω στὸ δικό της ὅπως πέφτει ἓνα βόλι, μὲ μπόμπα, μὲ σωστὴ κατεύθυνση. Εἶνε κωμικὸ νὰ σκεφθεῖ δηλαδὴ κανεὶς πὼς ἐπεριόμενα συγκαταθέσεις τοῦ πατρός, ἄδειαν δηλονότι! «Παπῆκι, μοῦ δίγεις τὴν ἄδειαν νὰ νυμφενθῶ»; «Μὲ τὴν εὐχὴν μου, τέκνον μου». Καὶ ἐγὼ ἀπὸ τὴν εὐχαρίστησή μου θὶ ἀλλοιθώριζα. Καὶ ὅμως παπῆκι μὲ εδωξες ὅταν εἶχα τὴ βλακσία νὰ σοῦ κάμω μὲ τέτοια πρόταση. Μὲ εδωξες κακὴν κακῶς, καὶ ἐγὼ τώρα σοῦ τὸ λέω ἐπισήμως καὶ κατηγορηματικῶς. Θὶ κίμω ἐκεῖνο πού θέλω. Πῶ πῶ! πὼς σ' ἀρέσει γὰ τ' ἀκούεις αὐτά, Ἀλίκη, αἱ; Τώρα ἡ ἀλήθεια εἶνε δηλαδὴ πὼς ἔχει κάποια ρομαντικὴ ὁμορφίκα ὁ γάμος. Αὐτὸ τὸ προσδιορισμένον τῆς φυσίας. Ἐκείνη ἐκεῖ ἡ προετοιμασία, τὰ λευκὰ ρούχα, τὰ πέλλα, τὴ ἄνθη, οἱ εὐχὲς καὶ τὰ μυστηριώδη μειδιήματα τῶν φίλων πού θὶ λένε «ἄντε πάλι τι κατάφωρες, πῶς στὶς χίφες σου». Ἐπειτα ἐκεῖ νη ἢ ἀπομόνωση, τὰ περιποιημένα ἀσπρόρουχα, τὸ λουσιμένο κορμί, ἄχ ἄφῆσέ με, καλὲ Ἀλίκη, θέλω νὰ σὲ φιλήσω ἐκεῖ κάτω στὸ αὐτί, μὲ καλὲ ἀπὸ τὸ θέλω; ἐκεῖ θέλω νὰ σὲ φιλήσω, ἄχ μὲ πὼς εἶσαι, πὼς εἶνε

ἡ φυσιογνωμία σου, Θεέ μου δὲν σε θυμούνται! Τὶ μπροδεμοί! Τὶ μπροδεμοί; Αὐτὰ τὰ γκαρσόνια! Φύγε κύριε γκαρσόν δὲν θέλω τίποτε, περὶ τὸ νὰ θποκλίνεσαι, τὸ σακκάκι σου εἶνε λιγδωμένο, εἶλα ξεφορτώσου με, Θεέ μου, φύγε βρε Γιάννη δὲν θέλει τίποτα ὁ κύριος. Αἶ τότε ἄκουσε καὶ πὲς μου δὲν ἔχω δίκιο νὰ ἐπαναστατῶ;

Καὶ ὁ Δημήτρης ἄρχισε νὰ διηγᾶται στὸ Γιάννη, στὸ γκαρσόνι τοῦ Ντορέ πὺν καλὶ καὶ σώνει ἔμπαινε στὸ μυαλό του διαρκῶς ἐκεῖνο τὸ προῖ μὲ τὶς μουστάκες του, ἄρχισε νὰ τοῦ ἐξιστορεῖ ὅλα τὰ ὑπέρ καὶ τὰ κατὰ τῆς ἐπαναστατικῆς διαγωγῆς του ἀπέναντι τοῦ σπιτιοῦ του. Ὁ Δημήτρης ἦτανε εὐλακρὸν ἐπὶ τὴν συζήτησίν του. Ἐκάθησε αἰφνῆς καὶ τοῦ ἀράδιασε ὅλα τὰ ἐπιχειρήματα μὲ τὰ ὁποῖα ὁ Μοροζίνη πατὴρ ὑπεστήριξε τὴν δευδερκίαν του καὶ ἤθελε νὰ ἐπιβάλλει πάντοτε τὴ γνώμη του στὸ γιό του.

Τὰ κατορθώματα τῆς ζωῆς τοῦ κ. Μοροζίνη πατρὸς ἦτανε τὰ ἑξῆς ἐπὶ τὴν σειράν:

1) Δέκα ἔξη χρόνων τέλειωσε τὸ Γυμνάσιο τοῦ Ναυπλίου μὲ τὸ βαθμὸ λίαν καλῶς ἔννεα. 2) Δέκα ἑπτὰ χρόνων κατόρθωσε κατεβαίνοντας ἐπὶ τὴν Ἀθήνα μὲ τὴ δραστηριότητά του νὰ ξεκαθαρίσει τὴ συντήρησιν τοῦ πατρὸς του πὺν ἦταν ἀπόστολος συνταγματάρχης καὶ νὰ μᾶθει σὲ πέντε μῆνες ὁλόκληρη τὴ λογιστικὴ. 3) Δέκα ὀκτὼ χρόνων εἶξερε δυὸ ξένες γλώσσας χωρὶς νὰ πάρῃ μισὸ ἰδιαιτέρο μάθημα. 4) Δέκα ἔννεα χρόνων ἐκέρδιζε ἑξακόσιες δραχμὰς τὸν μῆνα (πὺν ἦτανε θαῦμα γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη). 5) Εἴκοσι χρόνων εἶχε ὅσες τοῦ χρειάζονταν γιὰ νὰ θεραπεύσει ἐπὶ τὴν Ἑλβετία ἐπὶ ἕνα χρόνον μιὰ πνευμονικὴ ἐξασθένησιν. 6) Εἴκοσι τριῶν χρόνων ἐπάειε θαρραλέα στὸ κρενί φονσιέ τοῦ Παρισιοῦ. 7) Εἴκοσι ἐπτὰ χρόνων εἶχε κεφάλαιο εἴκοσι χιλιάδων δραχμῶν. 8) Τριάντα δυὸ χρόνων εἶχε δικό του σπίτι ἐπὶ τὴν Ἀθήνα. 9) Τριάντα πέντε χρόνων ἔκανε τὸν πύδ ἐπιτυχημένο Ἑλληνικὸ γάμο μὲ τὴν ἐντιμότερη κοπέλα τῶν Ἀθηνῶν καὶ 10) σαράντα δυὸ χρόνων ἀνακάλυψε τὴν βολικότητα τοῦ Ἑλληνικοῦ Χρηματιστήριου.

Τὸ γάργαρο αὐτὸ ἱστορικὸ κατακύλισμα τοῦ Μοροζίνη πατρὸς, ἐχάιδευε τὴν ἀκοή τοῦ γιοῦ ἀπὸ μικρῆ ἡλικίας. Καὶ σιγὰ σιγὰ τὸν εἶχε κάνει νὰ πιστέψει τὴ ζωὴ σὰν ἕνα πολὺ καλῆς πίστεως ρωλόι, τοῦ ὁποίου αὐτὸς ἐσυμβόλιζε τὸν ὠροδείκτη χαιδεύοντας ἀπαλὰ τὶς ὥρες τῆς ἡλικίας του τὶς ἤδη ἐπιθεωρημένες καὶ γαϊδεμένες ἀπὸ τὸν λεπτοδείκτη—τὸν πατέρα του.—Γιὰ ἔρωτα πονθενὰ δὲν ἀνέφερε τὸ γάργαρο ἱστορικὸ κατακύλισμα τῆς ζωῆς τοῦ πατρὸς! Καταλαβαίνεις Γιάννη; Οὔτε ἰδέα γιὰ τὸν ἔρωτα...

Αἶ λοιπὸν ἐγὼ αὐτὸ τὸ ρωλόι, Γιάννη, θὰ τὸ χαλάσω, θὰ τὸ

χαλάσω την τάξη. Ἐξ ἄλλου ποιῶς μὲ βεβαιῶναι πὼς τὸ ρολοῖ αὐτὸ εἶνε καλῆς πίστεως ; Ἀρχίζω νὰ μὴ πιστεύω στὸν σίγουρο μηχανισμό τοι. Τώρα, νὰ ζήσεις, φύγε ἀπ' τὴ μέση Γιάννη, εἶνε καιρὸς νάρθει ἐκείνη... Νάτηνε ἦρθε.—Γιατί ἄργησες τόσο ἀγάπη μου ; Νὰ τὰ ὠραῖα γραμμωτὰ φρούδια σου, νὰ τὰ γαλάζια σου μάτια, κουνιέσαι, ἀλήθεια τί ὠραῖα πού εἶνε ἡ κίνησή σου, πόσο εἶσαι προσφιλῆς ! Τί ὠραῖα λέξεις προσφιλῆς, πὼς τὴν αἰσθάνομαι αὐτὴ τὴ λέξη νὰ ταιριάζει στὴν εἰκόνα σου, προσφιλῆς, προσφιλῆς ! Ἄν μποροῦσα θὰ σὲ φώναζα προσφιλῆς μονάχα ἀντὶς γιὰ Ἀλίκη. Ἦρθες, ἦρθες ἐπὶ τέλους, ἄργησες ὅμως προσφιλῆς, ἐνῶ εἶχα τόσο κέφι γιὰ σκέψη σήμερα.. Βέβαια εἶμαι κύριος τῆς σκέψης μου σήμερα, τὸ μυαλὸ μου δουλεύει ρολοῖ. Ἔχω τόση διαύγεια...

Καὶ ἀπὸ τὴ στιγμή ἐκείνη πού ὁ Δημήτρης ἐσκέφτηκε πὼς εἶχε διαύγεια, μονομιᾶς ἔπαισε νάχει. Δὲν μπόρεσε ἔκτοτε νὰ κάνει τὴν παραμικρότερη σκέψη μ' ὅλες τὶς τυραννίες πού ἔκανε στὸ μυαλὸ του. «Τώρα σκέφτομαι, τώρα σκέφτομαι» ἀκουγότανε σὰν ἀντίδραση ἢ φωνὴ τοῦ ἑαυτοῦ του, καὶ ἦτανε ἀδύνατο νὰ σκεφτεῖ.

Καὶ ἐνῶ μέσα στὸ κεφάλι του ἐκείνη τὴ στιγμή ἦτανε ὅλα φέρον μίγδην, ἀσυναίσθητα ἄρχισε νὰ μετροῖ τοὺς κτύπους τοῦ ρολοιοῦ τῆς πόλεως ἀργὰ ἀργὰ κουνώντας τὸ χέρι του καὶ ἀπαγγέλλοντας τὰκ τὰκ τὰκ. Ἀφοῦ ὅμως τὸ ρολοῖ ἐπαίξε ἔντεκα καὶ δὲν εἶχε νὰ παίξει ἄλλες, ἔσταμάτησε. Αὐτὸ ἐδυσχερῆσθη τὸν Δημήτρη πού ἐξακολούθησε γιὰ κάμποσο ἀρηρημένος νὰ λέει τὰκ τὰκ.

Πράγματι ὁ Δημήτρης ἔχασε τὸ κέφι του καὶ τὸ ἀντικατέστησε μὲ νεύρα. Σ' αὐτὸ συνέτεινε καὶ τὸ ὅτι καθὼς ξυριζότανε, ἡ λάμα τοῦ ἔπαισε μέσα στὰ ἀκάθαρτα νερὰ τῆς λεκάνης, κάνοντάς τον γιὰ νὰ τὴ βγάλει νὰ χόσει μέσα σ' ἐκεῖνα τὰ βρώμικα νερὰ τὰ χέρια του δυὸ φορὲς, ἔπειτα ἐδέησε νὰ σημάνει καὶ τῆς καμαριέρας του, τῆς κομπῆς Μαργαρίτας, γιὰ νὰ τὸν βοηθήσει στὸ τράβηγμα τῶν κομπιῶν τῶν μακιετιῶν του πού ἦτανε πεσμένα κάτω ἀπὸ τὸ φαρδὺ καμὸ, καὶ τὸ χειρότερο, πού σκύβοντας μαζί της, βοήθησε σὲ τέτοια θέση μιὰ φορὰ, πού τοῦ ἐπέτρεψε νὰ δεῖ γιὰ μιὰ ἐλάχιστη στιγμή ἕνα μέρος τῆς τριανταφυλλένιας καλόγραμμης κνήμης. Καὶ δὲν θὰ πείραζε οὔτε αὐτὸ, μόνον πού τὸ στιγμιαῖο ἐκεῖνο θέαμα τοῦ ἐπροξένησε κατάπληξη, πρᾶγμα πού δὲν ἐπερίμενε, καὶ τὸν ἔκαμε νὰ τὴν κυτᾶξει ὅπως κυτᾶζουν τὰ πρᾶγματα πού τρώγουνται. Καὶ ἦτανε μοιραῖο νὰ νευρώσει διαρκῶς καὶ περισσότερο, τόσο, πού ὅταν κάτω στὴν ἐξώπορτα τοῦ σπιτιοῦ του ἐθρημμάτισε τὸ κορδόνι τῶν παπουτσιῶν του ἐπιχειρώντας νὰ τὸ σφίξει, βοήθησε στὴν ἀνάγκη νὰ πεῖ μιὰ πολὺ βαρεὶ ὕβρη γιὰ τὴν ὄρα καὶ τὴ στιγμή πού ἐμηνήθησε, καὶ γιὰ κείνους πού τὸν ἐγέννη-

σαν. Ἀμέσως ὁμῶς μετάνοιωσε καὶ εἶπε γιὰ νὰ ἀνακαλέσει τὴν κατὰ πολλὰς φορὰς «ὄχι Θεέ μου ὄξω ὄρκος, ὄξω ὄρκος. Ἐγὼ λέω τοὺς ἀγαπῶ τοὺς γονεῖς μου, στ' ἀστεία λέω τὰ εἰπα αὐτά.» Καὶ εἶπειτα ἐπρόσθεσε ἐντελῶς μηχανικά: «Θεέ μου τί παιδί πού εἰμαι, τί παιδί..»

Ἐπῆγε μὲ σταθερὸ βῆμα στὴ Λαϊκὴ Τράπεζα ἐσήκωσε μιὰ κατάρθεση σαράντα χιλιάδων δραχμῶν πού εἶχε στ' ὄνομά του ὁ πατέρας του, εἶπειτα πάλι μὲ σταθερὸ βῆμα ἐτράβηξε γιὰ τὰ γραφεῖα τῶν Κούκ' κ' ἀφοῦ ζήτησε διάφορες πληροφορίες ἐπῆρε κάτι κίτρινα μιλλιέτα, γιὰ τὰ ὁποῖα ἐπλήρωσε τρεῖς χιλιάδες τριακόσες τριάντα ἐπτὰ καὶ πενήντα. Γυρίζοντας ἀπὸ κεῖ στὸ σπίτι του σ' ὄλο τὸ δρόμο βασανίζονταν νὰ βρεῖ ἀκριβῶς πόσο ἐκόστιζε τὸ ἓνα μιλλιέτο.

Στὴν πόρτα τῆς μαρμαρινῆς οἰκοδομῆς τῶν συναντήθηκε μὲ τὴν ἀδελφή του τὴν Αἰλή.

— Δημήτρη πῆγες στὸν τεχνίτη τὴν καδένα πού σοῦ ἔδωσα;

— Ὁχι.

— Καὶ μὲνε πότε ἐπὶ τέλους θὰ τὴν δώσεις..

— Μποροῦσες νὰ τὴ δώσεις ἐσὺ ἀφοῦ βγήγες.

— Μὰ εἶμουνα μὲ τὴν κ. Κάρναλη, στὸ Παγκράτι, ξέρεις γιὰ τοὺς πρόσφυγες. Μοιράσαμε φανέλλες, νὰ δεῖς πού ὁ ἄνδρας τῆς σχεδιάζει μιὰ ὁμορφὴ γιορτὴ στὴν Ἀκρόπολη μὲ τὸ φεγγάρι, ἀκριβῶς σὲ μιὰ βδομάδα μὲ τὴν πανσέληνο, εἶνε τζέντλεμαν ὁ κ. Κάρναλης.

Μιλοῦσε δυσκολοκρῦβοντας τὴν εὐτυχία τῆς, τὰ μάτια τῆς ἐλαμπαν ἐκουνιόταν διαρκῶς.

— Ἦτανε καὶ ὁ κ. Κάρναλης στὸς πρόσφυγες;

— Βέβαια, βοηθοῦσε τὴν γυναῖκα του...

Ὁ Δημήτρης ὅταν ἀντελήφθηκε πῶς ἡ ἀδελφή του κοκκίνιζε γύρισε τὸ κεφάλι του ἀδιάφορος ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά. Ἀνεβαίνοντας τὰ μαρμαρίνα σκαλοπάτια τῆς εἰσόδου ἡ ἀδελφή τοῦ Δημήτρη σταμάτησε στὸν πρῶτο καθρέφτη ἀριστερὰ πού ἄπλωνε τὸ καθαρὸ κρυστάλλο του σ' ὄλο τὸ ὕψος τοῦ τοίχου. Ἡ Δεσποινὶς Αἰλή Μοροζίνη ἦτανε μιὰ κοπέλα πολὺ λεπτὴ, μὲ ὀλόξανθα κοιμμένα μαλλιά, μὲ μάτια γαλάζια, σκοτωμένα, πού ἐμιλοῦσαν ἀόριστα γιὰ μυστηριώδεις ντεμπελιές καὶ ἀνησυχίες. Τὸ ντεκολτέ τῆς ἦτανε πολὺ ρηχὸ καὶ ἀγαποῦσε νὰ ντύνεται στὰ ἄσπρα ὅλες τὶς ἐποχές. Ἦτανε ἓνας φίνος βλαστός Ἀιτικῆς κοριτσίστικης ὁμορφιάς.

Μὲ τὰ κίτρινα μιλλιέτα στὶς τσέπες ὁ Δημήτρης βρέθηκε τ' ἀπόγεμα νὰ κτυπάει τὴν πόρτα τῆς ἀρραβωνιαστικιάς του. Ἦτανε ἀποφασισμένος, σοβαρός. Θὰ ἐπερτε στὸ σπίτι τῆς σὰν μπόμπα, ἀν καὶ

δὲν αἰσθανότανε τὸ μυαλό του τόσο σβέλοτο καὶ ἐνεργητικό ὅπως τὸ πρωί. Θὰ ἐδημιουργοῦσε τὴν εὐτυχία του.

Τοῦ ἀνοίξε τὴν πόρτα ὁ ξάδερφος τῆς Ἀλίκης ὁ κύριος Πάρις Βλασιός. Ἡ ὑπηρετρία εἶχε ἐξοδο, ἡ Ἀλίκη ντύνονταν, ἐβρόδηκε ἐκεῖνος στὸ διάδρομο. Ναι δὲν εἶχε φύγει ἀκόμα ὁ κ. Πάρις. Ἐπρόκειτο νὰ φύγει. Ἡ Ἀθήνα τοῦ ἦτανε ἕνας τόπος ἀρετὰ προσφιλῆς. Βέβαια καὶ ἡ πατρίδα του ἡ Κωνσταντινούπολη εἶχε κι' αὐτὴ ὁμορφία, ἀλλὰ καθὲς μέρος καὶ μὲ τὶς δικῆς του χάρες...

—“Ὅλα εἶνε ὠραῖα σ' αὐτὸ τὸν κόσμο κ. Μοροζίνη, ὅλα εἶνε ὁμορφα. Ἐδῶ ζῆτε μὲ τὰ ἀπαλὰ χρώματα τῆς Ἀττικῆς λεπτότητος, περιστοιχίζεστε ἀπὸ σπασμένα λευκὰ μάρμαρα, ἐμεῖς ἐκεῖ κάτω εἴμαστε ντεμιτέλῆδες, σκεπτικισταί, ὠραιοπαθεῖς, ὄχι. ὄχι σὰς βεβαιῶ, ἀλήθεια εἶνε ὅτι σὰς λέγω, ἡ ζωὴ σας εἶνε ἱαμβος, ἐμᾶς εἶνε σαρκί μινὸρε ἀτέλειωτο. Ἀνυπομονεῖτε ἴσως νὰ διῆτε τὴν ἀρραβωνιαστικιά σας, μοῦ ελεγε πρὸ ὀλίγου : θὰ ντυθῶ σὲ τέσσερα λεπτά, μοῦ τὸ εἶπε αὐτὸ πρὸ ἑνὸς τετάρτου, ἂ νὰ κι' ὁ θεῖος...”

Ὁ κ. Πέτρος Βλασιός ἦτανε βουλευτής. Δηλαδή ὄχι δὲν ἦτανε βουλευτής, εἶχε ἐκτεθεῖ βουλευτής μὲ τοὺς σοσιαλιστὲς ὑποψηφίους, ἀλλὰ ἐξακολουθοῦσε ἰδίως μετὰ τὶς ἐκλογές νὰ μένει ἐκτεθειμένος στὰ εἰρωνικὰ μειδιήματα τοῦ κόσμου, ὅπως εὐφολογώντας ελεγε ὁ ἴδιος...

—“Ὡστε ἀπόψε θὰ βγῆτε στὸ γλέντι μαζί, εἶπε ὁ θεῖος. Ἡ Ἀλίκη, Δημήτρη, ὑποσχέθηκε γλέντι στὸν Πάρι ἀπ' ἐδῶ, εἶτσι λέει ἕνα γλέντι ἀποχαιρετιστήριο, ἐπροεξόφλησε ἐννοεῖται τὴ δικὴ σου γνώμη. Χαχί, πὼς ἐξουσιάζει πάντοτε τὸ ἀδύνατον φύλο ! Μπορεῖς Πάρι ; βλέπεις παιδί μου νὰ μοῦ σφίξεις ἐδῶ αὐτὸ τὸ ἐλατήριο τῶν γυαλιῶν μου ; ἐχὼ ἀπόλυτη ἀνάγκη νὰ τελειώσω ἕνα ἄρθρο.

Περπατοῦσα τὸ πρωί μονάχος στὴ λιακάδα τοῦ Ζαπτείου πού λέτε, ἕνας ἀνασκοιμπωμένος γερὸς ἐργάτης μὲ ἕνα τσεκούρι ὕλοτομοῦσε σκαρφαλωμένος μὲ πολὺ ἐπικίνδυνον τρόπο σὲ ἕνα γιγάντιο πεῦκο στὸ βασιλικὸ περιβόλι, ὁ ἥλιος ἔπεφτε πίσωθὲ του καὶ τὸν ἔλουζε μὲ ἕνα ὀλοφώτιστο φόντο. Αἶ, παιδιά μου συγχωρέστε καὶ σὲ μένα λίγη ποίηση... Ἦτανε τόσον ὠραῖος τόσο δυνατός ! Τί δύναμη, τί ὠραῖος συμβολισμός, εἶχα καιρὸ νὰ πάρω τέτοια συγκίνηση. Μουχλιασμένος ἀπ' τὴν ἀχάριστη πολιτικὴ οἰκονομία, ἀπὸ τὶς στατιστικῆς καὶ τὶς ὑπολογιστικῆς θεωρίες τοῦ Μαρξισμοῦ βοήθηκα κι' ἐγὼ ἕνα τρόπο γιὰ νὰ δώσω διέξοδο στὴν κάποια ποιητικὴ φλέβα πού κρύβεται μέσα μου. Ἀποτέλεσμα ἦτανε τὸ ἄρθρο μου. Ἐνας λυρικός ἀφορεσμός, ἕνα κάτι τι σὰν τοὺς Νιτσαϊστικοὺς λιβέλλους. Ἐχει μέσα του ὅλες τὶς ἐνδείξεις καὶ τὰ σπέρματα μιᾶς μεγαλοφυΐας, ὅπως εἶπε ἀνηψέ μου. Ὁ ἐργάτης, ὁ περιχυμένος ἀπὸ φῶς ὀλόχρυσο, μὲ ὑψομέ-

γο τὸ τσεκουρή του, ἡ μόνη ἀλήθεια τῆς ζωῆς, τὸ μόνο γτοκουμένο ποῦ ἔχει κανεὶς ἠθικό κι' ὠραίο γιὰ νὰ υπεραμυνθεῖ τῆς ἀσοκπῆς καὶ νευρασθενικῆς ζωῆς ποῦ περνᾶμε...

Ὁ κ. Βλαστός εἶχε ἕνα λευκὸ λευκὸ γενάκι, τὸ χαίδευε λίγο καὶ ἐξακολούθησε, πέρνοντας θέση σὲ ἕνα ψάθινο κάθισμα τοῦ κορινθίου.

— Μπορεῖτε νὰ υποκειδιάτε ὅσο θέλετε σεῖς οἱ νεαροὶ ποιηταί, μπορεῖτε νὰ μειδιάτε ὅσο θέλετε. Εἰστε καὶ σεῖς θύματα τῆς νευρασθένειας τοῦ αἰῶνα μας, εἴσαστε καὶ σεῖς ὑστερικοὶ μεταπολεμικοὶ ἀνθρώποι, χωρὶς ὑπομονή, χωρὶς γαλήνη στὴν ψυχῇ. Λέτε: Ἀσπαζούμαστε τὸ σοσιαλισμὸ, μὰ δὲν μποροῦμε νὰ περφηρονήσουμε καὶ τὴν ἐκτίμησιν τοῦ αἰῶνα μας.. Νὰ τὸν χαίρεστε τὸν αἰῶνα σας καὶ τὴν ἐκτίμησίν του.. Σῶπα, σῶπα, Πάρι, καταλαβαίνω καὶ προλαμβάνω τὴν παρατήρησίν σου, δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχει κανένα ἀλλὰ στὴ μέση, ζητᾶς ἐκτίμησιν ἀπὸ τοὺς συγχρόνους σου, μὰ οἱ γύρω σου, φίλε μου, εἶνε τόσο κουρασμένοι ὅλοι!.. Ἀγοράζουν ἕνα βιβλίον ὄχι γιὰ νὰ τὸ διαβάσουν, ἀλλὰ γιὰ νὰ τὸ ἀγοράσουν, ἐλπίζω πὼς μὲ καταλαβαίνεις. Δὲν ἐπῆρατε λοιπὸν μυρωδιὰ ἀκόμα, πὼς εἴσατε τὰ τελευταῖα παρηκμασμένα λείψανα τοῦ ἀστικῆς σας πολιτισμοῦ; ὅτι εἴχατε γιὰ νὰ πῆτε τὸ εἶπατε, ὅ,τι εἶχε νὰ δώσει ὁ ἀστικός πολιτισμὸς τὸ ἔδωσε παντοῦ ἀκόμα καὶ στὶς τέχνες. Ἐνας ἄλλος κόσμος ἀνοίγεται τώρα, ἕνα τρίτον βασιλείον, μὲ ἄλλες συνθήκες, μὲ ἄλλες τέχνες μὲ ἀλλοιώτικη ζωῆ. Ζητᾶτε τὴ δόξα ἐτοὶ γλήγορα γλήγορα, εἴσατε ἀνυπόμονοι, ντρέπομαι γιὰ τὴ δόξα ποῦ ζητᾶτε, ἡ ἀδύνατη ψυχικότητά σας πρόθυμη πάντοτε στὴν καλλιέργεια ἑνὸς σεβασμοῦ, δὲν ἔχει τὸ κουράγιον νὰ ἀισθανθεῖ καὶ νὰ γνωρίσει τὴν ὁμορφίαν μᾶς ἠρωϊκῆς ἄρνησης... Καλὰ, καλὰ, μὴ διαμαρτυρεσάτε ἄνηφι, μπορεῖ καὶ νὰ ἐξαιρεῖται σὺν αὐτὸ τὸ σεῖς, ναί, ναί, ἐξαιρεῖται, μὰ μὴ μὲ διακόπτει πρὸς Θεοῦ, εἶπα πὼς ἀποτεινόμενι στὸ ἀρθρὸ μου κατ' εὐθείαν στοὺς συντηρητικὸς μεταρρυθμιστὲς καὶ πὼς τὸ ἀρθρὸ μου τελειώνει ἐτοὶ: «...λοιπὸν δὲν » εἶνε καὶ τόσο παρᾶξενον τὸ πὼς σᾶς βλέπουμε σταματισμένους ἐκεῖ » στὸ ἀνώτερον σημεῖον τῆς μεταρρυθμιστικῆς ἐπαναστατικότητάς σας » ἀνεξέλικτους καὶ ἀσπίλους πατριώτες. Ἐχετε κατορθώσει νὰ σταματήσετε τὸ μυαλὸ σας στὶς ἐξερευνητικὰς πτήσεις του. Οἱ σκιὲς τῶν προβλημάτων τῆς καθημερινῆς ἀδικίας, ὅταν περνᾶνε διπλασ σας τίς δείχνετε μὲ τὸ μικρὸ σας δάκτυλον στὸ μυαλὸ σας καὶ συγχρόνως ψιθυρίζετε στοὺς ἑαυτοὺς σας. Αὐτὲς εἶνε οἱ σκιὲς τῶν » ζοφερῶν προβλημάτων. Δὲν ὑπόσχονται τίποτε...»

Ὁ κ. Βλαστός εἶχε πάρει ἀκατάσχετη φόρα. Ἦταν ἀδύνατον νὰ σταματήσῃ. Ἐπανελάβε κἀνοντας μὲ τὰ χέρια του διάφορα εἰρήματα στὸν ἄερα :

— Ὁ πολιτισμὸς σας ὅ,τι εἶχε νὰ δώσει τὸ ἔδωσε. Μὴ καινούρια ἀνατολή ροδίζει ἀπ' τὴ μερίν τοῦ ἠλιοφωτισμένου ἐργατῆ μου. Ἀφήστε τον κι' αὐτὸν νὰ προσθέσῃ ἕνα ἀκόμα γῶμα στὸ μωσαϊκὸ τῶν χρωμάτων τῶν χρωμάτων τῆς ζωῆς. Κοιτάξτε καὶ λυπηθῆτε ὅλα ἐκεῖνα ποῦ ἐθανάτασταν καὶ ποῦ ὀνομάζονται αἰσθήματα, σκέψεις. Ὁ-

α κατάντησαν, στείρα, άγωνα χωρίς ζωή, χωρίς κατεύθυνση. Σήμερα ο άγαπητικός λέει τής καλής του : Σ' αγαπώ. Γιατί σ' αγαπώ ; Δεν ξέρω. Ίσως έπειδή άρέσεις στο φίλο μου. Ίσως έπειδή φοράς κουρέλια τής μόδας, Ίσως έπειδή είσαι γυναίκα σ' κι' εγώ άνδρας και πρό-πει να σ' αγαπήσω. Λέγε μου και σ' πώς μ' αγαπάς, είνε ανάγκη γά τό λές αυτό, είνε ανάγκη άκόμα γά μου δίγεις κλασικές άπαντήσεις, να κάνεις άστεία, κοινά άστεία, γιά τά όποια εγώ θά κάνω πώς γελώ, και πώς ευχαριστιέμαι. Εγώ θά σου λέω «είσαι ωραία» και τό ύφος μου θά είνε σοβαρό, μελοδραματικό, σ' θά μ' άπαντās με τσακίσματα «μου τόπαν κι' άλλοι» και εγώ θά σκάζω στα γέλια γιά τήν έξυπνη άπάντηση! Τίποτε καλύτερο δέν θά μπροέσουμε γά πούμε μεταξύ μας, άλλι άν τά βαριέσαι κι' αυτά, έλα επί τέλους στην άγκαλιά μου να ξε-μπερδεύουμε σιωπηλά...

Η τέχνη σάν καθρέφτης τών συνθηκών αυτών τής σύγχρονης ζωής είνε κι' αυτή ένα ύστερικό όργανέτο, μοιάζει με μιá ξεκουρντιστη λαντέρνα πού έπιχειρεί νά παίξει ένα εύθυμο πηλή βιαστικό μάος, είνε τό ξεχαρβαλωμένο λαούγκι μās γεροντοκόρης, πού τραγουδεί νε-ανική τραγουδία. Μά άν έπιχειροΰσε κανείς νά μιλήσει γιά τήν Έλλη-νική τέχνη θάτανε άληθινή κωμωδία. Στις άλλες χώρες τέλος πάντων, όταν οι ποιητές δέν είχανε τό κουράγιο νά γίνουμε προφήτες και ά-πόστολοι ενός κοσμοπολίτικου μέλλοντος, είχανε τουλάχιστον τήν πρό-νοια γά συγχρονιστοΰν με τήν μεταβατική περίοδό μας τήν άσθενι-κιά, γινόμενοι άσθενικοί ποιητές, ποιητές πού άναζητοΰν άσθενικές και θαμπές δόξες.. Μά έδω ; Έδω είνε σωστή κωμωδία. Έχεις έναν Παλαμά πού σου προφητεύει άπολυτροφίσεις φυλής, πού σου μιλά με γλώσσα σανσκορπική, συναρμολογημένη με τήν πρέσσα, στην πιο ξερή και δύσκαμπτη τεχνοτροπία. Και όλα αυτά γιά νά σε κάνει νά αισθαν-θείς έσ' τή συγκίνηση πού άποκομίζει αυτός από τή φουστανέλα του Κολοκοτρώνη ! Και είνε σίγουρος πώς έπέτυχε !.. Μπορεί και νά τό άποδίδει αυτό, στην κατανώση τών βιβλίων του, είνε σίγουρος πώς τόν νοιώθουν, πώς τόν έχουνε μέσα στην ψυχή τους όλοι οι Έλληνες. Είνε λέει έθνικός ποιητής. Δεν τ' άκούσατε τιά τραγουδία του ; Καλέ τά τραγουδάνε στο δρόμο όλοι οι Έλληνες πολίτες τιά τραγουδία του τόν προφητικό του, τις εκατό φωνές του, έξέχασε μόνο πώς ένας έθνικός ποιητής βαστά όσο και ένα έθνος, και πώς ένα σύγχρονο έ-θνος δέν είνε παρά ένα χαρτάκι πού γυρίζει άπ' τήν άνάποδη με τό πρώτο φύσημα του άνεμου. Και νά ο άνεμος ο καθαριστής, ο αναπο-δογυριστής. Ο ήλιοφώτιστος εργάτης μου ! Φέρονε μαζί του καινού-ριο κόσμο είνε και σκέψων, ποίος λοιπόν θά τόν νοιώσει τόν κό-σμο πού φέρνει ;

Ο θεός έχαμήλωσε τή φωνή του.

—Τί κάθομαι όμως και σās φλυαρώ τόση ώρα άδικα τών άδικων είπε, ξεκουρντισμένη Πάρι, νέε ποιητή.. Δεν ζητās τουλάχιστον κα-νένα πρόλογο άπ' τόν Παλαμά γιά τήν ποιητική σου συλλογή ; Γρά-φει αράδες προλόγους. Θα τόν ζητήσεις σπíti του, θά πάρεις νησι-σμο ύφος και θά του φιλήσεις τό χέρι, έτσι άκουσα πώς τόν επισκέ-πτονται οι νέοι ποιητές, μά καλέ έσ', είνε ζήτημα άν πρόσεξες ό,τι

είπα ἐγὼ ὡς τώρα, αἶ; Εἶμαι βέβαιος πὼς δὲν μὲ παρακολούθησες δὲν εἶν' ἐτσι; ἐκουράστηκες, νάτα αὐτὰ ποὺ ἔλεγα, ἐκουράστηκες!...

—Μὰ καλὲ θεῖς μου δένο τὸ παποῦτσι μου. Μὲ συγχωρεῖτε x. Μοροζίνη ποὺ σᾶς γύρισα τῆ ράχη, τί ψευτοκορδόνια, Θεέ μου τί ψευτοκορδόνια...

Ἐπι Δημήτρης μπροστά σὲ κείνη τὴν ἐπαναστατικότητα τοῦ θεοῦ τῆς ἀραβωνιαστικῆς του, ἐδοκίμασε ὅλα τὰ συναισθήματα ἑνὸς ἡλιθίου, ποὺ δὲν προλαβαίνει νὰ νοιώσει, νὰ σκεφθεῖ.

Αὐτὸ τὸν ἔκανε ὄλο ἐκεῖνο τὸ διάστημα νὰ βρίζει ἀπὸ μέσα τοῦ τὸν ἑαυτοῦ του καὶ νὰ τοῦ λέει πὼς μὲ τέτοιο νεουριασμένο μυαλὸ τοῦ εἶχε ἐκεῖνο τὸ ἀπόγεμα δὲν θὰ ἔπρεπε ν' ἀνοίξει καθόλου τὸ στόμα του γιὰ συζήτηση οὔτε γιὰ ἀνακοίνωση ἐπὶ τῶν κυτρίνων μπιλλιέτων. Περίεργο, περίεργο ἀλήθεια, ἐνῶ καλὲ εἶχε τόση διαύγεια τὸ πρωτὶ. Ἀπέδιδε μέρος τῆς ἡλιθιότητος του καὶ στὴν ἀναπάντεχη ἐμφάνιση τοῦ Πάρι. Ὁχ κι' αὐτὸς ἀδερφε μὲ τὴν ὥρα ταν ἤρθε... Καὶ θὰ τὸν τῆγαιαν καὶ περίπατο, τί μαρτύριο ἐπὶ τέλους...

Καὶ ἐνῶ ἀνακάτωνα ὅλα αὐτὰ στὸ κεφάλι του ὁ Δημήτρης, παρακολουθοῦσε μὲ κουνήματα τοῦ κεφαλοῦ τὸν x. Βλαστὸ στὴ φόρα τῆς γλώσσας του, ἐνῶ μὲ τὰ μάτια ἀπλανῆ διάβαζε τὸν τίτλο μιᾶς φοβερῆς εἰκόνας τοῦ παποῦ τῆς Ἀλίκης τοῦ κλειδαρά, ποὺ κοσμοῦσε παράξενα τοὺς τοίχους ἐκεῖνου τοῦ κοριντιόρ.

Εἰς τὸ δεξιόν μου χέρι τὸ ραβδάκι μου κρατῶ
Τὸ δὲ τέχνης ἐργαλεῖον ἔχω εἰς τ' ἀριστερό.
Ἰστορήθηκα τὸ ἔτος ὀγδοήκοντα ἐννιά
Ὑπὸ τῆς χειρὸς υἱοῦ μου Νοεμβρίου στὰς ἐπτὰ...

Θεέ μου τί ἰδέα, τί τίτλος γιὰ κἀδρο, τί προστυχιᾶ, καὶ τὸ φύλαγαν λέει ἐκεῖνο τὸ κἀδρο σὶν κειμήλιο καὶ ἦτανε μορφή λέει ἐκεῖνο τὸ φοβερὸ φόφιο κρανίο... Τί ἰδέα ὁ παποῦς μὲ ἕνα κλειδί στὸ χέρι. Ἐπὶ τέλους θὰ τὴν ἔπερα, θὰ τὴν ἐκλεβε, ἂν ὄχι σήμερα, αὐριο, ἂν ὄχι αὐριο τὴν ἄλλη μέρα, θὰ τὴν ἔπερα ἀπ' ἐκεῖ, θὰ τῆγαιαν ὅλα τὰ ἐνθύμια ποὺ τοὺς ἐσύνδεαν μὲ γονεῖς, μὲ συγγενεῖς, ὅχι δὲν ἦτανε δυνατόν νὰ ζήσουν μὲ γονεῖς γύρω τους. Ἦθελε νὰ τὴν αἰσθάνεται μονάχη τῆς ἐντελῶς ἐλεύθερη, τοῦ ἔκανε κακὸ νὰ συμπαθεῖ ἔξ αἰτίας τῆς ὅλες τῆς ἀσχημῆς τῶν δικῶν τῆς...

Ἀπὸ τὸ βάθος τοῦ κοριντιόρ ἀκούστηκε ἕνα θροῖσμα. Ἦτανε ἡ Ἀλίκη ποὺ μῆπκε μέσα ὅπως ἕνας δροσερὸς ἄνεμος. Ἐφοροῦσε μιὰ κίτρινη χουσαφιὶ ὀργαντῆνα μὲ ἕνα κατακόκκινο ρόδο στὴ μέση. Ἦτανε ἀνεκράστητος ὥραϊα. Οἱ τρεῖς κύριοι στὴν ἀρχὴ τὴν ὑποδέχτηκαν μὲ σιωπηλὴ κατάπληξη. Ἐπειτα ὅσο ἐκεῖνη ἐπλησίαζε, ἀρχισάν νὰ βάζουν μικρὰς ἐνθουσιαστικῆς κραυγῆς. Ἦτανε ὥραϊα, ἦτανε ὥραϊα κι' ὁ Δημήτρης ποὺ ἐνοιοθε τὸν ἑαυτοῦ τοῦ ἡλιθιο κείνο τ' ἀπόγεμα ἐκτάπει πολλὰς φορὰς τὸ σάλιο του βλέποντάς τὴν νὰ εὐχεται. Καὶ ἤρθε κατ' εὐθείαν σ' αὐτὸν ὅπως ἐσυνήθιζε, ἀπλώνοντας τὸ ἀπαλὸ μαγουλό τῆς εἰς τὸ καθιστωμένο φιλὶ τοῦ χαιρετισμοῦ.

Μάλιστα.

Ἦτανε ἀλήθεια.

Τὴν ἐκρατοῦσε στὴν ἀγκαλιά του. Ἐτσαλάκωνε μὲ τὸ μπράτσο

του την δογκαντίνα της πού της έκρυβε με μυστικοπάθεια τις γραμμές του άφθονου κορμιού της. Νά το ξανθό της κεφάλι, τὰ ώραία της τοίνουρα, ή μυτίτσα της, τὰ χέρια της, τὰ μακροιά της πόδια. Έκουνιώτανε ! Έχάιδευσε τή γή. Έκουνιώτανε ! Το δωμάτιο πλημύριζε από ζωή με την κρυσταλένια φωνή της. Έσάλευσε, έκυμάτιζε. Νά, τὸ ένα της πόδι σαλεύει, έπειτα τάλλο, τσακίζει τή μέση της, τή φωνή της, περπατάει, κάνει πάντοτε μιὰ περιττή κίνηση, μιὰ κίνηση χωρίς προακτικό σκοπό, μιτ κίνηση πού δέν ήτανε άπαραίτητο νά γίνει. Άλλα πού είνε κίνηση ώραία, μιτ μουσική κίνηση πού την προσδιορίζει πού την κάνει νά είνε.. εκείνη.. εκείνη.

Και ο Δημήτριος είνε εδτυχής. Έτσι άπάνω στην εδτυχία του βρίσκει μιὰ ευχαρία πού δέν τόν βλέπουν για νά άκουμπήσει τὸ μεγάλο δάκτυλο του χεριού του στη μύτη του, και κοιτάζοντας στραβομούτσουνα τὸν παπού της Άλίκης, τὸν κλειδαρά, νά κανάει όπως άνω στις τράπεζες ενός κλαρινέτου τα άλλα του δάκτυλα.. Έπειτα άρχινα ὁ ἴδιος να τούς προτείνει διασκεδάσεις. Θα πήγαινε σπίτι του μιι στιγμή, ως τόσο αὐτοί μπορούσαν νά προχωρούν και νά τὸν περιμένουν στην Όμόνοια. Θα πήγαινε νά τούς φέρει τή μικρή μερσεντιές του για νά τούς κατορθώσει άπαλά εις τήν λιακάδα του Παληού Φαλήρου. Βεβαία θα τὸν διασκεδάσαν τὸν Πάρι. ήτανε δυνατόν νά τὸν αφήσουν νά φάγει έτσι; Κάτι ψιθυρίζεται και για τὰ Άθηναϊκά γλέντια, θα τὸ δῆτε.

Ο Δημήτριος βρίσκεται κι ὅλας έξω. Περνῶ τρεχάτος τήν πλατεία του Άγιου Κωνσταντίνου και στο άφθονο φῶς του ἡλιου βλέπει τὸ νεκρόσπομο τῆς Έλένης Δεληβορηῶ ξεσκισμένο, θυμίζεται τή χθεσινή βραδυά, και παίζοντας ένα άσκοπο σάλτο ψιθυρίζει «έτων ογδόντα, έτων ογδόντα φιοῦ! ...»

Έπειτα σκονταυτεί μπροστά στον Άγιο Κωνσταντίνο πού με τὸ εικονοστάσιο ζητάει έλεημοσύνη ..

Τὸν πιάνει αϊκτος για τὸν Θεό! βγάζει ένα εικοσπεντάριχο και τὸ χώνει στην τρύπα του κοιτιού. Δέν χωρεῖ. Τότε τὸν Δημήτρη τὸν πιάνουνε γελαστά νεύρα βγάνει τὸ σουγιά του και σπρώχνει τὸ εικοσπεντάριχο στην τρύπα.

— Έλα πάσε και σὺ φουκαρά λέει, και φεύγει...

Και τώρα ο Δημήτριος βρίσκεται μέσα στην μερσεντιές του πηγαινοντας νά συναντήση τους εκείνους στην Όμόνοια. Τὸν περιμένουν εκεί ώραίοι ἴσοι με χαμόγελο στο χεῖλι.

— Γιατί Άλίκη έβγαλες τὸ ρόδο απ' τή μέση σου;

— Δέν άρσσει στον Πάρι Δημήτρη, κι ὁ Πάρις είνε καλλιτέχνης, άπάντησε ή Άλίκη...

Και ο Δημήτριος έχασε τὸ κέφι του.

Μπαίνουν στο αυτοκίνητο. Οδηγεί ο ἴδιος. Άνάμεσα απ' τις άκτινες του τιμονιού βλέπει άσκοπα τούς ανθρώπους και τή ζωή, άσημαντη, και βαρετή νά κυλάει. Δέν σκέφτεται τίποτε, μονάχα ο θόρυβος του μοτέρ έχοχεται στ' αὔτιά του και του φαίνεται πὸς λέει :

Γευγελή και Δοϊράνη, Γευγελή και Δοϊράνη. . . . .

Η ΡΗΝΙΩ

Ἐγὼ κι' ὁ Μανώλης παραμονεύαμε ἀπ' τὴ μουρνιά μὲς στὸ κη-
πουλι, πίσω ἀπ' τὸν αὐλότογο τοῦ Καπετάν Μαθιοῦ. Ὁ Γιώργης
εἶχε σκαλώσει στὸ χαμηλὸ δῶμα τοῦ σταύλου καὶ περίμενε. Μιὰ στιγ-
μὴ ἢ πόρτα τῆς «Λοτζέτας» ἀνοίξε καὶ μιὰ μαύρη σκία προχώρησε.

Κάτι σιγανὲς μυλιές, λίγα βουβὰ πατήματα στὸ μαλακὸ γῶμα καὶ
σὲ λίγες στιγμὲς νὰ τὸ Γιώργη κοντὰ μας τραβῶντας ἀπ' τὸ χεῖρι τὴ
Ρηνιώ, τὴν κόρη τοῦ Καπετᾶ Μαθιοῦ. Πατοῦσαν κι' οἱ δυὸ στὶς μύ-
τες τὸν ποδιῶν.

—Καλησπέρα, αἰγομουρομούρισε κείνη σὶ σαστισμένη

—Καλησπέρα, εἶπα κι' ἐγώ.

—Ἄντες: Δρόμο, γλήγορα, μᾶς λέει ὁ Μανώλης, ὁ πιὸ γέροως
μας, κι' ὁ πιὸ γνωστικός μας, κι' ὅλοι ξεκινήσαμε μὲς' ἀπ' τὰ χωρά-
φια.

Δὲν μᾶς ἐκατάλαβαν κι' ἔτσι γλήγορα καὶ πετυχημένα γίνηκεν ἡ
κλειψὶ τῆς Ρηνιώς. Πήραμε κάτω τὸ Λαγκώ κι' ἐξαθήκαμε μὲς σὶ λιό-
φουτα. Οἱ σκύλοι τοῦ χωριοῦ γανγίζανε σὰν βερδιάνοι, ποὺ ὁ ἕνας
παίρνει τὴ φωνὴ τ' ἄλλουνοῦ κι' ἡ φωνὴ κεινοῦ ποῦναι κοντὰ μας
φτάνει πιὸ δυνατὴ κι' ἡ ἄλλη ὅσο μακριὰ νὰ θαι τῶνε καὶ πλαντῶ. Μὰ
κι' αὐτὲς σβύσαν σὲ λίγο στὴν ἡσυχία καὶ στὴ γαλήνη ποῦχε ξεπλωθῆ
στὴν πλαγιὰ τοῦ βουνοῦ. Σὲ μιὰ ὥρα μὲσα βρισκόμαστε στὸ σπήλιο
τοῦ Καυηλάση.

Εἶχαν ἀφήσει τὸ Νικολιὸ «νὰ βλέπη» τὴ μάντρα καὶ τοῦχανε
δώσει τὸν ἕνα γκοῶ, γιὰ νὰ πυροβολήσῃ πρὸς τὸ μέρος τοῦ χωριοῦ
ποῦ πηγαίναμε, ἀν ἦτανε ἀνάγκη κι' ἀν ἔρταναν κλέφτες.

—Νικολιόσοο! Ἔ, Νικολιόσοο! τοῦ φώναξεν ὁ Μανώλης ἀπὸ

μακρού.

—Έεεε, ἀπληρογῆθηκε κι' αὐτό κι' ἡ φωνή του «δαμνὴ-δαμνὴ» ἀκούστηκε μακρὰ ν' ἀντηχᾷ μέσα στὴν ἀπόλυτη νυχθερινὴ ἡσυχία.

Σὲ λίγο φτάσαμε κεῖ πού βρισκότανε.

—Εἶδες προῶμιμα ; ρώτησε σιμώνοντάς το ὁ Μανώλης.

—Ναί. Εἶδα.

—Ἴντα ;

—Τὴν Πούλια ! Ὅτι καὶ βγήκε κι' ἄρχισε νὰ γελᾷ. Μεσάνυχτα νὰί λέω μπλεῖο.

—Τ' ἀντράκι μου κάνεις ἐδᾶ, φοβιτσάρι ; Ἔ ; ντὶ δὲ θημᾶσαι, μορέ, προθὲς ἀργά, πού δὲν ἤθελες νὰ κατεβῆς κάτω στὸ σπήλιο σὰ μούλευσε τὸ μαγαῖρι μου ;

—Μά... ἐκεῖνᾶ, λέω φοβοῦμαι, γιὰτ' εἶνε σκοτεινὰ καὶ τὸ φανταξό...μου τῶπεν ἡ μάντρα μου, πὼς πιπιλίζει τὸ αἷμα...

—Σώπα, κερατᾶ, μὴ λὲς κουζουλάδες.

Σίμωσα κι' ἐγώ. Ὡς τόσο ἔφτασε καὶ τὸ ζευγάρι πούχε παραπομείνει πρὶν ἀπὸ μᾶς κάμποσα ζᾶλα.

Βοήκαμε τὸ Νικολιὸ καθισμένο διπλοπόδι ἐξω ἀπ' τὴ μάντρα... Εἶχαμε ἀκούσει ἀπὸ μακρὰ τὸ τραγοῦδι του. Ποιὸς ξέρει ; Ἴσως γιὰ νᾶχη συντροφίᾳ τὴ φωνή του καὶ νὰ ξεφοβῆται.

Δίπλα στὴ φωτιὰ μέσα στὴ μάντρα, περασμένο σὲ πριένια σούβλα, ἦταν ψημένο ἐν ἀόνικι. Τόχαμ ἑτοιμασμένο ἀπὸ βραδύς.

Τόσα καὶ τοῖς μέρες εἶχαμ ἀποφασίσει τὴν κλεψιά. Ἡ Ρηγιὸ τῶξερε. Εἶτανε συνεννοημένες μὲ τὴ γειτόνισσά της τὴ γρᾶ Στάθαινα. Κανένας ἄλλος δὲν τῶξερε παρὰ μιὰ ψυχοκόρη πούχανε στὸ σπήλι τους.

Μὴ ἡ Ρηγιὸ ἦταν βέβαιη, πὼς κι' ἂν τὴν σκίτωναν δὲ θάνογνε τὸ στόμα της μῆτε προτύτερα, μῆτε τώρα γιὰ νὰ μαρτυρήσῃ μὲ ποιὸ φυγε.

Ἔτσι μᾶς εἶπεν ἡ Ρηγιὸ.

Βιαστικὰ κάτσαμε γύρω στὸ σοφρᾶ καὶ πὸ βιαστικὰ ἐγὼ κι' ὁ Μανώλης στρώσαμε τι γοιαιζούμενα. Πίσω ἀπ' τὸν καντηλιέου μὲ τὸ θαμπὸ λιχνάρι καθότανε ὁ Γιώργης καὶ δίπλα του ἡ Ρηγιὸ. Κοίταζεν ὁ ἓνας τὸν ἄλλο μὲς στὸ μισοσκῆτο καὶ κάπου κάπου ἐγγίζαν τὰ χέρια τους. Ἐμεῖς κάναμε πὼς δὲ θωρούσαμε κι' ἤμαστε δοσμένοι στὴ δουλειὰ μας σὲν καλὲς νοικοκυρὲς. Κάπου-κάπου τὸ ζευγάρι ἄρχισε νὰ κουφομιλῇ κι' ὁ Μανώλης μιὰ στιγμὴ ξερόβηξε.

—Υπομονή... ὑπομονή κι' ὅπου κι' ἂν εἶνε... μουρμουρίσε πειραχτικά.

—Σώπαινε, γιὰτ' εἶναι ντροπὴ, τοῦπα μὲ σιγανὴ φωνὴ κι' ἐγώ. Ὅλοι γελάσαμε σεμνά.

Αὐτὸς ἐσώπασε. Τὰ πρόβατα μετασαλεύανε κάπου-κάπου καὶ τὰ κουνούνια τους γεμίζανε παρᾶξενους ἤχους τὸ μακρὸ μυστηριώδικο σπήλιο. Τὰ κουνούσιατα φτάναν ὡς κάτω βαθεῖι στοὺς σταλαγμήτες, πού σὰ στοιχειωμένα θεριὰ στέκονταν κραιπώνοντας στὶ κεράλια

τους πάνω τὴν τεράστια σκεπὴ τοῦ σπήλιου.

Ἡ σκεπὴ ἔμοιαζε σὰ πέτρινος οὐρανός κ' οἱ σταλαχτῆτες σὰν ἀπολιθωμένοι πιτάνες, πού τὸν σήκωναν.

Κάπου τὸ καμπανέλι τοῦ τραγοῦ μας χτυποῦσε κ' αὐτὸ κ' ὁ ἦχος του μὲς στὰ κουδούνια καὶ τὰ «λεριὶ» τῶν προβάτων συμπλήρωνε τὴν ἀρμονία τῶν γλυκῶν ἤχων, πού ξυλνοῦσε χίλιους πόθους μέσα μου.

Σὰν ἦταν ὅλα ἔτοιμα, σιμώσαμε γύρω στὸ σοφρᾶ ὅλοι καὶ τὸ Νικολιό, κ' αὐτὸ μαζί μας, πού κάθε τόσο κοιτάζε περίεργα τὴ Ρηγιὸ καὶ τὰ μάτια του στράφτανε σὲ κάτι πειραχτικὶ παιχνιδιαιόματα πρόωρον πόθου.

—Στ' ὄνομά σου, Θεέ μου. Καλῶς ὀρίσετε. Ὅριστε. Εἶπα στὸ ζευγάρι.

—Καλῶς σᾶς εὐχήκαμε, εἶπε μὲ σιγανὴ φωνὴ κ' ἡ Ρηγιὸ κ' ἔκαμε τὸ σταυρὸ τῆς προτοῦ πιώσει τὸ ποτῆρι.

Τὸ Νικολιό τὴν κοιτάζε καλὴ-καλὴ στὰ μάτια. Ἦταν πρώτη φορὰ πούπερνε μερικὸ ἀπὸ κλεψί. Μοῦ φάνηκε πὼς διέβαζα μὲς στὰ μάτια του τίς σκέψεις του, Πότε τάχα κ' αὐτὸ θάκλεφτε μιὰ κοπελιὴ καὶ νὰ τὴν πᾶη στὴν μάντρα του ἢ στὴ μίντρα τῶ φίλῶ του, σὰν τὸ Γιώργη μὲ τὴ Ρηγιὸ; Τοὺς κοιτάζε, τοὺς κοιτάζε κατάματα καὶ δὲν ἐτροφῶε. Ἡ Ρηγιὸ τὸ θεωροῦσε καὶ κρυφογελοῦσε δείχνοντάς το μὲ πλάγιες ματιὰς στὸ Γιώργη πού κρυφογελοῦσε κ' αὐτὸς.

—Καλῶς νὰ σ' εὐρῶ, Γιώργη, λέει ὁ Μανώλης σηκώνοντας τὸ ποτῆρι του.

—Καλῶς νὰ ὀρίσης.

—Καλὴ ἔσπελα νὰ δώση ὁ Θεός, συμπλήρωσεν ὁ Μανώλης κ' ἤπιε.

—Εὐχαριστοῦμε, εἶπαν κ' οἱ δυὸ τους ὁ Γιώργη κ' ἡ Ρηγιὸ.

Τὸ ποτῆρι ξαναγέμισε κ' ἀπ' τὴ Ρηγιὸ πῆγε στὸ Γιώργη κ' ἀπ' αὐτὸν σὲ μένα καὶ τελευταῖα στὸ Νικολιό, πού χωρὶς νὰ πῆ καμμὶ εὐχὴ κείνο τὸ βράδυ, ὅπως συνήθιζε, τὸ ρούφηξε χτυλώντας τὰ χεῖλιά του.

—Καλὴ στέφανα, τοὺς εὐχήθηκα σηκώνοντας πάλι τὸ ποτῆρι μου.

—Εὐχαριστοῦμε, κουμπάρε, μοῦπαν κ' οἱ δυὸ τους, γιατί εἴχαμε πιώσει χέρι μὲ τὸ Γιώργη νὰ τὸν στεφανώσω.

Ἐφάγαμε κ' ἤπιαμε. Μὴ πάντα βιαστικά. Τὴ βιάση τὴν ἔδινε ὁ γαιτρος. Ἦταν σιμωτισμένοι, Σὲ λίγο σηκωθήκαμε ἀπ' τὸ σοφρᾶ. Τὰ πρόβατα μετασάλεψανε πάλι καὶ τὰ κουδούνια τοὺς ἀντήχησαν στὸ σκοτεινὸ βῆθος τοῦ σπήλιου τοὺς γλυκοὺς ἤχους τῶν.

—Νικολιό, πάρε τὴν ἀνάπλα σου κ' ὄσω. Ἔλα μαζί μας. Ἐμεῖς θὰ κοιμηθοῦμε κάτω ἀπ' τὴν κερασιὰ.

Αὐτὸ μᾶς κοιτάζε πονηρά, πῆρε τὴν ἀνάπλα του καὶ τὴν ἀσκομαντούρα του καὶ μᾶς ἀκλούθηξε. Μοῦ φάνηκε πὼς κρυφογέλασε. Φεύγοντας κάπου κάπου ερριγχε τὰ μάτια του στοὺς δυὸ πού ἀπόμεναν. Ἐμειναν μέσα ὁ Γιώργη κ' ἡ Ρηγιὸ.

Σὲ λίγο ἦταν ἡσυχία. Τίποτα δὲν κουνιότανε. Κανένας θόρυβος, καμμιά ταραχή. Κάπου-κάπου κανένα βουβὸ κουνούπισμα μὲς στὸ σπήλιο κι' ὑστερα πάλι αἰωπὴ κι' ἡσυχία. Εἶχαμε πάει χαμηλὴ ἀπ' τὴν πίσω μεριά τοῦ σπήλιου ὡς ἑκατὸ διακόσια μέτρα, εἶσι πού δὲ θωρούσαμε καὶ τ' ἀνοιγμα. Ἦταν Ἀρκίλης κι' ἄρχισε νὰ ξεκαλοκαιριῖζη. Τὸ κρύο δὲν ἦταν δυνατό. Ὁ οὐρανὸς κατακάθαρος καὶ τὰστρα σταζανε φῶς. Μητε φύλλο δὲν κουνιότανε. Μιὶ ἡσυχία ἀπόλυτη.

Μιὶ στιγμή μου φάνηκε πὼς ἄκουσα τὴ Ρηνιὸ νὰ μιλᾷ κι' ὑστερα τὸ Γιώργη. Μιὶ ἀνατριχίλα εἰπασε τὸ πετσομένο καὶ σκληρὸ κορμί μου κι' ἕνα μούδιασμα μ' ἔκαψε νι μετακινηθῶ. Τὸ ἴδιο κι' ὁ Μανώλης πούκανε κι' αὐτὸς τὴν κομισμένο.

Ἐκίταξα τ' ἄστρα κι' ἄρρηγα τὸ μάτι μου νὰ βουτᾷ βαθειὰ στὸ μαῦρο ἄπειρο, καίζοντας κίπου-κίπου μ' ἄστρα πούκανε ματιές. Μακρὴ σ' ἕνα μετόχι κρέζαν γιὶ δευτέρη φορὰ οἱ πετεινοί. Δὲν μπορούσα νὰ κλείσω μάτι. Κάτι κορυφὸ μὲ βασάνιζε. Ἦταν ἡ τυραννία τῆς σίρκας μου στὴ λαχτίρα καὶ στὴ ζήλια, ἢ ἦταν κίποιο μαῦρο προαίσθημα ἀπὸ κείνα, πού ἡ ψυχὴ τ' ἀνθρώπου σὲ κάτι περιέργες στιγμὲς θωρεῖ πὸ κατακάθαρο ἀπ' τὴν ἴδια τὴν ἀλήθεια; Μιὰ στιγμή ἕνα σιγὸ ἀερίκι ἀνατράσα; τί σκληρὴ φύλλα τῆς χαρουπιῆς καὶ τὰ χαμόκλαδα κίτω ἄφηναν ἕνα βουβὸ ἦχο, εἶσι σὰν τραβήγμα ποκαίσιου φειδιοῦ.

Δὲν μ' ἔπρεν ὁ ὕπνος. Κι' ὁ Μανώλης στριγογύριζε. Εἶχαμε τίς ἴδιες σκέψεις. Τὸ καταλάβαινα. Μιὶ στιγμή μου φάνηκε πὼς ἄκουσα ζάλα καὶ μιλιές κοντὶ στὸ σπήλιο.

— Μανώλη, ξύπνα.

— Ξυπνηθὸς εἶμαι. Ἰντα θές;

— Στὸ σπήλιο μιλοῦνε.

— Ἔ, μιλοῦνε! Θέιναι ἢ Ρηνιὸ κι' ὁ Γιώργης.

— Ναι ἢ Ρηνιὸ κι' ὁ Γιώργης, μά....

— Κομῆσου. Παράξενος εἶσαι. Πού σοῦ φάνηκε;

Καὶ βιαστικὸς γύρισ' ἀπ' τ' ἄλλο πλευρὸ, εἶσι σὰν νὰ βιάζότανε νι βρῇ τίς γλῆκεῖς σκέψεις πού τοῦ πῆρε ἢ κουρέντα μου. Τὸ μίλημά μου σιν νι τὸν στενοχώρησε. Τὸ κατάλαβα ἀπ' τὸ ὕφος πού μου μίλησε. Ἐγείρα πάλι πίνω στὸ μετρίσο μου. Μιὶ δὲν πέρασε πολλὴ ὥρα κι' οἱ μιλιές δινάτεψαν. Πετᾶχτηκα πάνω. Κι' ὁ Μανώλης ἦταν ὀρθός. Καὶ τὸ Νικολιὸ πούχε γείρει σ' ἕνα σκίνο πετῆχτηκε κι' αὐτό.

— Μιὶ ἰντάνε; μᾶς ρώτησε. Ἔ;

Ἐμεῖς δὲν τοῦ μιλῆσαμε μίχαμε καρφωμένα τὰ μάτια μας πρὸς τὸ σπήλιο καὶ τετωμένα τ' αὐτιά μας γιὰ ν' ἀκούσομε.

— Πᾶς τὸ τουφεκι σου, Ροῦσο. Κακὸ θὰ γενῆ μοῦ λέει βιαστικὸ ὁ Μανώλης, ἀνατράζοντας κάτω ἀπ' τὸ μαξιλάρι του τὸ κοντὸ του τουφεκι.

Βιαστικὰ πεταχτήκαμε κάτω στὰ βραχάκια πηδῶντας σὰν ἀγοῖμια. Δὲν εἶχαμε προχωρήσει λίγα ζάλα καὶ μιὰ τουφεκι φώτισε σιν ἀστραπή.

— Ὡ μάννα μου, ἀκούσαμε τὴ φωνὴ τοῦ Γιώργη καὶ σὲ λίγο πὸ σιμανά. Μανώλη, Μανώλη, Ροῦσο.

Τρέχαμε μ' ὄλη τὴ δύναμή μας γεμίζοντας τὰ τουφέκια μας στὸ δρόμο πὸν τρέχαμε.

— Ἰντιάνε, μπρέ, φώναξα ξελαχανιασμένος σὰν ἐσιμώσαμε.

— Πίσω, γιατί σὰς ἤφραγα. ἀτηλογήθηξ ἡ φωνὴ τοῦ Καπτᾶ Μαθιοῦ κι' ἀκουσα τ' ἀνοιγόκλεισμα τοῦ τουφεκιοῦ του.

— Στὸν τόπο, φώναξε κι' ὁ Μανώλης κ' ἐγονάτισε δίπλα μου. Γο- ν. τισα κ' ἐγώ.

— Ἔντα γυρεύετε σεῖς ν' ἀνακατόνευσε στοῖ δουλειές μας; Κο- πιῶστε νὰ πάρτε τὸν καμαρωμένο σας.

Ἦταν κι' ἄλλοι μαζί, γιατί κίποιος φίλος μου, ὁ Φιλοχτήτης τῆς Μανρόκαλης σίμωσε κοντὰ μας μέσα στὶς ἀγριοφωνές μας καὶ μοῦπε.

— Ροῦσο, ἄς στῆ φωνὴ κ' εἶλα, γιατί ὁ Γιώργης ποθαίνει.

— Ποθαίνει;

— Ναί.

Ἄτομείναμε σὰν ἀκολιθωμένοι. Σιμώσαμε. Στὸ σκοτάδι διακοί- ναμε τὸν Καπτᾶ Μαθιό, δίπλα του τὴ Ρηγιὸ πὸν σιγόκλαιγε καὶ γύρω στὸν ξαπλωμένο Γιώργη πεντέξη ἄλλους πὸν τοῖταζαν καὶ τοῦ μιλοῦσαν.

— Σαλεύετε ἀπὸ παέ, τοὺς εἶπα ἀριμένους γυρίζοντας τὸ τουφέ- κι μου. Φύγετε γιατί ἄλλοιῶς... καὶ σημάδεψα.

Ἐμεις φεύγαμε μαζί σου δὲν ἔχομε λογαριασμό. Μ' ὅποιον εἶλατε λύσαμε τὴ διαφορά μας. Εἶπεν ὁ Καπτᾶ Μαθιὸς κ' ἐξεκίνησε τραβώντας τὴ Ρηγιὸ ἀπ' τὸ χέρι. Κόπια τουλόγουσου καὶ θὶ σὲ διορ- θώσω γὰρ σὶ φτιάξωμε στὸ χωριό. Τῆς εἶπε.

— Ἀν εἶχε ἀντρεῖγι πᾶνω σου, μορὲ ψευτοκαπετάνις, δὲ θὰ σκίζωνες ἕνα δλομόναχο κι' ἄοπλο, τοῦ φώναζεν ὁ Μανώλης.

— Τι λόγια σου λιγα, ἀκούς;

— Τὸ σταυρὶ σου, φώναζεν ἀριμένους ὁ Μανώλης κ' ἐσημάδεψε ἔτοιμος νὰ προβολήσῃ μὲ γὰρ πρόφταξα καὶ τ' ἄραξα τὸ τουφέκι του.

— Ἄντε πατέρα νὶ φύγωμεν, ἄντε, τοῦ φώναξε μὲ κλάματα ἡ Ρηγιὸ.

— Ρηγιὸ, Ρηγιὸ, εἶπε σιγανὰ ὁ λαβωμένος σὰν ἀκουσε τὴ φωνὴ τῆς κι' αὐτὴ τραβώντας τὸν πατέρα τῆς εκκλαιγε.

— Ἄντε, πατέρα, νὶ φύγωμε, γιὶ τὸ αἶμα ποῦχου ὁ Χριστός, ἄντες νὶ φύγωμε.

— Ἄτιμη! Φεύγει!

— Ρηγιὸ, μουρμούρισε πάλι ὁ Γιώργης, Ρηγιὸ!

Κ' ἐφυγαν ὅλοι τοὺς ἀκλουθώντας τὸν Καπτᾶ Μαθιό, ἀμίλητοι καὶ μὲ σιγανὰ ζῆλα, εἶσι πὸν μὲ σιγήν καταλάβομε πὸς εἶμαστε μονάχοι.

Πήγαμε τὸ λαβωμένο μέσα στὸ σπήλιο. Σὲ δυὸ ὥρες ξεψύχησε μ' ἕνα παρατονεμένο «Ρηγιό» στὸ ὀλόξερό του στόμα.

Ὅλη τὴ νύχτα παραμονεύαμε τὸ νεκρὸ, ἐγώ, ὁ Μανώλης καὶ τὸ Νικολιό, πὸν καθότανε στὸ γύρο, ἀμίλητο, μ' ὀλοστροφύγυλα καὶ τρο- μαγμένα μάτια.

Τα ξημερώματα στείλαμε στο χωριό τὸ Νικολιὸ νὰ τὸ πῆ στους συγγενεῖς τοῦ σκοτωμένου.

Ἡ τουφεκιὰ δὲν κρυφύεν ἀπὸ τ' αὐτιά μου καὶ τὸ «Ρηγιὸ» ἀντιλαλοῦσε στὸν κάθε μικρὸ χτύπο, στὸ κάθε μικροκίνημα. «Ρηγιὸ»! Ἄτιμη! Τὸν ἀφῆκε σκοτωμένο. Ἐπρεπε νὰ σκοτωθῆ κι' αὐτή. Ἄτιμη! ἐνοικοθα πὼς πονοῦσα γιὰ τὸν ἄδικο θάνατο τοῦ Γιώργη. Καὶ τὸ στερνὸ του παρόλογο μ' ἔκανε νὰ κλαίω, νὰ κλαίω ὅλη νύχτα. Ὁ Μανώλης μὲ θύροῦσε περίεργα καὶ σὶν ξαφνιασμένος ἐρχότανε δίπλα μου. Καὶ ἤθελε νὰ μοῦ πῆ νὰ μὲ παρηγορήσῃ, μὰ δὲν ἤξερε. Ἦταν παραξενεμένος γιὰ τὴ λύπη μου καὶ γιὰ τὸ θυμὸ μου. Ποῦ νὰ καταλάβῃ αὐτὸς ὅτι σκεπτόμουνα.

— Ἄτιμη! ἐμουρμουρίζα κάθε τόσο.

Δ' ἐμὲ πίκραινεν ὁ χαμὸς, μὴ τὸ παρόλογο τοῦ χαμένου. «Ρηγιὸ»! «Ρηγιὸ»!

Τὸ μεσημέρι ἤρθανε ἀπ' τὸ χωριὸ πού θάτανε ὡς τρεῖς ὄρες μακριὰ οἱ συγγενεῖς του καὶ τὸν πηραν νὰ τὸν θάψουν. Ζήτησαν τὸν Κατῆ Μαθιὸ κατεβαίνοντας στὸ χωριὸ του, γιὰ νὰ τὸν σκοτώσουν, μ' αὐτὸς εἶχε παραδοθῆ στὴ Χωροφυλακὴ καὶ τὸν πῆγαν στὸ Κάστρο. Ὁ Μανώλης ἐμείνε στα πρόβατα κ' ἐγὼ ἀκλούθηξα ὡς τὸ χωριὸ.

Σ' ὅλη τὴ θανά ἰν ν' ἀκουα παντοῦ νὰ φωνάζουν «Ρηγιὸ» καὶ τὸ βράδυ πού γύρισα στὴ μάντρα μου σὰ νὰ μοῦ φώναζαν ἀπὸ μακριὰ «Ρηγιὸ! Ρηγιὸ»!

Ἦμιον πολὺ θλιμμένος. Βραδεῖς ὀλόκληρες πέρασαν χωρὶς νὰ κλημθῶ. Στὶ κλειστὰ μῦτια μου ἦταν ἡ ματωμένη εἰκόνα τοῦ Γιώργη καὶ τὸ στερνὸ του «Ρηγιὸ» ἦταν στ' αὐτιά μου μέρα νύχτα.

Μέσ' στὴν ψυχὴ μου ἐνιωθα ἓνα ἄγριο μῖσος, πού ἓνας δυνατὸς πόνος τόθρεφε κάθε στιγμή καὶ τὸ μεγάλωνε.

Πὼς ἤθελα νὰ σκίωνα τὴ Ρηγιὸ. Ἄχ νὰ μοτοῦσα! Τ' ὅτι ἔκαμε ὁ πατέρας της; δὲ μὲ πίκραινε. Πατέρας ἦταν! Ἦξερα τὶ Κρητικὴ ἐθιμα καὶ καταλίζαινα τὴ θέση ἐνὸς πατέρα, ἐνὸς καπετάνιου, πού του κλέρπει ἓνας βροκὸς τὴ μοναχοκόρη του, βροκὸς ξενομάτης καὶ φτωχὸς. Κι' ὕστερα ὁ θυμὸς στὴ θεομὴ Κρητικὴ ράτσα, ὁ φυσικὸς θυμὸς πού δὲν πρόφταζε νὰ ξεθυμάνῃ, γιὰτι ἐθῆς ὡς ἐμαθε γιὰ τὴν κλεψὶ τῆς Ρηγιὸς, βοῆγαν καὶ τὸν τόπο πούχε κρητῆ. Τάμαθαν ἀπὸ τὴν ψυχοκόρη ὅλα καὶ πούθι πῆγαιναν, γιὰτι ἡ Ρηγιὸ τῆς τᾶχε εἰπωμένα.

Ὅλα αὐτὰ μοῦ ἀθῶναν τὸν πατέρα, πού τὴν ἦταν στὴ φυλακὴ. Μὴ κείνη; Ἄμα τὴν εἶδα νὰ φύγῃ καὶ νὰ τὸν ἀφῆνῃ ἐτοιμοθάνατο, χωρὶς νὰ σκίση ἢ νὰ σκιστῇ ἢ ἴδια καὶ χωρὶς νὰ προτιμῆσῃ χίλιες φορές νὰ πεθάνῃ ἂν ὄχι ἀπὸ ἀγάπη, τοῦλάχιστο ἀπὸ πείσμα κι' ἀπὸ καῦμ, γιὰ τὸν ἐξουτελισμὸ πού θὶ πάθαινε μτὸς στὶ μάτια ὅλου τοῦ κόσμου, τὴ συχάθηκα καὶ τὴν ἐμίσησα. Ἄτιμη! Μῆτε κἂν ἓνα στερνὸ χαριετισμὸ σὲ κείνον πούγασε τὴ ζωὴ του μπρὸς στὶ πόδια της, γιὰ τὴν ἀγάπη της! Μῆτε κἂν ἓνα στερνὸ ξεφωνητὸ συμπό-

Πέρασαν δυὸ χρόνια. Εἶχα ξεχασμένη πῶς τότε τὴν παλιὰ ἱστορία τοῦ θανάτου τοῦ Γιώργη. Κάποτε εἶχα μῆθει πὼς ἡ Ρηγιὼ παντρέφτηκε σ' ἕνα μακρονὸ χωριό. Πῆρε κάποιον καλονοικοκύρη, γιατί κι' αὐτὴ εἶχε προικὰ μεγάλη. Ὁ γαμπρὸς ἔκαμε τὸ βλάκα, γιὰ τὴν παλιὰ ἱστορία τὴν «κουκλώθηκε» ἀνεχτικὰ κι' εἶτσι ζοῦσαν τώρα εὐτυχισμένοι. Τίποτ' ἄλλο δὲν ἔμαθα πιά.

Μὲ ἕνα φορὶ—ὑστερα ἀπὸ δυὸ χρόνια—εἶχαμε πάει τὰ πρόβατά μας σὲ βουνίσια βοσκοτόπια. Εἶχε καλοκαιριάσει κι' εἶχα μ' ἀφήσει τὴ χειμαδιά. Πρῶτη φορὶ ποὺ πατοῦσα τὸ βουνὸ αὐτὸ κι' ἡ ζωὴ σ' αὐτὴ τὰ μέρη μ' ἄρεσε.

Ξεγνοῦσα τὴν ἄσκημη ζωὴ τοῦ δούλου τῆς πολυθρόουβης κοινωνίας ποῦχα ἀπαρητηθῆ κι' ἐνοιωθὰ τὸν ἑαυτό μου ἀνεβασιμένο στὴν ἀληθινὴ ζωὴ μέσα στὸ φῶς, στὸν ἥλιο, στὸν ἀέρα.

"Ἐγερνα τὰ μῖτια μου κάτω κι' ἐκοίταζα τὸν κίμπο μὲ καταφρόνηση. Ψηλά, ὅπως ἦμουν, θαροῦσα θαμπῆ τὴν κάτω ζωὴ καὶ θυμόμουνα κάποιον γέρω βοσκό, ποὺ τὴν πρώτη μέρα ποὺ καθίσαμε στὴν κόχη τοῦ βουνοῦ κι' ὁ κίμπος ξαπλωνότανε ταπεινὸς χαμηλά, μ' ἀρότησε.

—Ροῦσο, ἔχουσι, παιδί μου, κι' οἱ καμπῆτες ψυχὴ;

Θυμοῦμαι πὼς ξαφνιασθήκα. Ἡ ἐρώτησή του μοῦδειχνε μὲ δική μου σκέψη, σὰν κάποτε θαροῦσα μυρμηγκία νὰ τρέχουν σηκόνοντας στὸ ξεμασελισμένο στόμα τους κλαδιά σταριού.

"Ἐχουνε τάχα καὶ τὰ μυρμηγκία ψυχὴ; Ψηλὸ καθισμένος ὁ βοσκὸς τοῦ βουνοῦ σκύφτει τ' ἀτίθασο κεφάλι του, γιὰ νὰ κοιτάξῃ κάτω χαμηλά, ἐκεῖ ποὺ οἱ ἀνθρώποι μῆτε κἀν σὰν μυρμηγκία φαίνονται.

Καβαλλίρης στά σύννεφα πάνω ποὺ πολλές φορὲς περνοῦσαν κάτω ἀπ' τὰ ποδάκια μας, κύματα ἀτέλειωτα ποὺ βιαστικὰ στριφογύριζαν τόνα πάνω σ' ἄλλο σὶν τουλοῦπες κάταπρο μπαμπάκι, ἐνοιωθὰ τὸν ἑαυτόν μου νὰ ψηλώνῃ καὶ νὰ γιγαντώνεται. Ἀνέβαινα τότε σὲ κάποιον μυτερὸ βράχο, γιὰ νὰ ψηλώσω ἀκόμα πιότερον καὶ θαροῦσα πὼς ἂν ἐτέντωννα τὰ χέρια μου θάπιανα τὸν οὐρανό.

«Νάχεν ἡ γῆς πατήματα
κι' ὁ οὐρανὸς κερχέλλους
νὰ κάτου τὰ πατήματα
νὰπιανα τῆ κερχέλλους,
νὰ δώσω πείσμα τ' οὐρανοῦ
νὰ βγάλη μαῦρα νέφη....»

Θυμόμουνα καὶ τραγοιδοῦσα τὸ τραγοῦδι τοῦ Διγενῆ, κι' ὑστερα σφίγγοντας μέσ στη φούχτα μου τὸ κοντὸ τουφέκι μου ἐνοιωθὰ τὴ νεῦρα μου νὰ τρίζουν ἀπὸ δύναμη καὶ ζωὴ. "Εἶτσι περνοῦσε καιροὺς τώρα ἡ ὄμορφη ζωὴ μου, ἡ ζωὴ τοῦ ἀπαρητητοῦ, ποῦχα διαλέξει ὑστερα ἀπ' τὴν τρικυμία τῆς ψεύτικης χαρᾶς ποῦξησα χρόνια καὶ χρόνια

Μιά μέρα είχαμε κατεβασμένα τὰ πρόβατά μας στὸ δάσος. Εἶχα γεῖρει τὸ κορμί μου σ' ἕναν ἀσπένταμο κ' ἄκουα τὸ θαμπόλι ποῦ τὸ Νικολιό, τὸ βοσκάκι, πάντα μαζί μου, μεγαλωμέν· τώρα πιά και στετὸ σὰν ἄγγουρο ἀντράκι, ἐπαίξε στὴν ἄκρη μιᾶς χαριῶδης. Τὴ κουδούνια τῶν προβάτων μὲ τοὺς ἄλλους βοῦρους κ' ἄλλους μακρυμένους θαμπούς ἤχους τους, ἔφταναν στ' αὐτιά μου σὰν σὲ ὄνειρο.

Ἐκοίταζα κάτω μακριὰ στὸ μονοκίαι ποῦ βγαίνει ἀπ' τὸν κάμπο στὸ δάσος ψηλὰ μ' ἕνα κουραστικὸ ἀνήφορο. Στὰ μεσόστρατα διακρίνα κάποιον νὰ βγαίνει ἀργά. Σὲ λίγο εἶδα πὼς ἦταν γυναίκα. Κρατοῦσε στὸ ξερόβι τῆς μπράτσου ἕνα καλάθι. Προχωροῦσε ἀργὰ στὸν ἀνήφορο. Ἀνασηκώθηκα. Γυναίκα στὸ βουνό! Κ' ἐγὼ καταλιόναχος!

Αἰσιάνθηκα ἕνα δυνατὸ ἀνατοίχισμα καὶ κἀτι σὲν κύμα χαρῆς καὶ παρ' ἰπποῦ. Θεληματικὸς ἐρημίτης κ' ἀσκητὴς ἐγὼ. ἐνωθεὶ τὸν ἑαυτὸ μου νὰ σπαρταρᾷ σ' ἀπροσδόκητους πόνους κ' ἀνατοιχῆλες. "Ὅλος ὁ παλιὸς ἑαυτὸς μου ξεπετάχτηκε πάνω γεμιστὸς φωτιά καὶ πόθο.

Ἡ γυναίκα σίμωνε καὶ σκοπτῆ ἀνέβαινε τὸν ἀνήφορο. Ἄμα εφταξε στὸ οὐλατο ποῦ καθόμουνα, ἀντίκρισα τὸ πρόσωπό της.

— Ἡ Ρηνιό! φώναξά.

Μ' ἄκουσε κ' ἀνοίξε τὰ μάτια της μ' ἕνα τρόμο. ποῦ δὲν μπόρεσε νὰ τὸν κρύψῃ. "Ὅλο τὸ ἄστρο τοῦ ματιοῦ της φάνηκε. Μὴ γλήγορα τῆς πέρασεν ὁ τρόμος καὶ πάντα γλυχομίλητη καὶ τώρα πῶ ὁμορφῆ ἀπ' τὰ παλιά, μούπε:

— "ὦρα καλή, Ροῦσο.

— Καλῶς ὀρίσπε, τῆς εἶπα κ' ἐγὼ ἀργὰ καὶ μὲ σιγαλὴ φωνή, νοιόθοντας μέσα μου νὰ ξεχειλίξῃ τὸ παλιὸ μῖσος.

— Στ' ἄσση βροίσκεσαι;

— Ναί, στ' ἄσση..... μουρμούρισα.

Μεῖναιμε κάμποσην ὥρα ἀμίλητοι. Κάτι ἤθελε νὰ πῇ μὴ δὲν μπόρεσε. Τῆς μίλησα γ' ὄ.

— Καὶ τοῦ ἐπαε πάνω;

— Σνὴ μάντρα μας. Ἐπαε παραπέρα εἶναι.

— Ἄ!

— Ναῖσκε. Ἐπαε εἶναι. Καὶ μὲ κοίταξε σιγῆ.

— Καὶ δὲν καθίζεις νὰ ξεκουραστῆς;

Ἐγειρε κατακόκκινη. Ἡ παραγή της τῆς ἔκανε νὰ τρέμῃ τὸ χεῖλι της καὶ τὸ πρόσωπό της ἦταν πῶ ὁμορφο ἀπὸ πρότα. Εἶχε κατεβασμένα τὰ μάτια της κ' εἶπε μπόρεσα νὰ τὴν κοιτάξω λεύτερα. Στὴν ψυχὴ μου ἐνοιωσα τὴν ἀνάγκη νὰ πληρωθῶ γιὰ τὸν πόνο μου. Θυμῆθηκα τὸ Γιώργη. Ἄτιμη! Κάτι σκέφτηκα γλήγορα-γλήγορα καὶ τῆς χιμογέλασα. Αὐτὴ ξαφνίστηκε σὰν νὰ κατάλαβε τὴ σκέψη μου κ' ἔχαμήλωσε κἀπὶ τὴ μάτια της. Κάμτοση ὥρα κρατήθηκε πάλι σιωπῆ, ποῦ δὲν μπορούσε μήτε ὁ ἕνας μήτε ὁ ἄλλος νὰ τὴν χαλάσῃ.

Πέταξε τὸ τσεμπερί της πίσω στὴν πλάτη της καὶ τὸ πρόσωπό της μοῦ φάνηκε ὀλόκληρο, ὀλοκόκκινο ἀκόμα, εἶχε μικρὲς σταγῶνες

ἰδρωῶτα.

—Κ' εἶναι ἀλόγο ἢ μάντρα σας;

—Ἐ. . εἶναι. Ἔρχομαι δυὸ φορές τὴν βδομάδα.

—Θύθησ' αἰσθητοῦ;

Μὲ κοιτάξε καλὴ στὰ μάτια.

—Ὅχι, δὲ θὰ περάσω.

—Πέρασε. Ἐδῶ θάμαι πάλι. Εὔρε μιὰ πρόφαση. Ἦθελα νὰ σοῦ πῶ, κ' ἐνοιῶσα ἓνα κῆμα αἶμα νὰ βάβη τὸ πρόσωπό μου, καὶ τὸ κορμί μου ν' ἀνατριχιάσῃ.

Σκέφτηκε λίγο, ἐδίστασε, καὶ ἄλλοι ὅτις ἦθελε νὰ πῇ, μὴ μοῦτε:

—Θὶ περάσω τὴν ἴδια ὥρα.

Μὲ ξανακοίταξε καὶ τὰ μάτια της στράβανε τὴν ἀστραπή τῶν ματιῶν της ποῦ φάνηκε πῶς τὴν ξανάχα δῆ.

—Θὶ σὲ περιμένω.

Ἐσηκώθη. Μοῦδαξε τὸ χέρι της. Σηκώθηκα κ' ἐγώ.

—Ὡρα καλή.

—Στὸ καλὸ, Ρηνιώ. Θὶ σὲ περιμένω.

—Ναί, Ρούσο.

Δὲν ξέρω τί σκέφτηκε. Μὴ δὲν ἐστρέψε τὰ μάτια της καὶ ὡς ποῦ χάθηκε μετὰ στὸ διάσος.

Ἐγὼ τὴν κοίταξα ποῦφευγε καὶ μέσα μου ἐνοιῶθα μιὰ τρικυμία ποῦ τὸ ἓνα κῆμα τοῦ μίσους ποῦσε ἀνω στ' ἄλλο τοῦ πόθου. Ἐνοιῶθα μέσα μου ἓνα πάλμα ποῦ μὲ κούραζε. Ὅλη τὴ νύχτα δὲν ἤσυχασα. Ἄτιμη!

Τ' ἄλλο πρὸ τὴν ἴδια ὥρα, ἡ Ρηνιώ φάνηκε χαμηλὴ ν' ἀνεβαίνει. Σηκώθηκα. Ἐπίτηδες εἶχα πῇ στὸ Νικολὶδ νὰ χαμηλώσῃ τὰ πρόβατα ὡς τὸ λαγκώ. Ἦθελα νὰ μαστε μονάχοι. Ἡ καρδιά μου χτυποῦσε. Τί περίεργο! Ἡ δική μου καρδιά νὰ χτυπᾷ! Ἡ καρδιά μου ποῦ τὴν εἶχα ξεχασμένη τώρα καὶ τόσα χρόνια!

Ἡ ἀγωνία μου νὰ διακρίνω ποιὰ προσδοκία καὶ ποιᾶς κρυφῆς ἡδονῆς ὁ πόθος μὲ κρατοῦσε στὴν κατάστασι ποῦ βρισκόμουνα, μ' ἐξασθενοῦσε καὶ θ' ἤθελα νὰ μὴ ἐρχότανε τόσο γλήγορα. Βιάστηκε. Καὶ αἶν ἔφτασε τρομαγμένος τὴν κοίταξα μπρὸς μου.

—Εἶδες; Ἦρθα. Κι' ὅμως χίλιες φορές στὴν στρατά ἤθελα νὰ γυρίσω πίσω.

—Δὲ θὶ τόκανε, τῆς εἶπα καὶ χωρὶς δευτέρη λέξι τὴν ἀγκάλιασα σφιχτὰ καὶ τὴν ἐφίλησα. Ὁ δισταγμὸς ποῦ μοῦ φανέρωσε πῶς αἰστα-

νότανε, μούδειξε πῶς ἦταν ἔτοιμη.

Αὐτὴ δὲν ὑπερασπίστηκε τὸν ἑαυτὸν της κ' ἐγὼ θυμῆθηκα ἓνα ἄγριο κοιμάτι τῆς παλιᾶς ζωῆς μου. Καὶ ὅταν ὁ πόθος μου πέρασε, σκληρὰ καὶ μὲ κακία, πού τὴν ἐνοιῶθα μέσα μου νὰ μὲ γλυκαίνει, τῆς εἶπα.

—Φύγε γιατί περιμένω τὸ Γιώργη νάρθῃ.

—Ποιὸ Γιώργη;

—Τὸ Γιώργη πού σκετώθηκε γιὰ τὴν ἀγάπη σου, καὶ γέλασα κοιτάζοντάς τὴν κατάματα. Ἐκατάλαβε ἴδιον ἔκμα καὶ γιατί τόκανα.

Δὲν εἶπε λέξη ἀπὸ κείνη τὴ στιγμή. Ἐφυγεν σμίλητη. Μητ' ἓνα χαρτσιόμο. Δὲν τὴν ξανάδα. Ἦσο μετάνοιψα ὕστερα.

Μὴ δὲν εἶναι τάχα ἡ ζωὴ μας ἔτσι πού τὴν βόηκε κ' ἔτσι πού τὴν αἰστανότανε ἡ Ρηνιώ ;

Μὴ τάχα ἓνας θάνατος μπορεῖ νὰ σταματήσει τὴ δική μας ζωὴ ;

Ἡράκλειο Κρήτης 1.10.1924

ΤΟ ΔΙΑΖΥΓΙΟ

ΜΟΝΟΠΡΑΚΤΟ ΔΡΑΜΑ

Χαρισμένο στο Λευτέρη Ἀλεξίου (Σοφιστή)
Τὸ διαλεχτὸ ποιητὴ καὶ μυριάκιβο φίλο.

ΠΡΟΣΩΠΑ

ΠΑΥΛΟΣ

ΕΜΜΑ — γυναίκα του —

ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ — υπηρέτρια —

Η ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑ :

Δωμάτιο πὸν τὸ μεταχειρίζεται ἡ Ἐμμα ὡς τουαλέττα. Δεξιά τοῦ ὑποβολείου πόρτα, πὸν βγαίνει εἰς τὴν εἴσοδο τοῦ σπιτιοῦ καὶ πρὸς τὸ μέσα μέρος παράθυρο πὸν βλέπει εἰς τὸ δρόμο. Ἀριστερὰ ἄλλη πόρτα, πὸν βγάζει εἰς πλαϊνὸ δωμάτιο. Στὸ βάθος ἀνοιγμα, ἀπ' ὅπου φαίνεται ἡ ὄμορφα καὶ ἀπλῶ στωλισμένη κρεββατοκάμαρα τοῦ Παύλου καὶ τῆς Ἐμματος. Στὸ κέντρο τοῦ ανοίγματος διακρίνονται τὰ δύο κρεββάτια, εἰς πολὺ μικρὴ ἀπόσταση τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο. Τὸ δωμάτιο τῆς τουαλέττας εἶναι πολὺ κομψὰ στωλισμένο: Μικροῦλικες λεπτοκαμωμένες καρτέκλες, ἓνα σιεννὸ καναπεδάκι, δύο μικρὰ στρογγυλὰ τραπεζάκια, ἓνα γραφεῖο σχεδὸν κωνκλιότικο, μιὰ τουαλέττα, ἀνάλογα φορτωμένη μὲ λογιῆς-λογιῆς καλλυντικὰ εἶδη καὶ μ' ἓνα κρονατάλλιο ἀνθοδοχεῖο στωλισμένο μὲ μαβιὲς καὶ ροζ κορδελλίτσες. Ἀπὸ τὰ χεῖλια τοῦ ἀνθοδοχείου κρέμεται ἓνα μισομαδημένο τριαντάφυλλο. Τὸ ἓνα συρτάρι τοῦ γραφείου εἶναι μισᾶνοιχτο καὶ γιομάτο ὡς ἄπάνω μὲ χρηματιστὰ χαρτοφάκελλα. Στὸ ἓνα ἀπὸ τὰ δύο τραπεζάκια βρῖσκεται πεταμένο ἓνα κουτὶ πούδρας καὶ ἓνα φύλλο χαρτιοῦ ἀλληλογραφίας. Σ' ὅλο τὸ δωμάτιο διακρίνεται ἡ ἀκαταστασία. Εἶναι βροχερὸν φθινοπωρινὸ ἀπόγευμα. Ἀπὸ καιρὸ εἰς καιρὸ ἀκούγονται μακρυνὲς καὶ ξεθυμασμένες βροντῆς, πού, κατὰ τὸ διάστημα ὅπου ξετυλίγεται τὸ δρόμα, ὅλο καὶ δυναμώνουν, χωρὶς ὁμῶς νὰ γίνονται ἐνοχλητικῆς.

ΣΚΗΝΗ ΠΡΩΤΗ

ΠΑΥΛΟΣ

Ἀπάνω-κάτω τριάντα χρονῶν, ξυρισμένος σ' ὅλο τὸ πρόσωπο, μιὰ τελείως ἀνδρική μορφή, ἀλλὰ πολὺ γλυκειὰ καὶ ἥρεμη. Τὸ βλέμμα του ὄνειροπόλο καὶ οἱ κινήσεις του εἰς τὸ ἄκρο σοβαρῆς βαρείας. Φορεῖ σκούρα πιτζάμα, μαῦρο πανταλόνι καὶ πέτσινες

πανούφλες. Τὸ ἀνοιγμα τῆς ἀύλαας τὸν βρῖσκει καθισμένο πλάι σὲ τραπεζάκι—ὅπου τὸ κουτί τῆς πούδρας καὶ τὸ γράμμα— νὰ συλλογίζῃται μὲ τὰ μάτια καρφωμένα ἀπάνω σὲ χαρτί. "Υ- σσεξ" ἀπὸ μακρὰ σιωπῆ κι' ἀφοῦ ἀφήσει μερικὸς ἀναστεναγ- μὸς μέσα ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καρδιάς του.

ΠΑΥΛΟΣ, βλέποντας πρὸς τὴν πόρτα τῆς εἰσόδου:—Κυραστάσα!

ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ, ἀπὸ μέσα:—Ἐφθασα, κύριε Παῦλε, ἐφθασα...

ΠΑΥΛΟΣ:—Ἐλα γιατί ἢ ὧρα προχωρεῖ. "Ὅπου κι ἂν εἶναι θι γυρίσ'ι... (Μόνος:) Πῶς θι τὴν ἀντικρύσω!... Πόσο θι τρομάξει, θι λυπηθεῖ στὴν τὸμίδα!... Μικρὴ μου Ἐμμα!... (Σηκώνεται καὶ βηματίζει)

ΣΚΗΝΗ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΠΑΥΛΟΣ—ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ

ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ, μὲ ἐξηγτάρια μὲ καλοκάγαθο πρόσωπο γει- ούλα:—Ὅλα εἶναι ἔτοιμα, κύριε Παῦλε, καὶ καθὼς μοῦ παραγγέλατε..

ΠΑΥΛΟΣ:—Καλὴ. Τὴ μικρὴ βαλίτσα τὴ βρῖσκες;

ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ:—Εἶναι στὴν κρεββατοκαμμοῖά σας, πλάι σὲ κοιτοκίτιο. Θέλτε ν' τὴ φέρω;

ΠΑΥΛΟΣ:—Ναί. Σοῦ τὸ εἶπα, μοῦ φαίνεται.

ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ:—Ἐχτε δίκαιο, κύριε. Ἄλλά... Νί τὴ φέρω τώρα ἀμέσως.

(Μπαίνει σὲ δωμάτιο τοῦ βάθους καὶ σχεδὸν ἀμέσως βγαί- νει κρατώντας μὲ μικρὴ βαλίτσα τοῦ χερσιοῦ.) "Ὅριστε.

ΠΑΥΛΟΣ, παίρνει τὴ βαλίτσα καὶ πλησιάζ' ντας σὲ τραπέζι τῆς κουζίνας μαζεύει καὶ κλείνει στὴ βαλίτσα ὅλα τὰ κουτάκια τὰ μπουκαλάκια, τίς καρδελίτσες καὶ τὰ λοιπὰ μπαμπιλό. Μὲ σι- γανὴ καὶ γιομάτῃ πρὸς φωνή:—Σεῖς εἶστε ἴσως τὰ μόνια προματά- κια ποὺ ἀγαπᾷ περισσότερο ἀπὸ τὸν ἑραστή της κι' ἀπ' αὐτὸ τὸ παιδί μας ἀκόμη! Ἐπιτόλαια, ἀνυαλα κ' ἐσεῖς σὰν τὴν μικρὴ σας τὴν κυ- ρία. Ἀεποκαυρῶμένα, μιμῶγγιχα, προματάκια, ποὺ ἀσφαλῶς τὴ συν- δροῦσατε μὲ ἀμαρτωλὴ προθυμία ν' ἀρεσοῖ πλὴ πολλὸ στὸν ἑραστή της, τὸν κλέφτη της ἀμαρτίας μου, τὸν κλέφτη τῆς μητέρας τοῦ παιδιοῦ μου. Βρώμικα, καθόβουλα, λερωμένα προματάκια, ποὺ μ' ὄλη σας τὴν ἔξω- τερικὴ δημοφιλί καὶ τὴν ὀσμὴ τῶν παρθένων λουλουδιῶν ποὺ σκορ- πῖτε, σὲ βίθος σας κλείνετε τὸ κακὸ καὶ εἶστε, σεῖς συμπληρώματα τῆς ὀμορφιάς, θλιβερὰ ψιγάδια, πολλὰ συχνὰ ἢ μόνη αἰτία τῆς κατα- στροφῆς, τῆς θύελλας!

(Στὴν Κυραστάσα πρὸ τὸν παρακολουθεῖ περίλυπη:)

Κυρατάκια, φέρε ἀπὸ τὴν ντουλίττα της τὸ κουτί μὲ τὰ κοσμημάτα της.

ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ, μὲ δισταγμὸ:—Μά, κύριε Παῦλε, αὐτὸ ποὺ κά- νετε..

ΠΑΥΛΟΣ ἐκνευρισμένος:—Ἐλα, λοιπόν, Κυραστάσα. Σοῦ εἶπα δὲν ἔχομε καιρὸ γιὰ γάσιμο.

(Ἡ Κυραστάσα μπαίνει ὅπου καὶ πρὶν καὶ βγαίνει φέρον- τας ἓνα βελούδινο κουτί. Ὁ Παῦλος τὸ παίρνει καὶ τὸ κλειδώνει στὴ βαλίτσα, πρὸ τὴν δίνει στὴν Κυραστάσα)

ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ, σὰ νὰ θέλει κάτι νὰ πει:—Κύριε.....

ΠΑΥΛΟΣ:—Βάλε την κι αυτή στην τραπέζα μαζί με τις άλλες..

ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ:—Μάλιστα, κύριε, στις προσταγές σας. Μά...

ΠΑΥΛΟΣ:—Έτοιμασες όλα της τὰ φορέματα; Τὰ παπούτσια τὰ βαλεις κι αυτά στις βαλίτσες;

ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ, με λύπη:—Ναί....

ΠΑΥΛΟΣ:—Ώραιο! Και τώρα, Κυραστία, πήγαινε στῆς κυρίας Άνας και παρακάλεσέ την νι κρατήσῃ τὸ Λούλι ὡς τὴν ὥρα ποὺ θι σέ στείλω νι τὸν φέρεις. Πρόσεξε, καλή μου Κυραστία, μὴ σοῦ ξεφύρῃ λέξη. Δὲ θέλω νι τὸ μάθει ξένος ποιν ἐκείνη.... Πήγαινε.

ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ:—Καλά, κύριε, φτωχέ μου κύριε, νι πάω... Μι ἤθελα νι σὰ; Λεγα δυὸ λόγια, μόνο δυὸ λόγια ποιν δῆτε τὴν κυρία. Θέλετε νι μ' ἀκούσετε;

ΠΑΥΛΟΣ:—Γι' θέλεις, Κυραστία, λέγεις. Ἴσως εἶσαι ἡ μόνη ὑπαρξή ἐδὼ κάτω στὴν ὁποία μὲ κόπο θ' ἀρνιόμουν μι χίση και μάλιστα τόσο μικρή. Δὲ εἶ.

ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ, ἀφίνοντας τὴ βαλίτσα σὸ τραπέζακι και ξυγόνοντας τὸν Πιῦλο:—Κύριε, εἶμαι τριάντα χρόνια μεγαλύτερή σας, ζαρωτὲ πὸς ὅλη μου τὴ ζωή τὴν πέρασα κάτω ἀπὸ τὴ στεγνὴ του σπιτιοῦ σας. Ὁ μακαρὴς ὁ παιερας σας δὲ μὲ ξεχώριζε ἀπὸ οὗς τὸ παιδί του ἐπὶ κοφτερὸ κῆρα στὴν ἀγκαλί μου....

ΠΑΥΛΟΣ, διακεκρυμένās τὴν:—Κυραστία, μὴ προχωρῆς. Κατάλαβα ὅτι θέλεις νι μοῦ πεις και με ἀρνιόνω γιατί σ' ἀφῆσα ἐστὼ και ν' ἀράσῃς....

ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ:—Κύριε Πιῦλε!...

ΠΑΥΛΟΣ:—Ὅτι ἄλλο θέλεις, μπορεῖς νὰ μοῦ ζητήγεις. Θι σοῦ τὸ κάνω ἂν μοιρῶ ἐπειδή, σοῦ τόχω πει γίλιες φορές ὡς τώρα, δὲν ξεχνῶ ὅτι σπιάθρες γι' μένα δευτέρα μητέρα. Μ' αὐτὸ πῶ σκέφτεσαι νι μοῦ ζητήσῃ; μοῦ εἶναι ἀδύνατο! Καταλαβαίνεις ἀδύνατο!...

ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ, με τρυφερότητα και συγκινημένη:—Παιδί μου! Ἄκουσέ με, νι χαρῆς τὴ ζωή σου, τὴ ζωούλα σου τὴ θλιμένη, νι δαῖς καλὸ, παιδί μου. Συμπάθα με γιι τὴν ἐπιμονή μου, μὴ ὅτι κάνω δὲν τὸ κάνω παρὶ γι' σένα και γιι τὸ χρυσὸ μου τὸ ἄγροο, τὸ Λούλι μας. Ἄκουσέ με, μεγάλο μου, πονόψυχο παιδί και δὲ θὰ γάσεις. Αὐτὴ τὴ στιγμή—μὴ μὲ μαλλώσεις γι' αὐτὸ ποῦ θι σοῦ πῶ σκέφτομαι πὸ σωστὴ ἀπὸ σένα, ποῦ εἶσαι χτυπημένος ἀπὸ τὸ κακὸ, σκοτεινιασμένος ἀπὸ τὴν ξαρνική συμφορὰ....

ΠΑΥΛΟΣ:—Φτωχὴ γυναίκα!...

ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ:—Βλέπεις; Ὁλομόναχος παραδέχτηκες τὴν καχομοιοιά μου. Τὴν διολόγησες. Ἀφῆσέ μου λοιπὸν νι σοῦ μιλήσω ἂν δὲ θέλεις νι μὲ κάνεις πὸ δυστοχισμένη. Ἐχω νι σοῦ πῶ κάτι ποῦ δὲν μοιρῶ πὶ νι σοῦ τὸ κρατήσω μυστικό, γιατί ἤρθε ἡ ὥρα του νὰ βγῆ ἀπὸ τὸ στόμα μου....

ΠΑΥΛΟΣ, ἀπεχωρῶντας βιασμένα:—Ξαίρεις κάτι, Κυραστία, γιὰ τις σχέσεις της; Και δὲ μοῦ τόλεγες! Μὴ γιατί; Γιατί; Κι' ὅμως σ' ἤξιαν τόσο λογική και στ' ἔργα σου και στὶ συμβουλές σου..

ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ:—Ὅχι, γυιέ μου ἀκριβέ, τέτοιο πράμα κοτὲ μου δὲ γνώρισα. Μὴ πὲς μου θὰ δι ὄξεις τὴν κυρία Ἐμμα;

ΠΑΥΛΟΣ:—Κυραστάσα!..

ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ:—“Έλα, πέσμου, θλι τή χωρήσεις;

ΠΑΥΛΟΣ, —“Ε! ναι λοιπόν, άφοϋ επιμένεις νά τώ μάθεις...

ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ, *πλησιάζοντας τον περισσότερο*:—Κι όμως δέ θλί κανείς καλά, παιδί μου.

ΠΑΥΛΟΣ:—“Α! ως έδω!...

ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ:—Θαρθεί καρός πού θα τώ μετανοιώσεις κι άκουοέ με... (*Ήγει σχεδόν άπό πάνω του*) Σου είπα πώς εγω νά σοϋ έμπιστευθώ ένα μυστικό. Άκου το: Μή διώξεις τήν κυρία γιατί θλι τώ μετανοιώσεις ως τώ μεάνοιωσε κι ό μακαρίτης ό πατέρας σου!...

ΠΑΥΛΟΣ, *ξεσπάζεται, χάνει τόν εαυτό του*:—Κυραστάσα!... Είπες!... “Η μητέρα μου!... Κακόμοιρε πατέρα!...

ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ:—Ναι, παιδί μου, σοϋ τώ φανερώνω άπό ανάγκη..

ΠΑΥΛΟΣ, *τήν πιάνει άπό τώ χέρι*:—Πέσμου τα έλα, Κυραστάσα, πέσμου τα! “Ωστε κι ό πατέρας μου πληρώθηκε τώ ίδιο σαν έμέν!... Κ εΐταν τόσο καλός!

ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ:—Καθώς έσύ.

ΠΑΥΛΟΣ:—Τόσο μαλλακός! “Ακακος! Κι’ όμως νά ή πληρωμή! Κι αγαπούσε τόσο πολύ τή μητέρα, ως μου είπε μει φορά.

ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ:—Ναι, τήν αγαπούσε όσο έσύ τήν κυρία Έμμα.

ΠΑΥΛΟΣ, *πών μόλις συγκρατεί τούς λυγμούς του*:—Κ’ ε- κείνη!...

ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ:—Είχε έραστή! Μά ή Θεία Πρόνοια τήν τιμώρησε τόσο σκληρά. “Ένα βράδυ ό μακαρίτης ό πατέρας σου—άγιασιμένη ή ψυχή του—τούς τσάκωσε και τούς δυό στό σάιτι...

ΠΑΥΛΟΣ:—Μέσα στό σάιτι!...

ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ:—Και τόσο θύμωσε, τόσο φρένιασε πού... (*“Η φωνή της κόβεται*) σήκωσε τώ πιστόλι του και χτύπησε...

ΠΑΥΛΟΣ, *ξέσπαλος*:—Τή μητέρα!...

ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ:—Τόν έραστή της! Μά τί νά τώ κάνω; “Αν κ’ ή σφαίρα δέν πλήγωσε κανένα άπό τούς δυό, όμως ό καρπός, ό κρότος τής πιστολιώς έφερε τή μητέρα σου στόν τάφο λίγους μήνες ύστερ’ άπό τώ χωρισμό, άπό τώ διαζύγιο...

ΠΑΥΛΟΣ:—Φτώχή μου μητέρα!..

ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ:—Κι ό μακαρίτης τώ μεάνοιωσε, μά εΐταν πιά πολύ άργά. Σιν πέθανε ή μητέρα σου τής συχώρεσε μ’ όλη του τήν καρδιά, ξεχασε τώ παράπτωμά της.

ΠΑΥΛΟΣ:—Τώ παράπτωμά της!

ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ:—Πού όσο κι άν ήταν μεγάλο σήκωνε συχώρεση..

ΠΑΥΛΟΣ:—Καημένη μητέρα! Πόσο άκριβά πλήρωσε μι ά πρόσκαιρη ευτυχία! Δέ σε γνώρισα, μά σε φαντάζομαι! Θα είσουν κ’ έσύ παιδί, άγνή, άθώα σιν τήν Έμμα. Καμιά ύστεροβουλία δέ θα βλάσταινε μέσα σου, καμιά κακή σκέψη κι ότι έκανες θα τώκανες σπρωγμένη άπό τή διάπλητη άγάπη πού ριζοβολ ύσε στήν ψυχή σου, καθώς στήν ψυχή τής Έμμας!

Θά είσουν κ’ έσύ μιά κούκλα με ψυχή, μιά ζωντανή κούκλα! Σε συχώρεσε ό πατέρας για τώ σφάλμα σου! Τί άστείο! Σε συχώρεσε έ-

κείνος, ἐνῶ ἐσὺ ἐπρόελε νὰ τὸν συγχωρήσεις; γιατί ζήτησε νὰ σ' ἐκδικήθει, νὰ σὲ τιμωρήσει ἐπειδὴ ἀγρίπτησες!

ΚΥΡ.—Κύριε Παῦλε! Παιδί μου! ὦ! τί καλὰ πού εἰκανα νὰ σοῦ τὸ ποί! Θέλετε νὰ βγάλω τὰ πράγματα ἀπὸ τὴς βαλίτσες; Νὰ τὴ διορθώσω; Νὰ συγγυρίσω γιὰ νὰ μὴν καταλαβεί τίποτα ἢ κυρία; Τί καλὸς πού εἶστε! Τί καλὸς! Θὰ τὸ βρῆτε ἀπὸ τὸ Θεοῦ!..

Π. *ἀναστεναζόντας*.—Ἀγαθὴ μου γιοῦλα! Πόσο μὲ παρεξήγησες καὶ πρὶν καὶ τώρα. Πόσο γελασμένη εἶσαι! Θέλεις νὰ κάνεις τὸ καλὸ ἀπάνω στὸ ἀγκάρι τοῦ καιροῦ σου καὶ δὲν καταλαβαίνεις πὺς ἢ πρᾶξη αὐτὴ πού νομίζεις γιὰ καλὴ εἶναι ψυχρὴ καὶ ἀνάποδη.

ΚΥΡ. *ἐκστατικῆ*.—Δουπὸν διοχετε τὴν κυρία!..

Π.—Ναί, θὰ τὴ διώξω καθὼς λές. Ὅχι ὅμως μὲ τὸν τρόπο πού διώξε τὴ μητέρα ὁ μακαρίτης ὁ πατέρας μου. Κι ὄχι ἀκόμη γιὰ τὴν ἴδια αἰτία!.. (*Παύση*) Μά... πῆγαινε, Κυραστάσα, νὰ βάλεις τὴ βαλίτσα ὅπου σοῦ εἶλα κ' ὕστερα τρέξε στὴς κυρίας Ἄννας...

ΚΥΡ.—Μά, κύριε!..

Π.—Ἄντε... πῆγαινε καὶ μὴν ἀργήσεις νὰ φανεῖς...

ΚΥΡ.—Εὐχόμαι νὰ μὴν τὸ μετανοιώσετε! (*Φεύγει ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ δωματίου σιγοκλαίοντας*).

ΣΚΗΝΗ ΤΡΙΤΗ

ΠΑΥΛΟΣ

Μένει γιὰ λίγο μόνος στὴ σκηνή. Παίρνει τὸ γραῦμα ἀπὸ τὸ τραπέζι καὶ τὸ διαβάζει. Τὸ πρόσωπό του περιχύνεται ἀπὸ θλίψη. Διαβάζοντας τὸ γραῦμα ἀναστεναρίζει. Τὰ μάτια του βουρκώνουν. Ἡ καρδιά του τρέμει. Μὲ σιγανὴ καὶ ἀπαλὴ φωνὴ σιγοψιθυρίζει μερικὲς λέξεις ἀπὸ τὸ γραῦμα.—«Τὸ ὅτι ἡ λύπη σου πρὸς τὸν Παῦλο εἶναι μεγαλῆτερον τῆς ἀγάπης σου πρὸς ἐμὲ, πιστεύω, ὅτι μὲ σκοτῶνει» (*Παύση*)

Μικρὴ μου! (*Ἡ ματιὰ του πέφτει σὲ παρακατινὴ παράγραφο*) «Ἐλα, καλὴ μου ἐσὺ, νὰ φύγουμε. Κοντὰ μου θὰ ζήσεις εὐτυχισμένη, περισσότερον εὐτυχισμένη ἀπ' ὅσο ζεῖς κάτω ἀπὸ τὴ στέγη τοῦ σπιτιοῦ σου...» (*Ἀφίνοντας νὰ κυλήσει ἕνα δάκρυ*) Σκληρὴ ἀλήθεια!.. (*Σηκώνεται καὶ προχωρεῖ πρὸς τὸ παράθυρο. Ἀνεβάζει τὴν κουρτίνα καὶ βλέπει ἔξω. Τὴν ὥρα ἐκεῖνὴ μιά μακρονὴ βροχὴ ξεσοκίζει τὴν ἀτμόσφαιρα. Στὰ τζάμια χτυποῦν οἱ σταλαγματιὰς τῆς φθινοπωρινῆς βροχῆς. Τὸ παιχίδι τοῦ νεροῦ τὸν συναρπάζει δλότελα, τόσο πού δὲν ἀντιλαμβάνεται τὴν Ἔμμα, πού μπαίνει ἀπὸ τὴν πόρτα τῆς εἰσόδου.*)

ΣΚΗΝΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

ΠΑΥΛΟΣ—ΕΜΜΑ

ΕΜΜΑ, νέα καὶ πολὺ ὠραία γυναῖκα. Μιά παιδικὴ ἀφέλεια καὶ παρθενικὴ ἀγνόητα ἀναδύονται ἀπὸ ὅλο τῆς τὸ εἶναι. Πεταχτὴ, τσαχπὶνα, μὲ ὅλα τὰ εἰκοσιπέντε τῆς χρόνια σὲ κάνει νὰ πιστέψεις ὅτι εἶναι κοριτσάκι δεκατριῶ χρονῶν. Τυλιγμένη μέσα σὲ μιά σταχιά καὶ παχειὰ γούνα μοιάζει μὲ παιχιδιάδα γατούλα. Τὸ μάλλινο μικρὸ τῆς καπέλλο εἶναι βρεμένο καὶ ἡ γούνα τῆς

ποῦ καὶ ποῦ πιτσιλημένη ἀπὸ τὴ βροχὴ. Μπαίνοντας σὸ δωμάτιο τινάζεται μὲ ἀδιαφορία καὶ ὅταν ξαφνικὰ ἀντικρύσει τὸν Παῦλο σταματᾷ τὸ τίναγμα καὶ χαμογελώντας τὸν πλησιάζει μὲ σπουδῆ. Τοῦ φράζει τὰ μάτια μὲ τίς γαντοφορεμένες της παλάμες· Κούκου! Κούκου! Τίς εἶ;

Π. *ταραγμένος ἐλευθερώνει τὰ μάτια του καὶ βιάζει τὸν ἐαυτό του νὰ σοβαρευθεῖ*.—Γύρισες;

EMMA, *ξαφνιασμένη κάπως γιὰ τὸ ὕφος του*.—Ναί... Λογάριαζα νὰ κάνω μιὰ βολτίτσα στὰ ἐμπορικὰ φεύγοντας ἀπὸ τὸ Σύλλογο, μὴ εἶναι τόσο ἀσκημὸς ὁ καιρὸς... Εἶδες, καλέ, τί βροχὴ; Οἱ δρόμοι ξαίρεις, ἔχουν πλημμυρῆσαι...

Π. *ἀδιάφορα καὶ παίζοντας νευρικὰ τὰ δάχτυλά του*.—Φθινόπωρο!...

EMMA, *βγάζοντας τὰ γάντια της*.—Σ' ἀρέσει, Παῦλε, τὸ φθινόπωρο; Εἶναι τόσο μελαγχολικὴ ἐποχὴ. (*Πλησιάζοντας σὸ παράθυρο καὶ κοιτάζοντας ἔξω*). "Α! νῆ! Ἡ βροχὴ λιγοστεύει, ἀδυνατίζει. Ὁ οὐρανὸς ὁμοῦ μὲναι πάντα σκοτεινὸς καὶ μαῦρος...

Π. *ἀναστενάζοντας*.—Σκεπασμένος μὲ πυκνὰ σύννεφα...

EMMA, *ἐξακολουθώντας νὰ βλέπει ἔξω*.—Κ' εἶναι τόσο μαῦρο. Βαθιά μαῦρο!.. Πένθιμα, λές, κρέμα φορεῖ ἀπόψε ἢ ἱτρόσφαιρα.

Π.—Μοιάζει σὶν ἓνα ἀπέραντο κενοτάφιο!..

EM.—Καὶ καθὼς βρέχει σιγί-σιγί καὶ ἤσυχά νομίζει κανεὶς πὼς κλαίει ὁ οὐρανὸς γιὰ κάποιο θάνατο...

Π. *μέσα σὲ δόντια του*.—Μιᾶς εὐτυχίας... Μιᾶς ἀγάπης!...

EM.—Ἀλήθεια, Παῦλε, θυμᾶσαι ἐκεῖνους τοὺς στίχους γιὰ τὸ φθινόπωρο ποὺ ἀκούσαμε νι τοὺς ἀπαγγέλλει τὴν περασμένη Κυριακὴ στὸ καφενεῖο, ὁ Τόννης; (*Σερέφοντας πρὸς τὸν Παῦλο*). Ἐγὼ τοὺς θυμοῦμαι. Νὰ σοῦ τοὺς πῶ; Μι ποιὸς εἶναι ὁ ποιητὴς τους; Συγκρατεῖ ὁ νοῦς σου;

Π.—Μά——— "Ὀχι... (*Τυρᾶννισμένα*) "Ὀχι... "Ἄλλωστε ξαίρεις ὅτι ἡ ποίηση πολὺ λίγο μὲ συγκινεῖ...

EM.—Κι' ὁμοῦς κάποτε μοῦ εἶπες ὅτι ἔγραφες κι' ἐξακολουθεῖς νὰ γράφεις στίχους...

Π. *σὰ νὰ βρῖσκεται σὲ δύσκολη θέση*.—"Ἐ, μα!.. "Ἄς τ' ἀφήσωμε τώρα αὐτά...

EM. *ποὺ μόλις τώρα ἀντιλαμβάνεται τὴν ψυχρὴν κλιματικὴν αὐτῆς*.—Παῦλε, τί ἔχεις χρυσέ μου;

Π. *σκύβοντας τὸ κεφάλι*.—Τί ἔχω!;

EM. *ἀγκαλιάζοντας τον*.—Ναί. Ἐχεις ἀσφαλῶς κά τι. Ἴσως καμιά στραβοτιμονιὴ στή δουλειά σου. Μά, ὄχι! Θι εἶναι τοῦ καιροῦ... Ἀλλά, πὼς ἦρθες ἐτσι νωρὶς στὸ σπίτι! Κ' εἴσουν ὀλομόναχος! (*Τὸν φιλεῖ*) Ψυχούλα μου;...

Π. *τραβώντας τὰ χέρια του ἀπὸ τὰ χέρια της Ἐμμας*.—Ναί.. Ἦρθα νωρὶς κ' ἔλεινα...

EM.—Πρότη φορὰ τὸ κάνεις αὐτό...

Π.—Ἐπρεπε νὰ μείνω... Σὲ περίμενα.

EM. *κάπως ἀνήσυχη*.—Κι ὁ Λουίλης μας;... Δὲν τὸν ἔφραξε ἄ-

κόρη ἢ Κυραστάσα;

Π., *βλέποντας τὴν Ἐμμα στὰ μάτια*—Ἐγὼ σπῆγγεῖλα νὰ μὴ τὸν φέροι...

ΕΜ.—Ἐσύ!.. Ἐκάνες ἀσκημα, καλέ μου, γιατί ὁ καίσιος εἶναι πολὺ ὑγρὸς κ' ἔπρεπε νὰ μαζεῦτε γρήγορα ἄλλοτε τὸ παιδί. Ἐσὺ, τι ὑγρασία εχει ἐξο;

Π.—Ναί ξαίρω... Τὸ ξαίρω. Ἀλλὰ ὁ οὐρανὸς τοῦ σπιτιοῦ μας σήμερα εἶναι τόσο νεφραλισμένος, σκελασμένος μὲ παύρα, ὀλομαῖρα σύννεφα πού οὔτε καίω ἀπ' αὐτὸ τὸ σκοτεινὸ στερεώμα θὰ κλοῦτε νὰ μείνει τὸ παιδί...

ΕΜ. *ξίπασμένα*—Τί θέλεις νὰ πεις; (*Προχωρεῖ ὀρμέφντα πρὸς τὸ μικρὸ γραφεῖο. Ἡ ματιὰ της πέφτει στὸ ἀνοιχτὸ συρτάρι, ἀντιλαμβάνεται τὸ γραῖμμα ἀπάνω στὸ τραπεζάκι καὶ πέφτει κεραυνόπληχτη σὲ μιὰ καρτέλα*—Παῦλε!..

Π.—Ἐμμα!

(*Κοιτάζονται κατὰματα, ὕστερα γέρνουν κουρασμένα καὶ θλιβερὰ τὰ μάτια τους πρὸς τὸ πάτωμα*).

ΕΜ. *παίζοντας ἓνα μαντηλάκι ἀνάμεσα στὰ δάχτυλά της*—Θέ μου!

Π. *Ἐστερ* ἀπὸ πολὺ μεγάλη σιωπὴ τὴν πλησιάζει καὶ μὲ τρυφερότητα παίρνει τὸ χέρι της στὰ δικὰ του.—Ἐμμα! Καθί μου ἐσύ! Γιατί δε μοῦ τόλεγε; Τί φοβόσουν; Ἰσως μὴ δὲν εἶμαι ἐπὶ θὰ κάνω τώρα...

ΕΜ. *φιλώντας μὲ πάθος τὸ χέρι του*—Παῦλε!..

Π.—Ἐμμα, τὸ ξαίρεις πὼς σ' ἀγαποῦσα, πὼς σ' ἀγαπῶ καὶ πὼς πάντα θὰ σ' ἀγαπῶ γι' αὐτό... γι' αὐτό. Ἐμμα, ἀποφάσισα νὰ γιοῖσομε!.. Θέλω τὴν εὐτυχία σου κι' ἂν αὐτὴ μὲ οἴζει στὸ σκοτάδι.

ΕΜ.—Παῦλε, ἀγαπητέ μου, συγχω... (*Τὴν πνίγει ἓνα λυγμὸς*)

Π. *διακόπτοντας τὴν ἀποφασιστικὰ*—Ναί, εἶπὶ θὰ γίνει. Ὅλα εἶναι ἔτοιμα. Ὅλα. Ἐφρόντισα νὰ ρθεῖς καὶ νὰ τα βρεῖς ἐν τάξει. Ἐποτε δὲν ἔχεις νὰ συλλογισθεῖς παρὰ ὅτι σὲ λίγη ὥρα θὰ εἶσαι ἡ πιὸ εὐτυχημένη γυναῖκα τοῦ κόσμου. Εἶναι κακὸς ἐκεῖνος πού ξαίρει ὅτι ἡ γυναῖκα του ἔχει δωσμένη τὴν καρδιά της σὲ κάποιον ἄλλο κ' ἐπειδὴ τὴν ἀγαπᾷ ἐξακολουθεῖ νὰ τὴν κρατᾷ κοντὰ του.

ΕΜ. *κλαίοντας*—Σοῦ ὀρκίζομαι, νὰ πού; Στὸ Λούλη μας τίποτα περισσότερο ἀπὸ μερικὰ γραῖματα.

Π.—Καὶ τί μ' αὐτό; Ἐκεῖνο πού ἐνδιαφέρει ἐμένα εἶναι ὅτι ἔπαψες νὰ μ' ἀγαπᾷς. Ἐ ἀρνῆσαι, Ἐμμα, αὐτό; Ὅχι! Λοιπὸν τί μοῦ μένει νὰ κάνω; Οἱ πολλοὶ ἀπαιτοῦν νὰ σκοτώσω ἐσένα κ' ἐκεῖνον. Μὰ ὄχι! Δὲ σκοτώνουν ἐκεῖνους πού ἀγαποῦνται, μονάχα τοὺς θανατίζουν, τοὺς ζηλεύουν.

ΕΜ. *τελειῶς συντριμμένη*—Σοῦ λέω τίποτα περισσότερο ἀπὸ μιὰ ἀλληλογραφία. Παῦλε...

Π. *μὲ βαρεῖα σοβαρότητα*—Τὸ Λούλη θὰ τὸν κρατήσω ἐγὼ. Κ' ἐλπίζω νὰ ἐνδώσεις. Εἶναι περισσότερο ὑπεύθυνος ὁ πατέρας γιὰ τὸ δρόμο πού θὰ πάρει τὸ παιδί. Ἀπὸ μένα θὰ ζητήσει τὸ λόγο ἂν τὸν ἀδικήσουμε... Ὅσο γιὰ τὴν ἀφορμὴ πού μ' ἔκανε νὰ μάρω τὸ

μυστικό σου, πίστεψε, ότι δὲ συνέτρεξε παρὰ ἡ τύχη, ἡ σύμπτωση. Ξεχασες ἀνοιχτὸ τὸ συρταράκι τοῦ γραφείου, πράγμα πού δὲν τόκανεσ πο. ε! Αὐτὸ μοῦ ἐνέπνευσε μεγάλη περιέργεια, μ' ἔκανε—πῶς νὰ σοῦ τὸ πῶ;—να' παραξενεύτηκα. Καὶ πῆρα ἓνα γράμμα ἀπὸ τὰ πολλά. Τὸ διὰ ἴσαα χωρὶς καμὶ τύχη, ἀφοῦ δὲ μοροῦσα νι φαντασθῶ ὅτι θὶ ἐκρυβε κάποιο μυστικό σου. Μόλις εἰσαθα περὶ τίνος ἐπρόκειτο, σοῦ ὄρκισμαι, δὲν προχόρησα. Νά, αὐτὸ εἶναι τὸ μόνο πού διέβασα (τῆς δειχνεὶ τὸ γράμμα). Καὶ τώρα πού ἐξηγηθήκαμε μορεὶς νι φύγεις...

ΕΜ. *πίφτονται σὰ πῶδια του*—Παῦλε, συχώρεσέ με!...

Π.—Νι σὲ συχωρήσω; Γιατί; Δὲ συχωροῦν παρὰ ἐκείνους πού ἐσφαλάν... Ἐλα τώρα, Ἐμμα, πῆγαινε πρὶν γυρῆσαι τὸ παιδί μας. Δὲ θέλω νι σὲ ρεὶ πρὶν τὸν τελειωτικὸ μας χωρισμὸ κι αὐτὸ ὄχι γι τιμωρίαν, τὶ ξαναλέω ὅτι σφίλμι δὲν ἔκανες γι νὰ τιμωρηθῆς, ἀλλὰ γι κίτι ἄλλο πού φοβοῦμαι μὴ συμβεῖ και σὲ μένα καθὼς σὲ τῶσους ἄλλους. Δὲ θέλω νι γίνει τὸ παιδί μας αἰτία νι μετανοιώσω γι ὅτι ἐκορίσθαι, γκρεμώνοντας τὰ ὄνειρά σου και τὶς ἀρχές μου.

ΕΜ. *γονατιστῆ*.—Κάνε το γιὰ τὸ παιδί μας!.. Γιὰ τὸ Λούλη μας!

Π.—Μι τότε θὰ σκότωνα τὴ μὴν ἀγάπη γι τὴν ἄλλη... Σοῦ εἶπα ὅτι τὸ ἀποφάσισα. Ἐλα, σήκω... (Τὴν σηκώνει. Μαζεύει ἀπὸ τὸ συρταράκι τὰ γράμματα, παίρνει κ' ἐκεῖνο τοῦ τραπεζιοῦ κι ὄλα μαζί τῆς τὰ δίνει) Φύγε... Πλάϊ σὲ κείνον, Ἐμμα, θὰ ζῆσεις εὐτυχημένη, ἐνῶ, ἂν μείνεις, ὡ! ἂν μείνεις ἡ ζωὴ μας ἀπὸ δῶ κι ἐμπρὸς θὰ εἶναι μετῶμο, κόλαση ἀφοῦ θὰ μᾶς συνδέει ἓνα στεφάνι, ἓνα κινὸ κι. γλῆθο τριβίλαι) κι ὄχι ἡ ἀμοιβία ἀγάπη. (Πίρνει τὴν Ἐμμα σχεδὸν σὴν ἀγκαλιὰ του και τὴν φέρνει σὴν πόρτα πρὶν βράζει σὴν εἴσοδο. Ἄ Ἐμμα γέρνει τὸ κεφάλι τῆς σὶδν ὦμο του και ξεσπᾷ σὲ λυγμούς. Ἐκεῖνος τὴ συνεφέρει: σπρώχνοντάς τὴν σχεδὸν πρὸς τὸ πορτόφυλλο.) Πῆγαινε ὅπου σὲ προστίζει ἡ ἀγάπη. Ζῆσε εὐτυχισμένη κι ἀρήσε ἔλινα νι ζῶ σὴ μοναξιά μου, νι ζῶ μὲ τὴν σπαραγγὶ ἰδέα ὅτι ἐξικλοῦθεὶς νι μὲ ἀγαπᾷ. Κι ὅταν λαχτοῦ τὶ φιλιὶ σου θὰ ἐνῶνω τὶ χεῖρά μου μὲ τὶ γαλλίαι τοῦ παιδιοῦ μας ἀπένω στὶ ὁτοῖα θὰ ὑπάρχουν τὶ ἴχνη τῶν δικῶν σου φιλιῶν... Καὶ μὴ ξεχάσεις ποτέ σου, ἀκούς; ποτέ! πῶς ἐκείνη σ' ἀγαπῶ γι αὐτὸ και σὲ χωρίζω!..

(Χάνονται πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα. Εὐθὺς ξαναφαίνονται ὁ Παῦλος. Πηγαίνει μὲ ἀργὸ βῆμα πρὸς τὸ παράθυρο, σηκώνει τὴν κουρτίνι και βλέπει ἔξω. Εἶναι λυπημένος σὲ βαθμὸ πρὶν να φαίνεσαι σὰν ἄρρωτος. Δακρύζει και σιγὰ λέει.—Ἡ ἔξορτι ἐκλίσε πίσω τῆ; γι νι μὴ ξαναοίξει ποτέ γι αὐτήν! (Μὲ κομμένα βήματα πλησιάζει τὸ ἀνοιγμα τοῦ βάρθου; ἀπ' ὅπου διακρίνονται τα κερββάτια και νευρικά κλείνει τὶς κουρτίνες ἀφοῦ ρίξει προηγουμένως ἓνα τρυφερὸ βλέμμα σὴν συζυγική παστάδα. Ἐπειτα ἀνιόνοντας τὸ πορτόφυλλο τοῦ πλαινοῦ δωματίου φωνάζει)—Κυραστία! Κυραστία! Τώρα μορεὶς νι φέρεις τὸ παιδί!...

ΑΥΛΑΙΑ

Ἡράκλειο 17—18 Σεπτεμβρίου 1921.

Ο ΓΑΪΛΗΣ

Ὁ Γαΐλης εἶταν τὸ μεγαλύτερο βώϊδι τοῦ χωριοῦ μας.

Ὅπως τὸ μαῦρο πρόβατο λέγεται στὰ μέρη μας λάγιο, τὸ μαῦρο γίδι νιάγγο, τὸ μαῦρο σκύλλι κοράκης, ἔτσι καὶ τὸ μαῦρο βώϊδι λέγεται γαΐλης.

Ὁ Γαΐλης εἶταν ἓνα βώϊδι, ποῦ δὲν εἶχε ταῖρι σ' ὅλα τὰ περίχωρα. Κι' ὅταν, ὠρὲ γυιέ μ', ἐβγαίνε στὴν ρύχη καὶ μούγκριζε: «Μου σουσουού» τὸν ἄκουε ὅλο τὸ χωριὸ κι' ελεγε:

—Ὁ Γαΐλ'ς τοῦ Λέτα μούγκριζει!

Ἄλλὰ καὶ στὸ χωράρι δὲν εἶχε ταῖρι ὁ Γαΐλης.

Ὁ Λέτας εἶχε βώϊδια καματερά: τὸν Γαΐλη, τὸν Τριγώνη καὶ τὸν Μελίσση. Ὁ Τριγώνης ἔκανε χωράρι μὲ τὸν Γαΐλη, ἀπὸ τὸ πρωὶ ὡς τὸ μεσημέρι, κούρτζιζονταν κι' ἐμπαινε στὴν θέση τοῦ ὁ Μελίσσης ἀπὸ τὸ μεσημέρι ὡς τὸ βράδυ, ἐνῶ ὁ Γαΐλης δούλευε ἀπὸ τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ, χωρὶς νὰ συναλλάσσεται καθόλου! Καὶ μὴ νομίζετε ὅτι ὁ Τριγώνης κι' ὁ Μελίσσης ἦταν βώϊδια τῆς ἀράδας. Καθόλου! Εἶταν κι' αὐτὰ βώϊδια διαλεχτά, ἀλλὰ δὲν μπορούσαν νὰ παραβγοῦν μὲ τὸν Γαΐλη ἀπὸ τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ τὸ καθένα, κι' ἔτσι ὁ Γαΐλης ζεῦσταν ἀπὸ τὸ πρωὶ ὡς τὸ μεσημέρι μὲ τὸν Τριγώνη κι' ἀπὸ τὸ μεσημέρι ὡς τὸ βράδυ μὲ τὸν Μελίσση. Κανένα ἄλλο βώϊδι δὲν μπορούσε νὰ κάνει χωράρι ἀπὸ τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ συγκατατούμενο μὲ τὸν Γαΐλη, γιατί ἔσκαζε χωρὶς ἄλλο.

Εἶχε καὶ κάτι κέρατα—μὲ συμτάθειο—μισὴ ὄργανι τὸ καθένα καὶ γυρισμένα πρὸς τ' ἀπάνω, σὰν λόγγες, καὶ δὲν τῶβαν: τίποτε χέρι ἀπάνω τῶν. Μι' ἰφορὰ τοῦ εἶχε ριχτῆ ἓνας λύκος! γυρίζει κ' ἔπιος τὸν λαϊμῶ του ὁ Γαΐλης, σκύβει τὸ κεφάλι του καὶ τοῦ δίνει μι' τὸ

κύο-λύκον στὴν κοιλιὰ μὲ τὸ δεξιὸν τοῦ κέρατο, ποῦ τὸν πέρασε πέρα καὶ πέρα, καὶ τὸν βαστάζε καρφωμένον καὶ μετέωρον στὸν ἀέρα, ὡς ποῦ ἤρθε ὁ βαλμῆς καὶ τὸν ἐβγάλε ψόφριον!

Ἐκεῖ ποῦ βοσκοῦσε ὁ Γαῖλης δὲν ζύγωνε ἄλλο βῶϊδι κοντὰ του, κί' ὅταν ὁ βαλμῆς ἐβγάζε τὸ προῖ ὅλα τὰ γελίδια ἀπὸ τὸ χωριὸ γιὰ τὴν βοσκή, ἢ τὰ μᾶζευε τὸ βῶϊδο ἀπὸ τὸ λειβάδι γιὰ τὸ χωριὸ, ὁ Γαῖλης εἶταν μπροστὶ ἀπ' ὅλα τὰ βῶϊδια, ἀρχηγὸς τῆς ἀγέλης. Νόμιζε κανεὶς ὅτι ὅλα τ' ἄλλα βῶϊδια καταλάβαιναν ὅτι εἶταν ἀνώτερός τους καὶ τοῦ ἐκαναν δρόμο.

Ἄλλοι οἱ Λεταῖοι εἶταν ὁ Γαῖλης καὶ τὰ μάτια τους! Τὸν εἶχαν μὴ σιὰξῃ καὶ μὴ βοῆξῃ. Ὁρακίζονταν στ' ὄνομά του. Τὸν εἶχαν καιάρι τους, θεμιλιὸ καὶ κολώνα τοῦ σπιτιοῦ τους. Οἱ μεγαλύτεροι τὸν εἶχαν σὰν παιδί τους, οἱ μωσιανοὶ σὰν ἀδελφὸ τους, κί' οἱ μικρότεροι σὰν θεῖο τους. Εἶταν γέννημα καὶ θρόμμα τοῦ σπιτιοῦ τους. Τὸν εἶχε γεννήσει ἡ Γαῖλω, μιὰ γελίδα, σὰν σπορευιὰ μακροσιὰ, κί' αὐτὴ γεννημένη στὸ σπιτὶ τὸ Λεταῖικο, τὸ μόνον γελίδι, ποῦ εἶχε γλυτώσει ἀπὸ τὴν λημοσύνα, ποῦ εἶχαν κάνει οἱ Ἀρβανίτες, ὅταν βγήκε ὁ Γροῖβας στὰ 1854 γιὰ νὰ πάρῃ τὰ Γιάννενα κί' ὅλη τὴν Ἠπειρο, ἀλλ' ἀνάθεμα τὴν Φραγκιά! ....

Κάθε προῖ τὸν χειμῶνα, ὅταν παχναίζονταν τὰ καιατερά, θὰ πῆγαναν ὅλοι οἱ Λεταῖοι στὸ κατώγι, σὰν νὰ ποῦμε νὰ χαιρετήσουν τὸν ἀγαπημένο του τὸν Γαῖλη κί' αὐτός, σὰν νὰ τὸ καταλάβαινε, γύριζε τὸ γραμμένο του τὸ κεφάλι, σὰν ν' ἀντιχαιρετοῦσε τοὺς ἀγαπημένους του, ποῦ τὸν χάιδευαν, τὸν περιποιῶνταν, καὶ τὸν ἀγαποῦσαν τόσο πολὺ. Ἀλλὰ ξημέρωσε καὶ μιὰ μαύρη μέρα, ποῦ ὁ Γαῖλης τὴν στιγμή, ποῦ μπῆκε μέσα ὁ Κολιός, ὁ πρωτοζευγίτης τοῦ σπιτιοῦ, δὲν κουνήθηκε καθόλου, οὐδὲ γύρισε τὸ γραμμένο του τὸ κεφάλι νὰ τὸν ἀντιχαιρετήσῃ.

—Γαῖλ! Γαῖλ!

Τοῦ φώναξε ὁ Κολιός.

Κί' ὁ Γαῖλης, ἀντὶ νὰ στρέψῃ σὰν ἄλλοτε τὸ μεγαλόπρεπο τὸ κεφάλι του, χαρούμενο μ' ἐκεῖνα τὰ ὠμορφα μάτια του, ποῦ εἶταν σὰν δυὸ διοσκοφέγγαρα, μέσα στὰ κατάμιαρα σύννεφα, ἀπόλυκε ἓνα βαθὺ μνηκρητό, σὰν ἀναστέναγμα καὶ σὰν πόνο.

Ὁ Κολιός πετάχτηκε ἀπὸ τὸ κατώγι, κλαίγοντας καὶ φωνάζοντας:

—Ἀχ! ὁ Γαῖλ'ς μου! Κάτι μῶπαθε ὁ Γαῖλ'ς μου! Ἀχ! ἡ ψυχὴ μου!

Στὶς φωνὲς τοῦ Κολιοῦ, ὅλο τὸ σπιτὶ ἀνταλλεύτηκε. «Ὁ Γαῖλ'ς ἄρρωστος;» Χάλασε ὁ Κόσμος γιὰ τοὺς Λεταῖους! Δὲν μπορούσαν νὰ φανταστοῦν ὅτι εἶταν δυνατὸ νὰ πάθῃ ὁ Γαῖλης τίποτε κί' αὐτοὶ νὰ μπουρῶν νὰ ζοῦν στὸν Ἀπάνω—Κόσμο!

Ἐμπῆξε μιὰ ψιλὴ φωνὴ ἡ Κολιοῦ, ἡ μεγαλύτερη τοῦ σπιτιοῦ.

—Ἀχ! ἡ σκύλλα! ποῦ νὰ τὸ βρῆ ἀπὸ τὸν Θεό, τί μᾶς ἔκανε!

—Ἀχ! ποῦ νὰ τῆς εἶχαν βγῆ καὶ τὰ δυὸ της τὰ γκαβὰ!

Ἐννοοῦσε τὴν Τσίταινα, μιὰ καλὴ γειτόνισσά της ποῦ μπουροῦσε ὅμως νὰ σίσιση λέτρα μὲ τὸ μάτι της. Δὲν εἶταν κακὴ γυναίκα ἡ κοί-μένη, δὲν κακολογοῦσε ποτέ, οὔτε σύζαυα ἔβανε ἀνάμεσα στὴν μιὰ ἢ

στήν ἄλλη, οὔτε εἶχε μαλώσει καμμιά φορὰ μὲ κἀνένα, ἀλλ' εἶχε ἓνα μάτι —Θεὸς σχωρῶσ' τη! — ποῦ, μπορούσε ὅπως εἶπα, νὰ σκίση πέτρα! Παιδιά μωρὰ, ἀρνιά, κατσίκια, φοραδάκια, μοσχάρια, γαϊδουράκια κι' αὐτὰ τὰ πουλλάκια τῶν κλωσσαριῶν τὰ παραμέριζαν γιὰ νὰ μὴν πέσουν στὰ μάτια τῆς Τσίταινας. Γνώριζε κι' αὐτὴ ἡ καϊμένη τὸ κακό, ποῦ κοιμῶνταν μέσα στὰ μάτια τῆς, σὰν φρειδὶ μὲς στὴν κουφάλα, κι' ἀπόφρευγε νὰ τὰ βλέπη. Ἀλλ' ἂν τύχαινε νὰ πέση ἡ ματιὰ τῆς σὲ κἀνένα ἀπ' αὐτὰ, ποῦ καίρουν εὐκόλα ἀπὸ μάτι, γιὰ νὰ προλάβη τὸ κακό, ἔτρεχε καὶ τοὺς ἔδινε οὐάλι .... Ἀλλὰ κἀμμιά φορὰ τὸ μάτι τῆς ἐνεργοῦσε καὶ σὲ χοντρά ζῶα, σὰν καληφῶρα τῶρα μὲ τὸν Γαίλη, καὶ σὲ μεγάλους.

Ἡ Κολιοῦ εἶπε ὕστερα προσταχτικῶς στὴν συννυφάδα τῆς: τὴν Σπίρσινα, ὡς μικρότερη ἀπ' αὐτὴ στὴν τάξη τοῦ σπιτιοῦ:

—Τὶ κάθισαι, μωρὴ σὰν νύφη ἀπὸ Δευτέρα! Πᾶρ' ἓνα φλιτζάν' καὶ πετάξου νὰ παρῶς στάλ' ἀπ' τὴν ἀντίχριστη, ποῦ νὰ τῆς εἶχαν ρέψ' τὴ φωτερὰ τ'ς!

Ἡ μάννα μου, ἀκούοντας τὸ τζαβαλειὸ τῶν Λεταίων, βγήκε στὸ παραθύρι καὶ ρώτησε:

—Μωρὴ, τί πάθισαν καὶ τζαβαλιάζετε ἔτσι;

—Τὶ πάθισαν; (Ἀπολογήθηκε ἡ Κολιοῦ) Ἀρρώστησ' ὁ Γαίλ'ς μας ἀπὸ μάτ' ἀπ' ἀβάσκαμα! Μᾶς τὸν γχορέμησε, ποῦ νὰ τῆς εἶχαν ρέψ' καὶ τὰ δνὸ τῆς!

Μὴν τὴν παίρετε ἔτσι τὴν καϊμένη τὴν γυναῖκα στὸ λαμό σας. Ποιὸς ξέρ'; Τάχα νᾶν' αὐτὴ; Δρόμος εἶναι...

Μπορεῖ νὰ τὸ βάσκανε καὶ κᾶνας ξένος. Ρίξτε τὰ κάρβουνα γιὰ νὰ βοῆτε ἐκεῖνον, ποῦ σᾶς ἔκανε τὸ κακό.

Εἶπε ἡ μάννα μου .....

Ἀλήθεια! (εἶπε κάποια ἄλλη ἀπὸ τὰς Λεταίισες) Νὰ ρίξωμε τὰ κάρβουνα.

—Ἀχ! χαλασιά τους τί ἔπαθαν!

Εἶπε ἡ μάννα μου καὶ τραβήχτηκε ἀπὸ τὸ παράθυρο, καὶ μπαίνοντας μέσα, ἔβαλε στὸ ζωνάρι τὴν ρόκκα τῆς κι' ἔτρεξε στοὺς Λεταίους, ὅπου εἶχαν μαζευτῆ κι' ἄλλοι χωριανοί.

Μέσα στὸ σπῆτι ἐρχιγχαν τὰ κάρβουνα. Εἶχαν μιὰ ποτήρα γεμάτη νερὸ παραπάνω ἀπὸ τὴν μέση, κι' ἡ Κολιοῦ ἔπαιρνε μὲ τὴν τσιμπίδα ἀπὸ ἓνα κάρβουνο ἀναμμένο, τ' ὀνομάτιζε τίνος εἶταν καὶ τᾶρριχνε μέσα, κι' ἔμεινε ἓνα μεγάλο «τζιάζζζζζ». Τὸ πρῶτο εἶταν τοῦ Λώλη, τὸ δεῦτε τοῦ Τσιόλη, ... Ἐρριξε ἕξ', ἑφτά, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο κι' ὄλωνῶν τὰ κάρβουνα στέκονταν ἀπάνω στὸ νερό. Ἐρχεται καὶ τ' ὄνομα τῆς Τσίταινας:

—Τῆς Τσίταινας!

Τὸ κάρβουνο ἔκανε ἓνα μεγάλο «τζιάζζζζζζ» καὶ κατέβηκε στὸν πάτο τῆς ποτήρας!

Αὐτ' εἶναι! (Φώναξαν ὅλες οἱ γυναῖκες μ' ἓνα στόμα).

Αὐτὴ, ποῦ νὰ τῆς εἶχε ρέψ' τὸ στραβὸ τ'ς!

—Τρέξε! Φώναξε ἡ Κολιοῦ σὲ μιὰ ἀπὸ τὰς νυφᾶδες). Πᾶρ' ἓνα φλιτζάν' καὶ πετάξου στὴν ἀντίχριστη νὰ τῆς παρῶς οὐάλ' νὰ ποτίσω-

με τὸ βόϊδ'! Ἐκεῖν' ἡ Σπύραινα, ποῦ τὴν ἔστειλα, ἔδω καὶ μιὰ ὦρα πάει γιὰ μαμὴ καὶ θὰ μᾶς γυρίσῃ λεχώνα!

Μιὰ γειτόνισσα ἔφερε μιὰ ὀλάκερη φωλιὴ κυνηγοῦ, ποῦ στρέγει πολὺ στὴς βασκανίες.

Κυνηγὸς εἶναι ἓνα εἶδος μελισσιοῦ, ποῦ χτίζει τὴν φωλιά του μὲ πηλὸ στὰ ψηλῶματα τῶν γωνιῶν, σὰν τὸ χελιδόνι καὶ καλύτερα, κι' ὅταν νοιώθῃ τὸ τέλος τῆς ζωῆς του, σφαλáει τὴν θύρα τῆς φωλιάς του καὶ πεθαίνει.

Τὰ λείψανα αὐτὰ τοῦ «κυνηγοῦ» ποῦ εἶναι μέσα στεγνωμένα ἀναλυοῦν στὸ νερὸ μὲ λίγο χῶμα ἀπὸ τὸ ἔσωτερικὸ τῆς φωλιάς, καὶ τὰ δίνουν στὸν βασκαμένον, ἄνθρωπον ἢ ζῶο νὰ τι πιῇ γιὰ νὰ ξεβασκαθῇ.

Σὲ μιὰ στιγμή τὸ σιάλι τῆς Τσίταινας, τὸ νερὸ τῶν καρβούνων, τὸ ἀνάλυμα τῆς φωλιάς τοῦ «κυνηγοῦ» μὲ λάλι μεγαλοπεφτιάτικο, καὶ τὰ τρία μαζί, τάρριξαν στὸ στόμα τοῦ ἄρρωστὸ βωδιοῦ, μὲ τὸ χωνί.

—Ὁλ' αὐτὰ (εἶπε ἡ μάνα μου) εἶναι καλὰ ἀλλὰ χρειάζονται πλειότερο τ' ἀγιωτικά. Πρέπει νὰ φωνάξετε τὸν πατᾶ νὰ διαβάσῃ τὴν εὐκὴ τῆς βασκανίας...

—Αὐτὸ πρέπ' τ' ποῦ πρέπ' νὰ γέν' (εἶπε μὲ γριὰ), ἀλλὰ καὶ τὸ γήθημα δὲν πρέπ' νὰ λείψ'!

Καὶ στὴν στιγμή πετάχτηκε ἡ Κολιοῦ στὸν φράχτη καὶ φώναξε:

—Παπαδιά! Ὁρ' Παπαδιά!

—Ὅρσε!

Ἀπολογήθηκε μιὰ φωνὴ ἀπὸ τὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ χωριοῦ.

—Πέ τ' Παπᾶ νὰ πιά' τὸ φρολόι κα ν'ἔρθ' νὰ διαβάσ' τὸν Γαῖλ' μας, π' ἄρρωστήσῃ ἀπὸ μιά τ'!

Σὲ λίγο εμπαίνει ὁ Παπᾶ; στὴν πορεία μὲ τὸ πετραχήλι καὶ τὸ εὐχολόγι στὸ χέρι, ὁ δὲ Παῦλος, ὁ δεῦτερος ζευγίτης τοῦ σπιτιοῦ, ξεκινοῦσε μὲ λίγες τριγες ἀπὸ τὸ κεφάλι τοῦ Γαῖλη γιὰ τὴν Β' λτσίστα τοῦ βροῦσκονταν ἢ πλεῖο ξακουσμένη γήτισσα, ποῦ μποροῦσε νὰ γιαιτρούσῃ καὶ τὸ χειρότερο βασκαμα ἀπὸ τὸ χειρότερο μῆτι:

Τί τὶ θέλετε ὁμοῦ; Ὅ,τι γιαιτρικὸ κι' ὅ,τι εὐχὴ, κι' ὅ,τι γητειὴ εἶναι στὸν Ἀπίνω—Κίσιμο, ὅλα τάκαναν οἱ Λεταῖοι νὰ τὸν ἀγαπημένο τους τὸν Γαῖλη, ἀλλ' ὅλα τοῦ κίκου! Ὁ Γαῖλης δὲν σπάραιε ἀπὸ τὸν τόπο του κι' οὔτε ἔτρογγε, οὔτε ἔπινε κι' οὔτε ἀμακιδωνταν. Ὁρσε—ὄρσε τὸν ἔφτανε ὁ πόνος, κι' ἄρχιζε ἓνα βογγητὸ σὰν κλάμα, ποῦ τ' ἄκουε ὅλο τὸ χωριὸ καὶ λυπιδωνταν.

Τρία ἀκέρια μερόνυχτα πέρασαν, ποῦ χαροπάλευε ὁ Γαῖλης; κι' οἱ Λεταῖοι χτυλιωνταν, ποῦ δὲν βρίσκονταν γιαιτρικὸ νὰ τὸν γιαιτρούσῃ.

Κάποιος τότε τοῦς εἶπε νὰ σφάξουν μὲ μιὰ μαύρη κόττα γιὰ νὰ ἴδουν στὸ στηθάμι ἂν θὰ φοφίση ἢ ὄχι ὁ Γαῖλης. Στὴν στιγμή σφάχτηκε καὶ βοάστηκε ἡ μαύρη κόττα καὶ βγήκε τὸ στηθάμι της. Ὁλοφάνερος ὁ φόφος τοῦ Γαῖλη! Ἐνας κίκακος ἢ κικος, σὰν ματωμένο τομάρι, φαίνονταν φῶς—φανερὸ στὸ κόκκαλο. Ὁρσε ἐκεῖνη τὴν στιγμή εἶταν καὶ κάποια ἐλπίδα, ἀλλ' ἀπ' ἐκεῖνη τὴν στιγμή κ' ἴθε ἐλπίδα χάθηκε, καὶ περιμέναν ὄραν—τὴν—ὄρα νὰ γένη τὸ κακὸ.

τη μέρα πρωί—πρωί ἀκούσαμε μυρολόγια στὰ Λεταίικα.
—Πάη ὁ Γαίλ'ς ροβολιά τους!

Ξεφώνησε ἡ μάννα μου κι' ἄφησε ὅ,τι δουλειά εἶχε στὸ χέρι της καὶ τράβηξε νὰ πάη στοὺς Λεταίους νὰ τοὺς παρηγορήσῃ. Κίνησα κι' ἐγὼ κοντά της, παιδάκι ὡς ἑπτὰ χρονῶν. Σὲ λίγο ἔφτασαν καὶ πολλοὶ ἄλλοι, γυναῖκες κι' ἄντρες καὶ παιδιά, καὶ καθένας ἔλεγε τὸν παρηγορητικό του λόγο. Τέλος ἡ μάννα μου—Θεὸς χωρέσ' τη—τοὺς ἀποπῆρε, λέγοντας:

—Τί κάνετε ἔτσι; Ἄντρας σᾶς πέθαψε ἡ γυναίκα; Βωῖδι εἴτανε! Ἔσεῖς νὰ εἶστε καλὴ καὶ βωῖδια ὅσα θέλετε! Μὴν κάνετε ἔτσι, καί-μένοι καὶ σᾶς δοκιμάσ' ὁ Θεός!

Τρία—τέσσερα παλληκάρια πῆραν σύνεργα καὶ πῆγαν ἔξω ἀπὸ τὸ χωριὸ νὰ σκάψουν τὸ μνήμα τοῦ Γαίλη καὶ σὲ λίγο οἱ γυναῖκες ἔφεραν τριμῆς κι' ἄρχισαν νὰ δένουν τὰ ποδάκια τοῦ ψύφιου ζώου, χόρια τὰ προστινὰ καὶ χόρια πισινά, κι' ὅταν ἐτελείωσε τὸ δέσιμο τῶν ποδαριῶν, πεντέξῃ ἔπιασαν τὲς προστινὲς τριχίες καὶ πεντέξῃ τὲς πισινὲς κι' ἄρχισε τὸ ξόδι τοῦ Γαίλη!

Ἐκείνη τὴν στιγμή οἱ Λεταῖσσαις ἄρχισαν τὰ ὑστερνὰ τους μυρολόγια γιὰ τὸν ἀγαπημένο τους τὸν Γαίλη!

Η ΕΛΙΑ

Ὁ γέροντας παππούς μου ὁ ἀσπρομάλλης
 στὸ διάσελο μὲ πήγῃ μιὰ φορῶ,
 μοῦδωσεν ἕναν κλώνο ἐλιάς καὶ μοῦπε
 μὲ μιὰ κρυφὴ στὰ λόγια του χαρά:

—Στὸ λάκκο ἐτοῦτο φύτεψε, παιδί μου,
 τὸ βλογημένο δέντρο, τὸ ἱερό,
 ποὺ δίνει φῶς μπροστὰ στὸ εἰκονοστάσι,
 στὸν ἄνθρωπο τροφὴ μὲ τὸν καιρὸ ...

Ἐτράνεψε ἡ ἐλιά, καὶ μπράτσα οἱ κλώνοι,
 καὶ τοὺς χαϊδεύει ἡ αἴθα τοῦ βουνοῦ,
 μὲς στ' ἀργυρὰ τῆς φύλλα παίζουν τ' ἄστρα
 παίζουν τὰ μάτια τοῦ Θεοῦ.

Στὴ ζαρωμένη φλοῦδα τῆς τοιγύρω
 ψηφία ποὺ ὄλο ἀνοίγονται πλατιά
 —ὀνόματα καὶ μέρες καὶ λαχτάρεις—
 ποιὸς ξέρει ἀπὸ ποῖα χέρια σκαλιστά.

Κι' ἐνῶ ὁ κορμὸς γερονᾶ, σκεβρώνει ἀπέξω,
 δουλεύουν μὲς ἀκούραστοι οἱ χυμοί,
 κι' ὄλο βυζαίνει ἡ ἐλιά τῆς γῆς τὸ γάλα
 κι' ἔχει τῆς νιότης ὅλη τὴν ὀσμὴ.

Καὶ τὸ Νοέμβρη, σὰ μαυρογαλίζουν
 οἱ μεστομένοι ὀλόχυμοι καρποὶ
 καὶ κάτον ἀπὸ τὰ σύγνεφα τὰ μαῦρα
 προσφέρονται θυσία καὶ ὑποταγή,

Τὸ ζωντανὸ τὸ πλάσμα, ποὺ μιλάει
 εἶναι τὸ δέντρο τοῦτο τὸ ἀκριβό,
 ποὺ ἔχει τὰ χρόνια τόσα ἀπάνου—κάτον
 ὅσα τὰ χρόνια ἐγώ...

Σέ μένανε ὁ καιρὸς ἀπέξω ἀκόμα
 δὲ χάραξε οὔτε μιὰ ζαρωματιά.
 σέ μένα στέκουν μέσσω σκαλισμένα
 τὰ ὀνόματα, οἱ λαχτάρεις, ταιριαστά.

Κι' ἐνῶ τὸ δέντρο ὑψώνεται, ἀνεβαίνει,
 καὶ πᾶσι ἡ κορφὴ του πρόθυμη στὸ φῶς,
 στὸν ἄνθρωπο οὔτε ἡ τόλμη τῆς θυσίας
 ἀφοῦ καὶ μάταιος ὁ καρπός!

GENTUCCÆ MEÆ LAUDES

Ἄχ! πότε ἀπ' τῶν ματιῶν σου τὴ βροσοῦλα
 θὰ ξεδιψᾷς ἡ ἀγιάτρευτη ψυχὴ μου;
 πότε στὴ ζέστα ἀδιάβατης ἐρήμου
 θὰ πιῇ τοῦ βλέματός σου τὴ δροσοῦλα;

Καὶ πότε σὰν λευκὴ πεταλουδοῦλα
 ποὺ τριγωνάει στὰ μύρα τοῦ ἄγριου θύμου
 θὰ φτερουγίσῃ ἀπάνω στὴν ποιήσή μου
 ἡ ἀγνὴ πεταλουδίσια σου ψυχοῦλα;

Ἐγὼ βαδιᾷ στὰ φεγγερά σου μάτια
 θὰ ἐγγίσω τὸν κρυφὸ παράδεισό μου,
 Τὸ τέρμα ἐκεῖ θὰ βρῶ τοῦ αἰθέριου δρόμου
 ποὺ φέρνει στῆς χαρᾶς μου τὰ παλάτια.
 Καὶ σὺ στοῦ τραγουδιοῦ μου τὸν καθρέφτη
 θὰ ἰδῆς χρυσῆ τὴν ὄψη σου νὰ πέφτῃ.

(Ἀπὸ τὸ Γ' Βιβλίον XVIII)

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ Α'

Λιοντάρια ἐσεῖς, ἀητοί, γενιὰ δρακόντια,
 πάει! μᾶς κρατοῦν στὰ δίχτυα τους οἱ λῦκοι
 πετάει σ' αὐτοὺς ἀχτινοβόλα ἡ νίκη
 τοῦ κάκου πλέον ἀσπίδες, τόξα, ἀκόντια.

Μόνο φτερά ἀπ' τοὺς ὄμους ὑπερπόντεια
 νὰ μπόρειε ἡ μέσα Ἐλευτεριά ν' ἀφήκῃ
 θὰ φεύγαμε ἀπὸ τὴν καταδίκη
 μακριὰ ἀπ' τοῦ Κροῦμ τὰ ματωμένα δόντια.

Μὰ ἀπὸ τώρα τὸ φιλντισὶ μὴλίγγι
 νιώθω σκληρὸ χρυσάφι νὰ μοῦ σφίγγῃ
 αἰσθάνομαι τὰ χεῖλια του τὰ μαῦρα

στὸ μέτωπό μου ἀχόρταγα νὰ σέρνῃ
 καὶ μὲ κλεισμένα μάτια ἐκεῖ νὰ γέρνῃ
 ρουφώντας τῆς ἐγδίκησης τὴ λαύρα.

(Ἀπὸ τὸ Δ' Βιβλίον III) 1918

GENIUS MEAE LAUDES

ΙΩΑΝ. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕΝΑ ΤΟΥ "ΒΙΒΛΙΟΥ ΤΗΣ ΜΙΡΑΝΤΑΣ,,

Ἀπόψε ὅλο στοχάζομαι τὴ γοητεία τῶν ρόδων.

Τῶν ἄσπρων ρόδων ποὺ ἀνθίσαν σὲ μυστικά παρτέρια
Γιὰ νὰ χαροῦν τὴν ὀμορφιὰν εὐγενικῶν ἐρώτων.

Στὸ νοῦ μου ἀπλώνονται ξανὰ γεμάτα ἤρεμο πάθος,

Σὰ νὰ μιλοῦν μὲ μιὰν ἀπλή, στοχαστικὴ φωνούλα

Γιὰ μακρινὰ ἀπογεύματα καὶ βραδινὰ ἀκρογιάλια,

Εὐωδιασμένα ἀπ' τ' ἄρωμα εὐγενικῶν ἐρώτων.

Τῶν φλογισμένων ρόδων ποὺ ξανὰ στὴ μοναξιά μου

Μεθῶ ἀπὸ ρίγος ἄφραστο, καθὼς τὰ συλλογιέμαι.

Σὰν κάποια χεῖλη ποὺ ἔθλιψα σὲ σκοτεινὲς βεράντες

"Ἡ μὲς στὸ μάκρος σκεφτικῶν καὶ λυπημένων δρόμων,

Τρέμουν στῆς μνήμης μου ἔλαφρά τὰ βάρη κα' ἀχοφέγγουν.

Κι' ἀπὸ τὰ χάη τῶν μακρινῶν, ἱπποτικῶν αἰώνων

Μιάς ντόνιας Λάουρας τὸ γλυκὸ χαμόγελο μοῦ φέρνουν

"Ἡ τὸν μακρόσυρτον, ἀπλὸ λυγμὸ μιᾶς Μαργαρίτας.

Κι' ἀκόμα τῶν ἀσθενικῶν, συλλογισμένων ρόδων,

Ποῦ μοῦ ξυπνοῦν τοὺς στεναγμοὺς ἀρχαίων φθινοπώρων,

Στὰ ἔρημα πάγκα μὲ τὰ σωπασμένα συντριβάνια.

Ἀπόψε ὅλο στοχάζομαι τὴ γοητεία τῶν ρόδων.

29. X II. 1922

ΤΑΦΟΣ

ΘΑΝΟΙ ΠΡΟΣΤΑ ΣΕ ΚΑΠΟΙΟ ΤΑΦΟ ΘΡΗΝΟΥΜΕ...
ΣΤΟΝ ΑΞΕΧΑΣΤΟ ΑΔΕΛΦΟ ΑΝΤΩΝΗ ΣΚΟΥΛΟΥΔΗ

Τὸν θάνατό σου ἐξήγησαν οἱ γέροι με ἡσυχία.
Κι' εἶπανε : Τόσο ὁμορφος, καλός, λεβεντονιός,
παράξενο θὰ φάνταζεν ἂν σ' ἄφηνεν ἡ μοῖρα,
μὲ εὐτυχία νὰ πέραγες χαρούμενος τὸ βίος...

Κι' οἱ νιές πού σέ γνωρίσανε γαλανομάτη ὄραϊο,
τὰ δάκρυα τους θὰ κύλησαν, κρουφτά, πονετικά,
στό θάνατό σου τὸν πικρό, ναί, τὸ δικό σου γέλιο,
ὁ ἔρωτας θὰ θρήνησε μαζί μ' αὐτὲς στερνά...

Γιὰ τὴ ζωὴ ἐλέγαμε πὸς εἴσουνα πλασμένους,
γεμάτος πόθο, ἐνέργεια, καλός, καρτερικός,
στοργή κι' ἀγάπη ἐσκόρπιζες γύρω σου, μαγεμένος
ἀπ' τῆς ζωῆς τὴν ὁμορφιά, κι' ἐλαμπες σὰν Χριστός.

Μὰ πέθανες, μακριὰ ἀπὸ μᾶς, σὲ κάποια χώρα ξένη,
κι' αὐτό, ἐπειδὴς ἀγάπαγες πολὺ τὴν ἀγκαλιά,
μιᾶς μάννας ἄμοιρης, γλυκειᾶς, πού παραπονεμένη
καὶ σκεφτικὴ, ἀπόμεινε στῆς ζωῆς τὴν ἀπονιά...

ὦ ἀνιστόρητε ἀδερφέ ! Τὰ λόγια τὰ στερνὰ
νὰ βγαίνουνε δὲν τᾶκουσε κανεὶς μετ' ἐμὴ μιλιὰ σου
μὰ ἡ ἔγνοια σου πού σκέπαζε τὴν κάθε ἐπιθυμιά.
ζωγραφισμένη βρίσκεται μέσα στὰ γράμματά σου...

Ζωγραφιστὸ τὸ σπιτί μας, θεομά, παράξενα εἶγες,
στὸ φύλλο κάποιου σου καρνέ, μετ' ἀγαπῆς καλλιτέχνη νοῦ,
τὴν νοσταλγία τοῦ τὴν πικρὴ ἀνάγλυψη τὴν εἶγες
κι' ὀνόμαζες τὸ κάδρο σου «λιμάνι ἑνὸς σπιτιοῦ»...

Κι' ἀργοφτασμένες ἤρθανε πικρὲς φωτογραφίες...
Τῆς ἀδελφῆς, πού σοῦ κλεισε τὰ μάτια σ' ἀπαλά,
καὶ τοῦ σπιτιοῦ σου τοῦ στερονοῦ, μετ' στίς δεντροστοιχίες,
ἀπὸ πανύψηλα ἔλατα, κυτάρισσα αὐστηρά !..

Κι' ἀρέσει μας τῆς ἀδελφῆς τὸ γέλιο νὰ ἐξηγοῦμε, ΕΝΔΑΜ
πὼς τάχατες προξένησε λόγος σου δροσερός,
μὴ ἀνήμπορη ἢ ζωγραφιά, δὲν μᾶς βοηθᾷ νὰ ἰδοῦμε
τὸν τάφο σου ἂν σκεπάζονγε, πανσέδες ἢ κισσός!

TYPANNIA

ΣΤΗ ΔΙΑΔ Μ. Σ.

Δὲν εἶχ' ἀκόμα καλοκοιμηθεῖ, καὶ νά,
Ἐπέρασες ἐχθρὸς ἀπὸ προστά μου,
ψηλὴ, κα' ὀλόξανθη ψυχὴ.
Σοῦ φόραγαν στολίδια στὸ λαμό,
Σοῦ φόραγαν νταντέλες στὸ φουστάνι,
διάφανο κέντημα σοῦ σκέπαζε τὸ στήθος ἀπαλό,
κα' εἶχες μιὰ ψάθα πάλλευκη
μὲ φανταχτὴ κορδέλα στὸ ξανθὸ κεφάλι....
Κι' ἔφερες τὸ κόρμι, σὰν ἀπαλὰ μὲς στὸ στρατί,
κα' ἐχάιδευαν τὰ βήματα τῆ γῆ,
κα' εἴσουν μοντέρνα!...
Καὶ μὲς στὸν πολυθρόμβο τὸ δρόμο
Εἴσουν τὸ πιὸ ἀπαλὸ ἀποκούμπισμα κάθε ματιᾶς, ἐσύ,
κα' ἔνωσα τρόμο...
Ἐπέρασες διαβάτισα ἀπὸ προστά,
Διαβάτισα τοῦ διαβατάρη μ' ὕπνου
θέλοντας καὶ καλὰ μὲ τὸ στανιό,
ν' ἀλλάξεις τὸ τραγοῦδι μου τὸ χαρωπὸ,
μὲ τὸ λυπητερὸ μοιρολόγο ἑνὸς κυκνου...
"Οραμα προσφιλέστατο..."
"Οραμα γλυκό..."
"Οραμα τρισκαταραμένο!"
Σ' ἀπόδωξα μὲ καταφρόνηση ἔψες,
μ' ἀπόψε, πάλι ἐσένα θὰ προσμένω.

ΤΟ ΣΤΕΡΝΟ «ΑΝΤΙΟ»,

Τὸ «ἀντίο» δὲ στάπα καλὴ μου ποτές.
Θὰ ξανάρθει μιὰ μέρα καὶ πάλι
θὰ γελάσουν τὰ μάτια, πὺν ἐλάτρεψα
στὸ γλωμὸ σου, ὄνειρένιο κεφάλι.

Θὰ ξανάρθει μιὰ μέρα, θυμήσου το,
δὺὸ πουλιὰ, πὺν ταξίδεψαν χρόνια,
θὲ νὰ σμίξουν καὶ πάλι τὸ δρόμο τους,
τὸ μοιραῖο τὸ δρόμον αἰώνια.

Θάχεις τότε στὴν κόμη πὺν ἐφίλησα
τόσες νύχτες καὶ μέρες, τοῦ χρόνου
τὸ σκληρὸ κι' ἀδυσώπητο πέρασμα
καὶ στα μάτια λυγμοὺς κάποιου πόνου.

Ὅλα θάναι, ὅπως τότε πὺν ἀφήσαμε
τὴ γλυκεῖά μας ζωὴ, νὰ ριχτοῦμε
σὲ μιὰ πάλι ζωῆς, τόσο ψεύτικη
κι ἄχ! ὦ! πόσο πικρὰ θὰ θρηνοῦμε.

Θὰν' ἀργά! Μέσ στὴ μέση τοῦ κήπου μας
θὰ σιωπᾶ τὸ τρολὸ συντριβάνι
καὶ τὰ ρόδα δὲ θὰ σώσουν, ἀγάπη μου,
οὔτε γιὰ ἓνα στερνὸ πὺν στεφάνι.

Κ' ἡ σελήνη, πὺν θάβγει νὰ φέξει μας
τὸ στερνὸ μας τὸ δρόμο, θὰ κάνει
πὺν γλωμὸ τὸ θλιμὲνο σου πρόσωπο,
πὺν τὶ χρόνια θὰ τῶχουν μαρναίει.

Θὰ κρηφτοῦμε στὸ μέρος, πὺν πάντοτε
ἐκαθόματε μόνου στα βράδια,
κάποιου ἀηδόνι ποθώντας ν' ἀκούσωμε
καὶ μόνου ἢ γριὶ θὰ μᾶς βροί κουκουβάγια.

Ὅλα θάναι ὅπως τότε τάφησαμε,
κι ὅμως καί τρανὸ θὰ τοὺς λείπει.

Ἡ φωτιὰ, ναί, τῆς πρώτης μας ἀνοιξῆς,
πὺν μοιραῖα τὴν ἐδίωξε ἡ λύπη.

Ἔτσι ἀμίλητοι πάλι θὰ πάροουμε
τὸ μοιραῖο μας δρόμο γιὰ πίσω
κι' ἄχ! ναί, τότε τὸ στερνὸ μου τὸ «ἀντίο» μου
θὰ στὸ πῶ καὶ βοιγὰ θὰ δαχούσω!...

ΧΙΟΣ,

ΤΟ ΣΤΕΡΝΟ "ΑΝΤΙΟ"

...ότι σου φέρω...
...ότι σου φέρω...
...ότι σου φέρω...
...ότι σου φέρω...
...ότι σου φέρω...

PAUL GSELL *

ΤΟ ΠΙΣΤΕΥΩ ΕΝΟΣ ΑΠΙΣΤΟΥ

Με τον τίτλο «Κουβέντες του 'Ανατόλ Φράνς», μαζεμένες από τον κ. Paul Gsell ο Παρισινός έκδοτικός οίκος του Bernard Grasset έκυκλοφόρησε μία συλλογή των σπινθηροβόλων απογευματινών της βιλλά Σαίντ (σπιτιού του 'Ανατόλ Φράνς), που δίνουν την ζωντανότερη εικόνα του πνεύματος του μεγάλου Maître. Με την άφορμή του θλιβερού θανάτου του, μεταφέρουμε στους αναγνώστες μας σήμερα, ένα από τα πιο σπουδαία κεφάλαια του έργου αυτού βιβλίου, που θυμίζει με τους δροσερούς διαλόγους του, τους άπλους και στερουμένους φιλολογικῶν περιττολογιών, την άφελή διαλεκτική φιλοσοφία του αρχαίου 'Ελληνικού πολιτισμού μας.

Φῶς άπλετο καταυγάξει τις σελίδες αυτές που αποτελούν μιάν άνετη εμφάνιση του 'Ανατόλ Φράνς ως ανθρώπου, ως καλλιτέχνη και ως φιλοσόφου.

‘Ο ’νατόλ Φράνς ετοιμαζότανε νά δημοσιεύσει την Ζάνν ντ’ 'Αρκ. Είκοσι δλόκληρα χρόνια αγώνων του είχε στοιχίσει... Κάθε σελίδα είχε σβηστεί, είχε ξαναγραφεί, είχε κατακοπεί από ψαλλιδίσματα.

Είνε τέτοια ή μέθοδος του Μαίτρ. “Όταν ρίχνει κανείς τὸ βλέμμα του πάνω σι δικά του χειρόγραφα, μένει κατάπληκτος βλέποντας πόσοι κόποι ισοσταθμίζουν πρὸς την φαινομενική εκείνη εύκολίαν και την διηγηματικήν άφελή χάρη. Μεγάλο μάθημα αυτό για τούς μαθητευομένους.

Επαναλάμβανε τις διορθώσεις, αναποδογύριζε τις φράσεις, επιτηδεύονταν σε νέες μεταφορές, έκοβε τὰ φύλλα κόνοντας des puzzles τοποθετούσε στην άρχή αυτό που είχε στο τέλος, επάνω αυτό που είχε πριν από κάτω και τὰ έβαζε όλα στη θέση που έπρεπε τέλος, βοηθού-

* P. GSELL. «Propos d' Anatol France» Editeur Bernard Grasset rue des Saints Pères Paris

μενος ἀπὸ τὸ πινέλλο τῆς γόμας.

Πολλὰ μέρη ποῦ ἤδη εἶχαν στοιχειοθετηθεῖ ἀπὸ τὸν τυπογράφο, ἔξανασυντέθησαν ἀφοῦ ξαναγράφησαν ὀκτὼ καὶ δέκα φορές σὲ δοκιμια.

Μεγάλῃ ποσότητι ἀπὸ ὠραῖες χάρες ἀφαιροῦσε μ' αὐτὸ τὸν τρόπο ὁ Φράνς. Ἀνέπνεε, εἶταε στὴν πιὸ πλέρια ἀπλότητα.

Διαβάζοντας οἱ φίλοι τὸν τὸ πρῶτο τοῦ κείμενο τοῦ εἶχαν πεῖ :

—Εἶνε θελκτικό ! Εἶνε τέλειο ! Μὴ τ' ἀγγίζετε πιά ! Θὰ τὸ γαλάσετε ὅλο.

Ἄλλὰ ἀπὸ δοκιμὴ σὲ δοκιμῇ, εὐρέθησαν στὴν ἀνάγκη νὰ ἀναγνωρίσουν μιὰ προόδο ποῦ σιγὰ σιγὰ ἔφερεν πρὸς τὴν τελειότητα.

Ὡς τόσο ὁ Φράνς δὲν ἄφηνε τὴν Ζάνν ντ' Ἄρκ νὰ πετάξει. Ὑποπτεύονταν πὼς αὐτὸ τὸ διορθωμένο ἔργο χωρὶς μόνον μὲ τὸν σεβασμὸ τῆς ἀλήθειας δὲν θὰ εὐχαριστοῦσε παρά λίγους ἀναγνώστες.

Ἐκείνη τὴν ἡμέρα τὸν βοήκαμε μελαγχολικό. Ἐκουβέντιαζε μὲ τὸν Pierre Champion, τὸ σοφὸ βιογράφο τοῦ Καρόλου τῆς Ὁρλεάνης καὶ τοῦ Φρανσουά Βιγιόν.

Μετέφερε στὸ νέο σοφὸ τὴ ζωρῆ φίλια ποῦ ἔτρεφε στὸν πατέρα του τὸν πρόσφατα πεθαμένο.

Ὁ ἐντιμὸς ἐκδότης Ὀνορέ Σαμπιόν, ἐγκατεστημένος στὸ quai Malaquais, εἶχε πραγματικῶς γνωρίσει τὸν πατέρα τοῦ Ἀνατόλ Φράνς, τὸν βιβλιοπώλη Thibault, ποῦ κι' αὐτὸς πολὺ κοντὰ ἐκεῖ στὸ quai Voltaire εἶχε τὸ βιβλιοπωλεῖο τὸν μὲ τὴν ἐπιγραφή : Aux

Ἄρκ. Ὁ P. Champion εἶνε συγχρόνως γελαστός καὶ ἀφελής. Ἡ φωνή του εἶνε χαϊδευτικὴ καὶ ἀσθενής. Ὀνειροπολεῖ ἀκατάπαυστα. Δὲν ζεῖ μὲ τοὺς συγχρόνους του. Ζεῖ μὲ τὶς σκιές τοῦ παλαιοῦ καιροῦ. Σχεδὸν πάντοτε βροῖσκειται τυλιγμένος σὲ ἓνα χοντροῦ σάλι, φαίνεται γιὰ τὸ φόβον μὴν τυχὸν καὶ συναχθεῖ στὶς ὑγρὰς σκιὰς τῆς ἱστορίας.

Ἐπειδὴ ὁ ἴδιος (ὁ Champion) ἦταν βαθύς γνώστης τοῦ XV αἰῶνα, μὲ ὅλους τοὺς δρόμους καὶ τὰ ἀπόκρυφα μονοπάτια του, ἔβροηθοῦσε τὸν Ἀνατόλ Φράνς ξαναδιαβάζοντας μαζί του τὰ δοκίμια τῆς Ζάνν ντ' Ἄρκ.

—Ἀἴ λοιπὸν, τὸν ἐρωτοῦσε, πότε θὰ τὴν ἐμφανίσετε ;

ΦΡΑΝΣ.—Κι' ἐγὼ ἐπιθυμοῦσα νὰ γίνει τὸ γληγορότερον αὐτὸν ἀλλὰ ξέρεις, ἀγαπητέ μου φίλε, ἡ ἀσθένεια τοῦ ἥπατος μὲ καθυστέρησεν πολὺ αὐτὸν τὸν τελευταῖον καιρὸ, καὶ φοβῶμαι πὼς θὰ μὲ ἐμποδίσῃ καὶ ἐπάλιν ἐκ νέου.

Τότε ὁ Ἰωάννης Μπρουσσόν, γραμματεὺς τοῦ μαίτρο, τὸν ἐρώτησε μὲ στοργικὸν τόνο.

—Ὑποφέρετε ἀκόμα ;

ΦΡΑΝΣ.—Δὲν ὑποφέρω, ἀλλ' ἠνθουῶ. Ξέρετε καλὰ πόσο αὐτὴ ἡ ἀρρώστεια ἐμποδίζει τὴν ἐργασία, ἀφοῦ καὶ σεῖς ὑποφέρετε ἀπὸ αὐτήν. Ἐν αὐτὸ ἄλλως τε μὲ λυπᾶστε : Ζητᾶ κανεὶς νὰ αὐτοπαρηγορηθεῖ πάντοτε διὰ μέσου ἑνὸς ἄλλου.

ΜΠΡΟΥΣΣΟΝ.—Ὅχι, ἀγαπητὲ Μαίτρο, δὲν σᾶς λυπᾶμαι. Ἄν αὐτὴ ἡ Φύσις ποῦ σᾶς ἐχάρισεν τόσοις πνευματικῶς θησαυροῦς πει-

ράζει και λίγο τὸ σῶμα σας, αὐτὸ εἶνε δίκη.

ΦΡΑΝΣ.— Ἀλήθεια;

ΜΠΡΟΥΣΣΟΝ.— Βέβαια, ἂν εἶχα ἐγὼ τὸ πνεῦμα σας, θὰ ὑπέφερα μὲ εὐχαρίστηση τίς μεγαλειότερες ἀρρώστειες.

ΦΡΑΝΣ.— Αὐτὸ τὸ παιδί δὲν ξέρει τί λέει.

ΣΑΜΠΙΟΝ.— Ὅπωςδήποτε ἔχουν κάποιο νόημα τὰ λόγια του. Ἀλλὰ γιὰ νὰ ξαναγυρίσουμε στὴ Ζάνν νι Ἄρκ, δὲν βλέπω τὴν ὥρα νὰ χειροκροτήσω τὸ θρίαμβό της.

ΦΡΑΝΣ. Ἡ φιλία σας πρὸς ἐμένα σᾶς θαμπώνει. Τὸ βιβλίό μου δὲν θὰ ἀρέσει. Ὅχι σᾶς βεβαιῶ πὼς δὲν θὰ τ' ἀγαπήσουν. Δὲν θὰ βροῦν σ' αὐτὸ καθόλου ἐκεῖνο πού ζητοῦν. ὦ! Μαντεύω τι περιμένουν ἀπὸ μένα. Μία διήγηση παραγεμισμένη ἀπὸ σκανδαλώδη ἀνεκδοτα. Θα μείνουν ὁμως ἀπογοητευμένοι. Θα ἔπρεπε ἐπὶ παραδείγματι κατ' αὐτοὺς νὰ ἐπιμείνω ἐπὶ τῆς παρθενικότητος τῆς ἡρωίδας μου και στις δοκιμασίες τίς ὁποῖες τῆς ἐπέβαλαν γιὰ νὰ τὸ ἀποδείξουν αὐτὸ οἱ μαμηδες μπροστὰ στοὺς δικαστές.

Ἄλλα δὲν τὸ θέλησα ἐγὼ αὐτό.

Μ' ὄλο πὸν ὁ πειρασμὸς ἦτανε τόσο δυνατός!

Μεταξὺ τῶν ἐγγράφων τῆς δίκης γιὰ τὴν ἀποκατάσταση (rehabilitation) ὑπάρχουν καταθέσεις ζουμερὲς γιὰ τὴν ἀγνόητα τῆς Παρθένου. Οἱ ἀξιωματικοὶ πὸν ἔκαναν συμπολεμιστὲς τῆς συγκατακλινόμενοι μαζί της στὴν ψίθα στὶ στρατόπεδα, δοκίζονται στὸ Θεὸ πὼς κανέναν ἀσχημὸ πόθο δὲν αἰσθάνθηκαν. Καὶ μὲ εἰλικρίνεια ἐκπλήσσονται γιὰ τοῦτο. Αὐτοὶ πὸν θεωροῦν τιμὴ τους τὴν γαλαντομία μπροστὰ στὸ ὄρατο φύλον, ἐκπλήσσονται βλέποντας τὴν ἐπιφυλακτικότητά τους μπροστὶ σ' αὐτὸ τὸ ἅγιο κορίτσι. Ὅπως λένε, μπροστὰ τῆς οἱ πόθοι τους κατέπαναν καὶ ἦτανε γι' αὐτοὺς τὸ γεγονός ἐκεῖνο ἐκπληκτικὸ θαῦμα καὶ ὀλοφάνερο σημεῖο θεϊκῆς ἐπέμβασης.

— Πιστεύετε λοιπὸν Μάιτρε πὼς ἐδιατήρησε τὴν παρθενία της;

ΦΡΑΝΣ.— Βέβαια δὲν ὑπάρχει καμμιά ἀμφιβολία γι' αὐτό. Οἱ γυναῖκες τοῦ Πονατιὲ πὸν τὴν ἐξέτασαν ἀπεφάνθησαν ἀνεπιφύλακτα ὑπὲρ αὐτῆς μ' ὄλο πὸν σ' αὐτὸ τὸ κεφάλαιο ὁ Σολομὼν συμβουλεύει τοὺς σοφοὺς νὰ μὴν ἀποφαινούνται. Σκεφθῆτε ὡς τόσο πὼς γιὰ τοὺς συγχρόνους μὰ ἀρετὴ τέτοιου εἶδους διατηρημένη ἀνάμεσα σὲ τόσοις γυναικάδες κατεργάηδες, ἦτανε ἓνα θαῦμα γιὰ τοὺς συγχρόνους της. Γιατὶ καὶ τὸ πὸν μικρότερο παραπάτημα θὰ διατυμπανίζονταν. Καὶ κάτι ἀκόμα, ὅταν ἡ Ζινν ἔλεσε στὰ χέρια τῶν Ἀγγλων, ἔτυχε ν' ἀρρωστήσει καὶ οἱ γιατροὶ πὸν τὴν περιποιήθηκαν ἐπιβεβαίωσαν ἐκεῖνο πὸν ζητοῦσε νὰ μάθει τὸ Δικαστήριο. Ἄν ὁ ἔλεγχος αὐτὸς γύριζε ἐναντίά της τότε οἱ κατηγοροὶ της, σύμφωνα μὲ τίς ἀντιλήψεις πὸν κρατοῦσαν τότε, θὰ τὴν ἐκήρυχναν μάρισσα καὶ δαιμονισμένη. Ἡ μέθοδος τοῦ διαβόλου εἶνε ἀπλή καὶ ἀλάθευτη. Ὅταν θέλει νὰ κυριεύσει μιὰ γυναῖκα τῆς πέρνει ὅ,τι ἔχει πὸν οὐσιωδέστερο, ἔτσι ἔπειτα ἀπ' τὴν πρώτη αὐτῆ θυσία, ἡ γυναῖκα δὲν ἀρνείται πὶ τίποτε. Γίνεται πειθαρχικὴ σκλάβα του. Στὴν πρόληψη αὐτῆ βρίσκεται μιὰ θεμελιώδης ἀλήθεια.

ΛΟΪΖΟΝ.—Μὰ ἐπὶ τέλοισ μαίτρο, πὶ εἶνε ἡ γνώμη σας γιὰ τὴν Ζίνν ντ' Ἄρκ ;

ΦΡΑΝΣ.—Πῶς ἦτανε μιὶ γενναία κόρη ποὺ ἀγαποῦσε τὸν βασιλῆα τῆς. Θαυμάζω τὴν ἀνδρεία τῆς καὶ εἶμαι γεμίτος τιμῆ ποὺ οἱ βάρβαροι ἐκείνοι θεολόγοι τῆς ἔδωσα φωτιά.

ΝΤΡΕΪΦΟΥΣ.—Συμμερίζετε λοιπὸν ὅλους διόλου καὶ σεῖς τὶ αἰσθήματα τοῦ Μισελῆ ;

ΦΡΑΝΣ.—Γιατί ὄχι ;

ΝΤΡΕΪΦΟΥΣ.—Τοῦλάχιστον δὲν εἶστε ἐρωτευμένος μετὰ τὴν Ζίνν. Ὁ Μισελῆ τὴν ὄνειρευόνταν. Τὴν ἐβλεπε καὶ τὴν ἄκουε, χωρὶς νὰ τοῦ κάνουν ἐκπλήξη τὶ ὁράματά του αὐτά. Τοῦ παρουσιάζονταν. Σταθῆτε. Νὰ ἓνα γεγονός ποὺ ἐγὼ εἶμαι μάρτυράς του. Μιὰ μέρα περνώντας ἀπὸ τὴ Ροσὲν εἶδα τὸ γέρον Μισελῆ καθισμένο σὲ ἓνα φορῶνι στοὺς πρόποδες ἑνὸς μεγάλου πύργου μέσα στὸν ὅποιον ἡ Ζίνν ἦτανε φυλακισμένη. Ἐπλησίασα νὰ τὸν χαιρετήσω καὶ εἶδα ξαφνικὰ πὺς τὶ μάτια του ἦσαν πλημμυρισμένα ἀπὸ δάκρυα.

—Τί εχετε λοιπὸν ; τὸν ρώτησα μετὰ συγκίνηση.

—Ἐκεῖ μέσα εἶνε, μ' ἀπάντησε, δείχνοντάς μου τὸν πύργο, καὶ ξαφνικὰ σὶν νὰ ξηνοῦσε : Ὡ συμπαθή με, φίλε μου, —μοῦ εἶπε— δὲν ἤξερα ποῦ εἶχα τὸ μυαλό μου.

ΦΡΑΝΣ.—Μ' ἀρέσει αὐτὸ τὸ ἀνέκδοτο γιατί μέσα σ' αὐτὸ ζωγραφίζεται ὁλόκληρος ὁ ἀγαθὸς Μισελῆ. Γιὰ νὰ γράφει τὴν ἱστορία ἐπεφτε σὲ παραισθήσεις.

ΣΑΜΠΙΟΝ.—Τί ὠραία λέξη !

Ὁ Λοῖζὸν ἔθεσε τὸν οἰκοδεσπότη ὑπὸ ἀνάκριση :

—Εἰλικρινῶς, ἐρώτησε, ὁ θαυμασμός σας πρὸς τὴν Ζίνν δὲν θαμπώνεται ἀπὸ κζῖνες τῖς φωνῆς ποὺ ἄκουγε ;

ΦΡΑΝΣ.—Καθόλου.

ΛΟΪΖΟΝ.—Πῶς ; Τὶ ὁράματα ποὺ ἐβλεπε δὲν σὰς φαίνονται παράλογα ;

ΦΡΑΝΣ.—Μι, φίλε μου, αὐτὸ συμβαίνει σὲ ὅλους μας.

ΛΟΪΖΟΝ (σαστισμένος).—Πῶς αὐτό ;

ΦΡΑΝΣ.—Θέτε παραδείγματα σύγχρονα ; Νά, θυμηθεῖτε τὴν ὑπόθεση Ντρέϋφους, εἴπειτα καὶ ἄλλος ὁ φίλος μας Φρανσίς ντὲ Προσανσὲ ἐπεκαλεῖτο τὴν δικαιοσύνη καὶ τὴν ἀλήθεια, τῖς ἐφώναζε σὶν νὰ ἦτανε ζωντανὰ δημιουργήματα. Εἶμαι βέβαιος πὺς τῖς ἐβλεπε. Καὶ ὁ Ζολᾶ ; Δὲν ἰσχυριζότανε ὁ Ζολᾶ πὺς ἡ Ἀλήθεια ἐπεριλατοῦσε στὸ δρόμο ; Κι' αὐτὸς συγκεκριμένα τὴν ἐθαύμαζε σὶν μιὰ ἀληθινὴ ὑπαρξη. Τοῦ παρουσιαζότανε—κατὰ τὴ γνώμη μου—μὲ τὴ μορφή μιῆς ὠραίας μελαχροινῆς γυναίκα ; καὶ μὲ πρόσπο βαρῦ, αὐστηρό. Μπορεῖ καὶ νὰμοιαζε τῆς Κυρίας Segond-Weber. Ἦτανε σκεπασμένη μετὰ ἓνα κατὰλευκο πέπλο, ἀκρυβῶ ; ὅπως οἱ θεατρίνες τοῦ Γαλλικοῦ θεάτρου, ὅταν παριστάνουν τῖς ἀρχαῖες θεῖς ; σηκώνοντας πολὺ ψηλά τὸν ἀστροφερό τους καθρέφτη. Ἀλλὰ ὄχι, κάνω λάθος. Ἡ Ἀλήθεια τοῦ Ζολᾶ θὰ ἦτανε περισσότερο νατουραλιστ, καὶ θὰ ἐθύμιζε ἴσως τὴν Μουκέτ τὴ στιγμὴ ποὺ δείχνει... ἐκείνου ποὺ ξέρετε. Ὁ αὐτὸς ποτε τὴν ἐβλεπε ; πὺς σὰς βλέπω.

Καὶ σὲ ρωτῶ λοιπὸν τώρα, φίλε μου, ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀλήθεια ζοῦν; ὑπάρχουν;

ΛΟΪ·ΖΟΝ. — Μὲ σάρκα καὶ ὀστᾶ ὄχι βέβαια, ἀλλὰ ὑπάρχουν.

ΦΡΑΝΣ. — Ἐ, σταθῆτε λοιπὸν, νι πού καὶ σεῖς ὀραματίζεσθε.

Ἡ Δικαιοσύνη καὶ ἡ Ἀλήθεια δὲν ὑπάρχουν, ἀγαπητέ μου Λοῖζόν, παρὶ μοναχί ὅταν οἱ ἀνθρώποι τις θέλουν, ὅταν τις ἐπιθυμοῦν μὲ θεομότητα. Ἀλλὰ ἂν ὁ Προσανσὲ καὶ ὁ Ζολᾶ ἀρέθηναν νὰ ὀδηγηθοῦν ἀπὸ φανταστικὰς θεᾶς, τὰ περιπαίξουμε τὴν Ζάνν ντ' Ἄρκ γιὰ τοὺς ἄγιους, τὶς ἄριες τῆς καὶ γιὰ ὀλη τὴν οὐράνια στρατιὰ πού ἐβλεπε;

Ὁ Λοῖζόν ἄνοιγε τὸ στόμα του σὲ κάποια ἀντίρρηση μὰ ὁ Φρανς ἀμέσως ἐπρόσθεσε :

— Θι μοῦ πῆτε πὸς ἐβλεπε γύρω τῆς δέκα ἑκατομμύρια ἀγγέλους καὶ πὸς εἶνε πολὺ αὐτό. Πραγματικὰ εἶνε περισσότερό αὐτὸ ἀπὸ τις ὀπτασίες τοῦ Προσανσὲ καὶ τοῦ Ζολᾶ, ἐπὶ τέλους ὅμως γιὰτι νι τσακονόμαστε γιὰ τὸν ἀριθμό.

Ἄρχισαμε νὰ γελοῦμε.

Ὁ Φρανς ἐσυμπλήρωσε :

— Στὸ δέκατο πέμπτο αἰῶνα τὰ πνεύματα κολυμποῦσαν μέσα σὲ χίμαιρες. Ἄν ἡ μικροῦλα Ζάνν ἐβλεπε τις φωνές, ὅπως ελεγε μὲ ἀφέλεια, οἱ δικασταὶ τῆς ὀμως πού ἤθελαν νὰ τὴν παραστήσουν γιὰ δαιμονισμένη, ἐπίστευαν ἀκλόνητα στὶ δαιμόνια.

Ἀλλὰ ἐνῶ οἱ ὀλόφωτες ὀνειροπολήσεις τῆς Ζάνν εἶνε τὴν ἔφεραν στὶς πὸ ἐυγενικὰς περιπέτειες, οἱ ὀνειροπολήσεις τῶν τυράννων τῆς ἤτανε χυδαῖες, ἀπαίσιες καὶ θηριώδεις.

Ἦσυχάσατε ὀμως ὄς τόσο, ἀγαπητέ μου Λοῖζόν, ἂν συγχωρῶ τὰ ὀράματα τῆς μικρῆς φτωχῆς βοσκοπούλας καὶ γράφω τὴν ἱστορία τῆς, δὲν ἐπεται ἐκ τούτου πὸς πιστεύω καὶ σ' αὐτά. Ἀντιθέτως, ἐχο κατὰ κανόνα διαρκῶς στὴ σκέψη μου, πὸς τὸ καθήκον ἑνὸς σοφοῦ, εἶνε νὰ ἐξηγῆι πάντοτε τὰ πράγματα μὲ τὴ λογική. Ἐτσι ἐπροσπάθησα πάντοτε νὰ φωτίσω πολὺ καὶ νὰ ἐξηγήσω μὲ λογικότητα τὴν ἀποστολὴ τῆς Ἰωάννας. Καὶ πρῶτα-πρῶτα τὴν ἀποδίδω στὴν γενικὴ εὐπιοτία τῆς ἐποχῆς, πὸς ἤτανε καλλισορημένη ἀπὸ τοὺς παληοὺς κατοῖκους τῆς Γαλλίας τοὺς Arnaignacs χάρις στὶς προφητεῖες τοῦ Merlin καὶ τοῦ Bède πού ἀφοροῦσαν τὴ γέννηση μιᾶς παρθένας προωρισμένης γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ Βασιλείου.

Γιὰ τὰ στρατεύματα τοῦ Δελφίνου, ἡ Ζάνν ντ' Ἄρκ ἤτανε τὸ εἶδωλο, ἐκείνο τῆς καλοτηχίας πού τὰ ἐφανταζοῦσε, τὶ ἔκανε νι μὴ βλέπουν τὸν κίνδυνο καὶ τοὺς ἐχάριζε τὴ νίκη. Κι αὐτὶ, ἐνῶ ἀπὸ ἑνα ἄλλο μέρος ἡ φήμη τῆς ὄς μάλιστα ἐπροξενούσε πανικὸ στοὺς Ἄγγλους, πού ὄς τότε τόσο πολὺ ἔχαν κατατρομάξει τοὺς Γάλλους, ὄστε οἱ τελευταῖοι νὰ τοὺς ὀνομάζουν διαβόλους μὲ οὐρά, πιστεύοντας πρᾶγματι πὸς κατὰ τέτοιον ἔχαν πίσωθὲ τους οἱ Ἄγγλοι. Ἡ παντοδυναμία τῆς Ζάνν προήρχονταν ἀπὸ τὴν ἐπιτροπὴ πού ἄθελά τῆς ἐξασκοῦσε πάνω στὴ φτωχὴ διανοητικότητα τῶν συγχρόνων τῆς. Προσθέσατε δὲ ἀκόμα σ' αὐτὸ καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ ἡρωῖσμοῦ πού εἶδειχε σὲ περίσταση μάχης τὸ ἀνδρεῖο αὐτὸ κορίτσι.

Όταν μὲ λεπτομέρεια ἀναλύσει κανεὶς τὰ ὑπέροχα κατορθώματά της, πέρνει τὴ ἴδια συναισθήματα ἐκπλήξεως μὲ ἕκεινα πού δοκιμάζει ὅταν μὲ ἓνα ἰσχυρὸ τηλεσκόπιο παρατηρεῖ ἓνα λαμπρὸ ἄστρο. Ὅσο μεγαλύτερη μεγέθυνση κ' ἂν πετύχει κανεὶς, τὸ ἄστέρι θὰ παραμένει πάντοτε ἓνα σημεῖο δίχως διάμετρο. Ἡ Ζηνν αὐτὴ καθ' αὐτὴ ἦταν ἓνα πραγματεῖα πού περιβάλλοντάς τὴν ὁ μῦθος τὴν ἔκαμε νὰ μοιάζει σὰν κάτι λαμπρὸ, θαμπωτικὸ, πού δὲν χίνει ποτὲ λάμψη. Πρέπει νὰ προσθέσουμε ἀκόμα πὼς ἡ ἀποστολὴ της ἦταν πολὺ εὐκολότερη ἀπὸ ὅτι φαντάζεται κανεὶς, γιὰτὶ οἱ Ἀγγλοὶ ἦσαν ἤδη καὶ λίγοι καὶ κουρασμένοι.

Μὴ ξεχνᾶτε ἀκόμα καὶ τὴ βαθεὶ ἰκανότητα τοῦ Καρόλου τοῦ VII καὶ τῶν συμβούλων του, γιὰτὶ ὅλα μὲ κάνουν νὰ πιστεύω πὼς ὁ Κάρολος VII ἂν δὲν ἦταν καλὸς πολεμιστὴς, ἦταν ὅμως τοῦλάχιστον ἓνας ἐπιτηδειότατος διαπραγματευτὴς, πού ἐκέρδιζε περισσότερο μὲ τὴν πραοίητα καὶ τὴ διπλωματία παρὰ μὲ τὰ ὄπλα.

ΣΑΜΠΙΟΝ. (μὲ φωνὴ ἀπαλή) — Μὴν ἀμφιβάλλετε, ἀγαπητὲ μαίτο. Θὰ σᾶς κληρονομήσουν πὼς ἐξηγεῖτε μὲ πολὺ ἀνθρώπινο τρόπο τὴν εὐσεβῆ αὐτὴ ἱστορία, καὶ πὼς ἐξοστρακίσατε ὅλα τὰ charismes γιὰ τὴν μεταχειρισθῶ τὸ θεολογικὸ αὐτὸ ὄρο.

Ἀκούω ἀπὸ τώρα τοὺς συνηθισμένους ἀντιπάλους σας νὰ σᾶς φωνάζουν πὼς τὰ χέρια ἐνὸς σκεπτικοῦ δὲν εἶχαν τὸ δικαίωμα νὰ ἀγγίζον τὴ θεία αὐτὴ εἰκόνα.

ΦΡΑΝΣ (μὲ ξαφνικὴ ζωηρότητα). — Σκεπτικός! Σκεπτικός! Θὰ μὲ ποὺν ἀκόμα σκεπτικό. Κι' αὐτὸ ἐκείνοι τὸ θεωροῦν βροσιά. Ἀλλὰ γιὰ μένα ὅμως εἶνε ὁ πῶ ὄμορφος ἔπαινος. Σκεπτικός! Ὅμως ὅλοι οἱ διδάσκαλοι τοῦ Γαλλικοῦ πνεύματος τέτοιοι ἦσαν. Σκεπτικοὶ ὁ Ραμπλαί, ὁ Montaigne, ὁ Μολιέρους, ὁ Βολταίρος, ὁ Ρενάν... σκεπτικοὶ τὰ μετ' αὐτῶν πνεύματα τῆς φυλῆς μας. ὅλοι αὐτοὶ γιὰ τοὺς ὁποίους μὲ κατέχει ἓνας τορμάμενος σεβασμὸς καὶ τῶν ὁποίων εἶμαι ὁ ταπεινότερος μαθητὴς.

Ἡ φωνὴ τοῦ Φράνς ὅταν τὶ ἔλεγε αὐτὴ εἶχε χάσει τὴ συνηθισμένη της ὠραιότητα, εἶχε γίνε γιὰ μῆς ἡχηρὴ, καὶ τὶ χαρακτηριστικὸν τοῦ, τὶ συνήθως πονηρὸ ἦσαν ἄντονα καὶ σπασμωδικὰ. Ἐξακολούθησε :

— Ὁ Σκεπτικισμὸς! Κάνουν συνώνυμη τὴ λέξη αὐτὴ μὲ τὴν ἄρνηση, μὲ τὴν ἀδυναμία. Οἱ μεγάλοι μας ὅμως σκεπτικιστῆς ἦσαν πάντοτε οἱ πῶ θ τι νὶ καὶ συνήθως οἱ γενναίωτεροι τῶν ἀνθρώπων.

Μοναχί τος ἀρνήσεις ἀρνήθησαν. Ἐπρόσβαλαν κάθε τι πού ἐδέσμευε τὴ διάνοια καὶ τὴ θέληση. Ἐπάλεψαν κατὰ τῆς ἀμάθειας πού ἀποβλάκωνε, κατὰ τῆς πλάνης πού πιέζει, κατὰ τῆς ἀνελευθερίας πού τυραννεῖ, κατὰ τῆς σκληρότητας πού βασανίζει, κατὰ τοῦ μίσους πού σκοτώνει. Τοὺς κατηγοροῦν πὼς ἦσαν ἄπιστοι. Θὰ ἔπρεπε ὅμως νὰ ἐγνώριζαν πρωτῆτερα, μὴ τυχὸν καὶ ἡ ἀπιστία εἶνε ἀρετὴ, μὴ τυχὸν καὶ ἀληθινὴ σταθερότητα εἶνε τὸ νὰ θέτει κανεὶς εἰς ἀμφιβολίαν κάθε τι πού δὲν εχει κανένα λόγο γιὰ νὰ πιστεύει. Καὶ δὲν θάταν δυσάρεστο νὰ ἀποδείξει κανεὶς πὼς τὶ Γαλλικὰ πνεύματα, πού τὰ ὀνόμασαν σκεπτικά, ἐδίδαξαν τὸ λαμπρότερο πιστεύω. Κάθε ἓνας ἀπ' αὐτοὺς

ἔσυνθεσε κ' ἀπὸ ἑνα ἄρθρο. Ὁ Ραμπελαι πολὺ σοβαρὸς ἄστεϊος, κηρύσσει τὸ μεγαλεῖο τῆς ἐπιείκειας.

Ὅπως αὐτός, καὶ ὁ Πυρρωνιστὴς Montaigne γονατίζει μὲ σεβασμὸν μισοστὴ στὴ σοφία τῶν ἀρχαίων καὶ λησμονώντας τις διακνημάνσεις τοῦ «τί ξέρω;» κάνει ἐκκληση τοῦ οἴκιου ἐναντίον τῆς ἀγριότητος τῶν θρησκευτικῶν πολέμων καὶ ἐναντίον τῆς βαρβαρότητας τῶν δικαστικῶν βασάνων, πρὸ παντὸς δὲ ἀποδίδει τὰ σεβάσματά του στὴν ἰερότητα τῆς φιλίας.

Ὁ Μολιέρου κέρνει φωτιὴ ἐναντίον τῶν παθῶν καὶ ἐναντίον τῶν ἐλαττωμάτων πού κάνουν τοὺς ἀνθρώπους μισητοὺς καὶ κηρύσσει τὸ ἄμορφο εὐαγγέλιο τῆς κοινωνιοποιήσεως.

Ὁ Βολταῖρος στοὺς τελευταίους στροβιλισμούς του, ποτὲ δὲν χάνει ἀπὸ προστά του τὸ ἰδανικὸ τῆς λογικῆς, τῆς ἐπιστήμης, τῆς καλωσύνης, ναί, ναί, τῆς καλωσύνης. Γιατὶ αὐτὸς ὁ μέγας σατυρικός, δὲν ἦτανε παρὰ μοναχὰ γιὰ τοὺς κακοὺς καὶ τοὺς ἀνόητους κακούς.

Ὁ Ρενάν τέλος, ἦτανε πάντα του παπᾶς, καὶ ἐκαθάριζε, ἐξάγνιζε διαρκῶς τὴ θρησκεία. Ἐπίστευε πάντοτε στὸ θεῖο, στὴ γνώση, ἐπίστευε στὸ μέλλον τῶν ἀνθρώπων. Ἔτσι ὅλοι οἱ σκεπτικοὶ μας λοιπὸν ἦσανε γεμάτοι ἀπὸ φωτιά. Ὅλοι ἐργάστηκαν γιὰ νὰ ἐλευθερώσουν τοὺς ὁμοίους τῶν ἀπ' τις ἀλυσίδες τους. Ἦσανε κ' αὐτοὶ κατὰ τὸν τρόπο τους ἅγιοι.

Κάποιος τότε εἶπε: — Ἄγιος Ρενάν. Πραγματικῶς αὐτὸς εἶνε ὁ τίτλος ἐνὸς κεφαλαίου ἀπὸ τις ἀναμνήσεις τῆς παιδικῆς ἡλικίας καὶ τῆς νεότητος. Κανεὶς ὅμως δὲν ὀνόμασε ἄλλο τὸν Βολταῖρο καὶ τὸν Ραμπελαι.

Ὁ Φράνς δίχως νὰ δώσει προσοχὴ σ' αὐτὴ τὴν ἀστειότητα, ἐξακολούθησε:

— Κατηγοροῦν δηλαδὴ τοὺς γίγαντες αὐτοὺς πὼς πολὺ κατατρίφτηκαν στὴν ἀνθρώπινη λογικὴ. Ὅσο γιὰ μένα, δὲν ἀποδίδω στὴ λογικὴ ὑπερβολικὴ πίστη, γιατί ξέρω πόσο ἀσθενετικὴ καὶ ἄστατη εἶνε. θυμάμαι ὅμως τὸν πνευματώδη ἀπόλογο τοῦ Ντιντερό: «Γιὰ νὰ μὲ ὀδηγήσει στὸ δάσος τῆ νύκτα, ἔλεγε, δὲν ἔχω παρὰ ἕνα τρεμουλιάρικο φῶς. Ἔρχεται ἕνας θεολόγος καὶ μοῦ τὸ σβεῖ.»

Ἄς ἀκολουθήσουμε λοιπὸν ἐν πρώτοις τὴ λογικὴ, αὐτὸ εἶνε τὸ πρὸ ἀσφαλέστερο. Αὐτὴ λοιπὸν ἡ λογικὴ μᾶς προειδοποιεῖ γιὰ τὴν ἀδυναμία της καὶ μᾶς δείχνει ἡ ἴδια τὴ ὁρίά της. Ἐξ ἄλλου ἐνῶ εἶνε κάτι πού θι μισοῦσε νὰ συγκριθεῖ μὲ τὸ αἶσθημα, στρέφεται ἀντίθετα πρὸς ἐκεῖνο.

Οἱ σκεπτικότεροι τῶν διανοουμένων, ὅταν ἐμελέτησαν πολὺ προστά στὴν ἀνοφέλεια τῆς ἀένας παλίστροφιας τοῦ σύμπαντος καὶ τῆς μηδαμνότητος τῆς ἀνθρωπίνης κακομειριάς, ὅταν ἐμελέτησαν τὰ ἀνόητα βάσανα πού ἐμβάλλον στοὺς ἑαυτοὺς τῶν κατὰ τὸ σύντομο διάστημα τῆς ὑπάρξεώς των, τοὺς ἐκυρίευσε βαθὺς οἴκτος γιὰ τοὺς ὁμοίους των. Καὶ ἐλάχιστο διάστημα χωρίζει τὸν οἴκτο ἀπὸ τὴν ἀδελφικὴ ἀγάπη.

Ἐνα βῆμα, πού εὐκόλα καὶ γλήγορα κανεὶς τὸ διαβαίνει. Ὁ οἴκτος τότε γίνεται δυναμικός, καὶ ἐκεῖνον πού τὸ ἐνόμιζε κανεὶς ἀπο-

σπασμένο από τὰ πάντα, μὲ ὅλη του τὴν ψυχὴ τὸν βλέπει νὰ ρίχεται στὸν ἀγῶνα τῆς βοήθειας τῶν δυστυχῶν ἀδελφῶν του.

Ἀκούσαμε σιωπηλοὶ τὴ θερμὴ αὐτὴ διδασκαλίαν τῆς πίστεως. Καὶ ὁ Φρανς σχεδὸν δικαιολογούμενος εἶπε :

— Παραφέρομαι δὲν εἶν' ἔτσι ; Ἀλήθεια ὅμως εἶνε πὼς οἱ φτωχοὶ αὐτοὶ σκεπτικοὶ παραγνωρίζονται ὁλότελα. Εἶνε οἱ πρὸ ἰδεαλισταὶ ἀπὸ ὅλους τοὺς θνητούς, ἀλλὰ ἰδεαλισταὶ ξεπεσμένοι. Ἐπειδὴ ὄνειρεύονται μιὰν ἀνθρωπότητα ὡραία, θλίβονται βλέποντας τοὺς ἀνθρώπους διαφορетиκούς ἀπὸ ὅ,τι ἔπρεπε νὰ εἶνε καὶ ἡ συνηθισμένη τους εἰρωνία εἶνε ἡ ἐκφραση τῆς ἀπογοητεύσεώς των. Γελοῦν. Μὰ ἡ φαιδρότη τους σκεπάζει πάντοτε μιὰ τραγικὴ πικρία, γελοῦν γιὰ νὰ μὴ κλαίουν.

Τότε ὁ Σαμπιὸν ἀστεεινόμενος πάνω σ' αὐτὸ εἶπε :

— Ποιὸς τὸ ξέρει ἂν ἡ Ζιανν ντ' Ἄρχ ἦτανε μιὰ σκεπτικὴ τῆς καλῆς σχολῆς ; Ἴσως ἀπὸ τὴν ἀγάπη της πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα ἐκτέλεσε τίς μεγαλειώδεις πράξεις πού τῆς ἐνέπνευσε ἡ πίστη.

— Ἀναμφιβόλως ὄχι, ἀπάντησε μειδιώντας ὁ Φρανς, γιὰτὶ μοναχὰ οἱ ὁραματισταὶ κίνοῦν μεγάλες πράξεις. Ἀλλὰ πονηρότατε Πέτρος Σαμπιόν, λάβε ὑπ' ὄψει σου ὅτι ὁ πρὸ ἀθροσκος τῶν ἀνθρώπων, ὁ Βολταίρος, ἦτανε κι' αὐτὸς γενναῖος ἀφροῦ ἐναντίον τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας, ἀγωνιζότανε νὰ ἀποκαταστήσει πολιτικῶς τοὺς Calas, Sirven, τὸν chevalier de la Barre καὶ τὸν Lally-Tallendal. Σημειώσατε πὼς ἂν ἀμάρτησε γράφοντας τὴν Παρθένα του, αὐτὸς ὁ ἄπιστος, ἦτανε ὁ πρῶτος πὸς ζήτησε βωμοὺς γιὰ τὴν Ζιανν ντ' Ἄρχ, καὶ ἀκόμα σημειώσατε πὼς ἂν οἱ δικασταὶ της ἀντι νὰ εἶνε εὐσεβεῖς φανατισμένοι, ἦτανε σκεπτικοὶ φιλόσοφοι, βεβαίωτα δὲν θύ τὴν καιραν.

Βγάλε συμπέρασμα ἀπ' αὐτά, ἀγαπητέ μου φίλε, πὼς ὁ σκεπτικισμὸς δίδει τὸ φῶς στὰ ἀνθρωπινότερα αἰσθήματα καὶ πὼς ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐμποδίζει τὰ ἐγκλήματα.

— Ἐτελείωσα, ἐξώφλησα τὸ πιστεύω μου. Ἀμήν !

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΣΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Σελ. 46 στ. 3 Puzzle=παιγνίδι ζωγραφιστῶν κύβων πὸς τοποθετοῦμενοι κοντὰ ὁ ἓνας στὸν ἄλλο μᾶς δίδουν διάφορες εἰκόνες. Σελ. 47. στ. 13 γράψε στὸ κενὸ ἀπὸ ἀπροσεξία τυπογραφικὴ τὴ λέξη μεροληψία. Ἐπίσης στίχος 24 γιὰ τὸν αὐτὸ λόγῳ συμπλήρωσε ἐπιγραφή «Aux armes de France.»

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ

ΜΗΧΑΝΙΑ

ΕΠΙΘΕΣΗ

ΧΑΝΙΑ 1924

EROTOCRITUS

REVUE MENSUELLE MCMXXIV

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΚΑΛΕΣ ΤΕΧΝΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΖΩΗ

ANATOLE FRANCE

ΣΤΗΝ ΑΤΕΛΕΙΩΤΗ δοκιμασία τῆς ἀνθρωπότη-
τας, σὺν τῇ δροσίᾳ πού μᾶς ἐξαποστέλλει ἓνα φιλικὸ γα-
λανὸ νομμάκι οὐρανοῦ, ἔπειτα ἀπὸ ἀποπνεκτικῆ καὶ
ἀμείλικτη συννεφιά, ἔτσι ἀτενίζουμε πρὸς τὴν ὑπέρλαμ-
πρῆ ὁμορφιά τῶν μεγάλων μας φίλων, ὅταν γύρω μας τὰ
ἀτελεύτητα ἐρωτηματικὰ τῆς ζωῆς, μᾶς ἀποκαρδιώνουν.

Εἶνε οἱ μεγάλοι μας φίλοι.

Καὶ ἦτανε εἶς; ἀπὸ τὸν μεγαλῆτερον φίλον; μᾶς
ὁ Ἄνατολ Φράνς, ὁ νεκρὸς πού θρηνοῦμε.

Ἦτανε κι' αὐτὸς τὸ φωτοβόλο ἀστέρι πού κάθε τό-
σο ἀνάμεσα στοῦ; αἰῶνε; ἀναφίνεται κατῶ ἀπὸ μιὰ φι-
λικὰ μορφή πού ὅσο διαφορετικὴ κι' ἂν φαίνεται τὴν
κάθε φορὰ, δὲν παύει ποτὲ ἀπὸ τὸ νὰ ἔχει διαρκῶς τὴν
ἴδια ἀποστολή.

Ἄναβιστᾶ τὴν κουρασμένη ἀνθρωπότητα. Κάποια
ἐλπίδα ἔχει νὰ τῆς χαρίσει.

Τὸ σκεπτικιστικὸ χαμόγελο τοῦ μεγάλου νεκροῦ δὲν
ἐγκατέλειψε τὸν κόσμον τῶν ζώντων, δὲν τὸν ἀκολούθη-
σε στὸν τάφο. Ἐμεινε μέσα στὰ ἀθάνατα προϊόντα τοῦ
ἀφθάστου πνεύματός του, μέσα στὰ ἔργα του, παρήγορο
γιὰ τοὺς ἀπίστους, δημιουργικὸ γιὰ τοὺς πιστούς.

Ἡ λεπτὴ εἰρωνία του πού κατὰ βάθος ἦτανε μιὰ
λεπτὴ τραγικὴ εἰρωνία, προάγει τὸν ἀναγνώστη τῶν ἔρ-
γων του στὴν ὑψηλὴ πίστη τῆς ἀπιστίας.

Στους σκεπτικούς της Γαλλίας, ὁ Ἀνατὸλ Φράνς ἔχει καταλάβει τὴν πιδὶ τολμηρῆ θέτη. Ἐδίξε μὲ τὴν λεπτότητα τῆς ἀμφιβολίας του ὅλες τὶς ἀξίες τῆς ζωῆς.

Ἐξαντιλοῦσε ὅλη τὴ διαύγεια τοῦ πνεύματός του ὅταν ἐπρόκειτο ν' ἀνακλύψει κάποια ὀμιχλώδη ἀναλήθεια σὲ μιὰ κοινωνικὴ συνθήκη, σὲ μιὰ ἀνθρώπινη σκέψη, σ' ἓνα θετικὸ ἀνθρώπινο αἶσθημα.

Κι' ἀκριβῶς σ' αὐτὴ τὴν τάση τῆς εἰρωνικῆς ἐνατενίσεως τῶν ἐγκοσμίων, πού ἓνας ἀπερίσκεπτος κριτῆς θὰ μποροῦσε νὰ τὴν ὀνομάζει δηλητηριαστικὴ, εὗρίσκειται τὸ μυστικὸ τοῦ μεγάλου φίλου τῆς ἀνδ'ωπότητας. Εἶνε ἀκριβῶς τὸ σημεῖο αὐτό, ἡ ἀφειτηρία μᾶς ὑγειοῦς ἀντιλήψεως τῆς παγνόςμιας ἁρμονίας. Ἀπὸ κεῖ ἀκριβῶς ξεκινάει καὶ ὁ ἀνθρωπιστῆς, ὁ κοσμοπολίτης, ὁ ὑψηλὸς κομμουνιστῆς Ἀνατὸλ Φράνς.

Ο ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ γιὰ τὴ διάδοσι τῶν Καλῶν Τεχνῶν στὴν Κρήτη, εὗρίσκειται στὴν πολὺ εὐχάριστη θέση νὰ ἀνακοινώσῃ σὰ πολυάριθμα μέλη του καὶ σὲ κείνους πού ἀπὸ μακρὰ μὲ συμπάθεια παρακολουθοῦν τὴν προσπάθειά του μιὰ ἐθελοντικῆ εἰδηση.

Ὁ συμπολίτης μας κ. Ἐλευθέριος Κ. Βενιζέλος ἐκφράζει τὶς εὐχαριστίες του πρὸς ἐκείνους πού ὑπέγραψαν τὴν ἐκ μέρους τοῦ Συνδέσμου μας σταλμένη σ' αὐτὸν ἐκκλήση, γιὰ τὴν ὑποστήριξη τοῦ ἔργου πού ἀνελάβαμε, ὑποσχόμενος ἀποτελεσματικὴν ὀλικὴν ἀρωγῆ, γιὰ τὴν ἴδρυση τοῦ Κρητικοῦ Ὁδοῦ.

Ὅπως εἶνε γνωστὸ, μὲ τὴν ἐκκλήσή του ὁ Σύνδεσμος ἐξήτουσε ἀπὸ τὸν μεγάλο μας συμπολίτη νὰ ἔρθῃ βοηθὸς τῆς πραγματώσεως τῶν σκοπῶν του, μὲ τὴν ἐκχώρησι ἑνὸς σεβαστοῦ κονδυλίου ἀπὸ τὰ κληροδοτήματα, πού ἔχει σὰ χέρια του, προωρισμένα γιὰ τὴν Κρήτη.

Ὁ Σύνδεσμος ἀποβλέπων σ' ἡν εὐγενικὴ χειρονομία τοῦ ἐκλεκτοῦ Ἑλληνοῦ, σὰν στὴν πιδὶ θετικὴ ἐλπίδα τῆς λαμπρῆς σταδιοδρομίας πού τὸν περιμένει, τὸν εὐχαριστεῖ μὲ θερμότητα ἐξ ὀνόματος ὄλων τῶν κατοίκων τῆς πόλεως, ἐκείνης πού καυχᾶται γιὰ τὸν ἐγέννησε.

ΛΥΠΟΥΜΕΘΑ γιὰ τὸν δὲν μποροῦμε νὰ συμμερισθοῦμε τὴ γνώμη τοῦ ἐκλεκτοῦ συνεργάτου μας κ. Ἐμμ. Γενεράλι, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ὁ «Ἐρωτόκριτος» εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἀπέτυχε γλωσσικῶς. Ὁ «Ἐρωτόκριτος» ἔχει νὰ καυχῆθῃ πὼς εἶνε τὸ πρῶτο Ἑλληνικὸ περιοδικὸ πού ὕψωσε τὴ σημαία τῆς ἐλεύθερης καὶ χωρὶς προκατάληψη ἔρευνας γιὰ τὶς λογοτεχνικὰς καὶ γλωσσολογικὰς Ἑλληνικὰς ἀλήθειαι. Μᾶς ἤτινε καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ μᾶς

εἶνε ἀπολύτως ἀδύνατο νὰ ἐγκολπωθοῦμε τὴν καθαρῆουσα ἀφοῦ—χωρὶς νὰ θέλομε νὰ ἐπαναλάβομε ἐπιχειρήματα σοφά, ἀλλὰ χιλοειπωμένα—ἢ δημοτικὴ πιά ἀποτελεῖ μιὰ κατάστασις ποῦ δὲν φανταζόμεθα δεῖ πρέπει ἕνας ἤρεμος κριτὴς νὰ παραβλέπει. Σ' ὀλόκληρο τὸ ἄρθρο τοῦ προηγούμενου φύλλου μας, προσπαθήσαμε νὰ χύσομε ἔλαιον στὴν ἐξημμένη καὶ λιγάκι νευρική ἀντίληψη τῶν ἄκρων ἀριστερῶν τῆς δημοτικῆς. Τοὺς ὑποδείξαμε πὼς θὰ ἔπρεπε νὰ μὴν ἀσεβοῦν πρὸς δεῖ στίς φιλολογικὰς τάσεις μας ὁ χρόνος μὲ ὄλες τίς συμπαράμαρτοῦσες πρὸς αὐτὸν ἐπιδράσεις, ἔχει διαμορφώσει καὶ ἐξελικτικὰ καθιερώσει. Ἔχουμε τὴν ἀντίληψη πὼς μιὰ γλώσσα ποτὲ δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ ἀντικείμενο κριτικῆς προεξοφλήσεως. Ἐκεῖνο ποῦ ἡ ψυχικὴ διάθεσις ἑνὸς λαοῦ ἔχει ἐκφράσει, ἐκεῖνο εἶνε τὸ μεγαλύτερο ἐπιχείρημα γιὰ τὸν γλωσσολόγο. Ὀρεῖλει ἀπαρτιχῶς νὰ στὸ σεβασθεῖ. Σκοπὸς τῆς γλωσσολογικῆς ἐπιστήμης εἶνε νὰ συστηματοποιεῖ καὶ νὰ ἐξηγῇ ἐκεῖνη τὴ γλώσσα ποῦ ἡ δημιουργικὴ πνοὴ τοῦ λαοῦ εἶνε ὁ μοναδικὸς πυρῆνας τῆς. Γλωσσολάτης εἶνε ὁ λαός. Ὀρεῖλουε ἐπὶ τῆλους νὰ χρωσσοῦμε κάποιαν ἐκτίμησι πρὸς τίς ἀπαιτήσεις του. Καὶ δευστεῖσαμε στοὺς ἀκριζοντες γλωσσολόγους μας ψύχραιμη παρατήρησι, γαλήνια ἐνατένισι τῆς γλωσσικῆς μας καταστάσεως. Ἐὰν ὁ ἀξιώσιμος κ. Ἐμμ. Γενεράλις δὲν εὐρίσκει τὴν δημοτικὴν σὰ ἀρχεῖα τῆς Ἑλληνικῆς γραφειοκρατίας, σὰ τεχνητὰ κατασκευάσματα τῶν τύπων τῆς Θέμιδος καὶ σὰ λίγα ἀκατανόητο γιὰ τὰ 90 ἑκατοστὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ λεξιλόγιο τῆς ἐκκλησίας του, ἐλπίζομε νὰ τὴν ἀνεῦρει στὴ Νεοελληνικὴ φιλολογία. Ἐκτός ἂν ἔχει νὰ μᾶς γνωρίσει καμμὶαν ἄλλη Ἑλληνικὴ φιλολογικὴ γραμμένη στὴν καθαρῆουσα. Δὲν ἐντροπέμεθα ἀληθινὰ προφύροντας τίς λέξεις Νεοελληνικὴ φιλολογία, Νεοελληνικὴ Τέχνη. Εἰς βάρος ὄλων ποῦ δὲν τὴν γνωρίζουν ἔχει δημιουργήσει μιὰ κατάστασις. Καὶ δὲν μένει παρὰ νὰ συνδιαλλάξομε τίς καταστάσεις.

Ο ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ θὰ κυκλοφορήσει ὡς τεῦχος 4ο καὶ 5ο στίς 25 Ἰανουαρίου μὲ χαρακτῆρα πανηγυρικό. Ἐκλεκτὴ συνεργασία, κλισέ, νέο καλλιτεχνικό ἐξώφυλλο θὰ καταστήσουν τίς 120 σελίδες του τὸ λαμπρότερο σύγχρονο Ἑλληνικὸ ἀνάγνωσμα.

ΟΙ ΟΜΙΛΙΕΣ ποῦ οργανώνει ὁ Σύνδεσμος τῶν Κ. Τ. ἀρχισαν ἤδη στὴν αἴθουσά του τακτικὰ κάθε Πέμπτη ἀπόγευμα. Τὴν ἐναρξὴ των ἔκαμαν οἱ ἐκλεκτοὶ ἐπιστήμονες συμπολίτες μας κ. κ. Μ. Παπαγιαννάκης μὲ θέμα τὸν «γίμο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα» καὶ Χ. Σπυριδάκης μὲ θέμα «τίς ἀπολαύσεις τῆς ζωῆς.» Νέοι ὀμιλεῖται γιὰ τὴ χειμερινὴ περίοδο φέρονται οἱ κ. κ. Ἀντωνόπουλος «Τὰ καλλολογικὰ συναισθήματα», «Ἡ ψυχολογία τῆς γυναικας», ὁ κ. Μ. Παπαγιαννάκης (2α διάλεξι) «Ρῶτης», ὁ κ. Μ. Σκουλούδης «Ὁ κλῆρος τοῦ Μεσαίωνα καὶ ἡ Μουσικὴ», «Οἱ ἀ-

γάρες τοῦ Μπετόβεν» καὶ ἡ «Νεοελληνικὴ Τέχνη» ὁ κ. Παπαντωνάκης «Ἡ ψυχιατρικὴ θεωρία» κ. λ. κ. λ.

ΠΑΡΑΚΑΛΟΥΜΕ τοὺς συνδρομητῆς μας πὺν δὲν λαβαίνουν τὸ φύλλο τους νὰ ἐκφράξουν τὰ παραπονά τους γραπτῶς καὶ ἀμέσως στὴ διεύθυνση τοῦ περιοδικοῦ.

Ἡ ΣΧΟΛΗ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ τοῦ Συνδέσμου μας γνωστοποιεῖ πῶς ἀπὸ 1ης Ἰουνουαρίου κάνει ἐναρξὴ παιδαγωγικοῦ τμήματος ζωγραφικῆς γιὰ μικρὰ παιδιὰ κάτω τῶν 12 χρόνων ὑπὸ τὴ διεύθυνση τῆς κ. Φ. Καλοῦτση. Τὸ παιδαγωγικὸ αὐτὸ τμήμα προπαρασκευάζει τοὺς μικροὺς καλλιτέχνες καὶ καλλιερσεῖ τὴν μνήμη των καὶ τὴν περιγραφικὴ φαντασίαν των. Στους μικροὺς θὰ δίδονται ζωντανὰ θέματα με κίνηση καὶ ψυχὴ πρὸς ἀναπαράστασιν αὐτῶν ἔπειτα ἀπὸ μιὰ παιδαγωγικὴ καὶ ζωηρὴ διήγηση.

Τὰ δίδακτρα γιὰ δυὸ φορὲς τὴ βδομάδα 50 δρ. τὸν μῆνα.

Ὁ σοφὸς Καθηγητῆς τοῦ Ἀνώτερου Ἰνστιτούτου Γαλλικῶν Μελετῶν καὶ διευθυντῆς τοῦ περιοδικοῦ «Libre» διορίστηκε στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Μονπελιέ.

Ἐν τούτοις μένει στὴ διάθεση τῶν μαθητῶν, στοὺς ὁποίους δηλώνει ὅτι θὰ συνεχίσει τὴ διόρθωση γυμνασμάτων, πὺν θὰ τοῦ στέλναν (Γαλλικὰ ἢ στενογραφία). Ἡ τιμὴ τῆς διόρθωσης εἶνε 3 γαλλικὰ φράγκα. Θάταν προτιμώτερο νὰ τοῦ ἀποστείλουν οἱ μαθητῆς ἕνα ποσὸ φράγκων, πὺν νὰ χρησιμεύει γιὰ τὴν ἀξία μᾶς σειρᾶς γυμνασμάτων. Οἱ διευθύνσεις νὰ εἶνε σωστῆς καὶ πλήρεις.

Τὸ «Libre» θὰ ἐξακολουθήσει τὴν ἐκδοσὴν του στὴν τιμὴ τῶν 80 γαλλικῶν λεπτῶν. Μπορεῖ νὰ γραφεῖ κανεὶς συνδρομητῆς γιὰ ὅσον ἀριθμὸ τευχῶν θέλει.

Ὁ διευθυντῆς τοῦ «Libre» ἐλπίζει ὅτι οἱ συγγραφεῖς καὶ οἱ ἐκδότες περιοδικῶν δὲν θὰ τὸν ξεχνοῦν. Ἐφόσον στέλνουν τὰ ἔργα τους σὲ διπλό, τὸ ἕνα ἀντίτυπο θὰ δίνεται ἀπὸ τὸν κ. Ρουσσέλ στὴ Βιβλιοθήκη τῆς Πανεπιστημιακῆς Σχολῆς τοῦ Μονπελιέ.

Ἐπίσης θ' ἀρχίσει στὸ Μονπελιέ ἕνα cours νεοελληνικῆς φιλολογίας καὶ γλώσσας, με σκοπὸ νὰ γνωρίσει στὴ Γαλλία μιὰ φιλολογία πὺν λίγο γνωρίζεται καὶ πὺν ἀξίζει νὰ γνωριστῆι περισσότερο.

Ἡ καινούργια του διεύθυνση εἶνε :

Monsieur le Professeur Louis Roussel
Faculté des Lettres
MONTPELLIER — Hérault
FRANCE

ΑΙ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΑΙ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΝ

Ἡ ἀναζωογόνησις καὶ ἡ μεταβολὴ τῆς κατευθύνσεως τῶν παγκοσμίων κοινωνικοπολιτικῶν ρευμάτων μετα τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον ἔδωκε νέαν κολοσσιαίαν ὄψιν εἰς τὴν κοινωνικὴν φιλοσοφίαν, ἢ ὁποία ἐξήτασε μεταπολεμικῶς τὸ πρόβλημα τῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς κατευθύνσεως τῆς ἀνθρωπότητος ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ ἐκτάσει.

Ὁ θέλων νὰ λάβῃ μίαν σαφῆ ἰδέαν τῆς σημερινῆς καταστάσεως τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν ρευμάτων εἰς τὴν κοινωνικὴν φιλοσοφίαν, ἀπαιτεῖται νὰ κατέχῃ τὴν ἱστορίαν τῆς σοσιαλιστικῆς κινήσεως καθὼς καὶ τὴν ἱστορίαν τῶν πολιτικῶν γεγονότων τῶν τελευταίων ἐτῶν. Αὗται βεβαίως δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἐκτεθοῦν εἰς τὰς γραμμὰς ἐνὸς συντόμου καὶ προχείρου σημειώματος, σκοπὸς τοῦ ὁποίου εἶνε ἡ γενικὴ ἀνασκόπησις ὁρισμένων θεμελιωδῶν ἀπόψεων τῆς μεταπολεμικῆς κοινωνικῆς φιλοσοφίας.

Αἱ μεγάλαι μεταπολεμικαὶ κοσμοθεωρητικαὶ (κοινωνικοπολιτικαὶ) κατευθύνσεις εἶνε ἀπόρροια ὁρισμένων ἱστοριοβιολογικῶν αἰτίων, Συντηρητικὴ ἔθνικιστικὴ τάσις, δημοκρατικὴ εἰρημιστικὴ ἰδεολογία, προλεταριακὴ ἐπαναστατικὴ κίνησις ἀποτελοῦν τρεῖς διαφόρους ἐκδηλώσεις τῆς ἱστορικῆς καὶ βιολογικῆς καταστάσεως καὶ διαθέσεως τῶν κοινωνικῶν μαζῶν καὶ τῶν μεγάλων κοινωνικοπολιτικῶν ὀργανισμῶν, οἱ ὅποιοι προσπαθοῦν νὰ ὑπερβῶν τὴν διεθνή μεταπολεμικὴν οικονομικοπολιτικὴν κρίσιν.

Ἡ πάλῃ τῶν τάξεων ἢ ὁποία πρὸ τοῦ πολέμου ἦτο κατάστασις τῆς ἀναγκαίᾳ διὰ τὴν μετάβασιν ἀπὸ τῆς κεφαλαιοκρατικῆς εἰς τὴν σοσιαλιστικὴν οἰκονομίαν ἤδη οὐδὲν ἄλλο ἀποτελεῖ, ὡς δόγμα τῆς κοινωνικῆς φιλοσοφίας, εἰμὴ τὴν ἐκφράσιν διαθέσεώς τινος τῆς μάξης τοῦ ἐπαναστατικοῦ προλεταριάτου, νέαν ἐκδοχὴν τῆς σχηματικῆς παραστάσεως τοῦ κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ καὶ κριτικὸν κοινωνικοφιλοσοφικὸν σύστημα ἐναντι τοῦ ὁποίου ἐγείρεται ὁ φασισμὸς, βασιζόμενος ἐπὶ τῆς συνεργασίας τῶν τάξεων, τῆς ἐπανιδρύσεως τῆς ἔθνικῆς καὶ πολιτειακῆς ἐνότητος καὶ τῆς ἐξυγιάνσεως τοῦ κρατικοῦ ὀργανισμοῦ καὶ ἰδιωτικοῦ συντελεστοῦ τῆς κοινωνικῆς ζωῆς.

Ὁργανικὴ ἀνασυγκρότησις τοῦ οικονομικο-πολιτειακοῦ ὀργανισμοῦ, ὡς αὐτὸ κέντρον μονάδος, ἀνασυγκρότησις τοῦ οικονομικο-πολιτειακοῦ ὀργανισμοῦ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν συμφερόντων τῶν ἀτόμων, ἀνασυγκρότησις αὐτοῦ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν συμφερόντων τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου, ἀντιμετώπισις τῆς οικονομικο-πολιτικῆς κρίσεως διὰ κοινωνικῆς δικτατορίας βασιζομένης ἐπὶ τῆς διαφορικότητος τῶν τάξεων, ἴδου αἱ τέσσαρες θεμελιώδεις κατευθύνσεις εἰς τὴν σύγχρονον κοινωνιολογικὴν πολιτικὴν. ὕται ἕκαστην τὴν καταγωγὴν τῶν ἀπὸ τὴν διαμόρφωσιν τῶν ἐννοιῶν τῆς μεταπολεμικῆς κοινωνικῆς φιλοσοφίας.

Ἡ ἐγκιλιῶσις καὶ σταθεροποίησις τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου εἰς τὴν Ρωσίαν καὶ ἡ ἐμφάνισις τοῦ φασισμοῦ εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀπετέλεσαν τὴν ἀπαρχὴν τῆς καταπτώσεως τῆς κοινοβουλευτικῆς

δημοκρατίας κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν περίοδον. Παρὰ τὴν ὑποστήριξιν τῆς σοσιαλδημοκρατίας, παρὰ τὴν κατὰ τὸ 1924 νέαν πρὸς τ' ἀριστερὰ κίνησιν τῶν πολιτικῶν ρευμάτων ἢ δημοκρατία ὡς κοινωνικοφιλοσοφικὴ ἀρχὴ ἀπώλεσε σημαντικὸν ἔδαφος ἔναντι τῆς ἀρχῆς τῆς κοινωνικῆς δικτατορίας.

Ἀντιθέτως ἡ εἰρηνόφιλος τάσις (πασιφισμός) ἐσημείωσε κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν περίοδον πρόοδον ἀρκετὰ σημαντικὴν. Ὁ μεταπολεμικὸς πασιφισμὸς εἶνε κυρίως οἰκονομικὸς κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν προπολεμικὸν ἰδεολογικὸν πασιφισμὸν. Στηρίζεται ἰδίως ἐπὶ τῆς ἀνάγκης τῆς συννεργασίας τῶν ἐθνικῶν οἰκονομικῶν ἐπιπέδων καὶ τῆς κανονικῆς ἐξελίξεως τῆς διεθνoῦς οἰκονομίας.

Α. Σ.

Η ΕΙΡΩΝΕΙΑ ΤΟΥ ΑΝΑΤΟΛ ΦΡΑΝΣ

Ὁ Παλαμᾶς μιλῶντας κάποιον γιὰ τὸ Φράνς, μαζί με τ' ἄλλα ἐκφραστικὰ ἐπίθετα ποῦ χαρίζει στὸν μεγαλότατον δημιουργὸ τῆς σιβυλλικῆς «Θαΐδας» εἶνε καὶ τοῦ «σαρκαστῆ ποῦ σφάζει μὲ βελουδο».

Ἀριστοτεχνικότερος χαρακτηρισμὸς δὲν μπορούσε νὰ γενεῖ γιὰ τὴν κριτικοφιλοσοφικὴν Εἰρωνεία τοῦ Φράνς, ποῦ μὲς στὰ περίτεχνα λεπτουργημένα βιβλία του, ἀποτελεῖ τὸ κυριώτερον δημιουργικὸ του στοιχεῖο, τὴν ψυχικώτερή του ἐμπνοή καὶ τὴν ὑποβλη ἰκώτερή του δύναμη. Ὁ Φράνς πράγματι σφάζει μὲ βελουδο, καὶ σφάζοντας ἐστὶ χαριτωμένα, ζωντανέβει σαρκαστικὴ τὴν ἀνάγλυφὴ του ἀφήγησιν. Ξυπνάει ψυχόρητα ἓνα καινούργιο ἰδεολογικὸ ἡδονισμὸ καὶ πλημμυρίζει τὸ ἐγὼ μας, μ' ὅλες του τίς μελαγχολικὰς ποῦ καὶ ποῦ ἀμφιβολίας, ἀπ' τὴν ἀγάπη τῆς ζωῆς καὶ τὴν ἐξύψωση τῆς συμπόνιας.

Ἡ Εἰρωνεία του, (μιλάμε γιὰ τὸ «καθαρὸ δημιουργικὸ» του ἔργον) ἔχει τὴν ἀστείρευτη πηγή της, στὴν ἀρνητικὴ πεποίθησιν, ποῦ γεννάει ἢ προσεχτικὴ ἐρευνα τῆς καθόλου «οἰκουμένης» ἐξέλιξης τῆς ἀνθρωπότητος, ἀπ' τὴν ὅποια λείπει κίθε μεταφυσικὴ παρηγοριά. Ὑποβάλλει μουσικὰ τὸ σαρκασμὸ μπροστὰ σὲ κάθε ἀνθρώπινη προσπάθεια, σ' ὅλες τῆς τίς ἀτόψεις καὶ σ' ὅλες τῆς ἐνέργειες, σατυροῖσιν τὰς τὴν σὺν ἓνα ἀδιάκοπο καὶ χωρὶς σκοπὸ κινήγημα μιᾶς σκιάς ποῦ δὲν εἶνε δυνατὸ νὰ καθορισθεῖ. Ἐπάνω σ' αὐτὸ πρέπει νὰ μὴ συγχύζουμε τὸν μασέτρο λογοτέχνη μὲ τὸν κομμουνιστὴ δημοσιογράφον τῆς «Οὐμανιτέ» παρεξηγώντας τοὺς δαντελλένιους στοχασμοὺς τῆς εἰρωνείας του μπροστὰ στὰ σύγχρονα κοινωνικὰ εἰδωλα, ποῦ τ' ἀγναντέβει καὶ αὐτὰ σὺν παράξενον ἐξελικτικὰ συναστήματα τῆς ὅλης ὄψης τοῦ κόσμου, μὲ διανοητικὸ κατακάθισμα, καὶ ἐκεῖ ἀκόμη ποῦ ξεφεβγοντας λίγο τὴν ἔλαστικότητα τοῦ σαρκασμοῦ του γίνεται κάπως ἀγριώτερος, (Τὸ νησί τῶν Πιγκουίνων, τὸ δαχτυλίδι μὲ τὸν ἀμέθυστον) τὰ οὐτοπιστικὰ ὁράματα καὶ τὴν καθολικὴν ἀναρχία. Ἡ μεγάλη ψυχὴ τοῦ Φράνς

δέν μπορούσε νά μὴν ἀνηυχήσει μὲ τὴν εὐγένεια τῆς κομμουνιστικῆς κοσμοθεωρίας, ἀλλὰ τὸ καλλιτεχνικό του δημιουργήμα, εἴμεινε, μακρὰ ἀπὸ κάθε τάση προλαγανδισμού, Τέχνη καὶ μόνο Τέχνη. Ἔτσι τὸ μόνο πού μπορεῖ νὰ παραδεχθῆμε ὡς βαθύτερη πίστη τῆς νοστοροπίας του, εἶνε τὸ «ἀνεύθυνο» τοῦ ἀνθρώπου ἐπάνω στὴ γῆ. Ἡ ἐγωκεντρικὴ δηλαδὴ ἰδεολογία ἀπ' τὴν ὁποία κυριότερα πλημυροῦν, γιὰ μὴ σιγῆ, ὅλες ἡ τελευταῖες δημιουργικὲς διάνοις, ὅπως φαίνεται λ. χ. στὸν Ἰψεν, μὲ τοὺς σκοτεινοὺς Ὀσβάλδους καὶ τὸ Ντοστογιέφσκη, μὲ τοὺς βαθυστόχαστους Ρασκολνικόφ καὶ τοὺς πολύμορφους ἀδελφοὺς Καραμάζωφ.

Σὲ ὅλα αὐτὰ πού εἶπαμε παραπάνω μπορεῖ νὰ συμφωνήσῃ καὶ ὁ πλέον δύσκολος συζητητὴς, ἂν ἐμβαθύνῃ στὴ χαρακτηριστικώτερη σειρὰ τῆς ὑποκειμενικότητός του, στὴν ἀπαράμιλλη τριλογία τῶν ἐργῶν του: «Θαῖς» — «Γνώμες τοῦ ἀββᾶ Ἰερώνυμου Coignard» — «Κῆπος τοῦ Ἐλικούρου». Τὸ πρῶτο εἶνε ἕνας φαινομενικὰ σιβυλλικός, ἀλλὰ κατὰ βάθος πολὺ διάφανος κριτικοφιλοσοφικός ὕμνος τῆς Ζωῆς. Μὲς ἀπὸ κίτρινιασμένους παλαιοὺς παλῦρους, ὁ Φράνς, ζωντανέβει μὲ θεία πνοὴ καὶ κυριολεκτικὴν ἀκρίβεια χρονικογράφου, ἕνα πολύτροπο ἰδεολογικὸ παραμῦθι, μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ...ἐρωτευθεῖ τὴν ἀναζήτησιν τῆς ἠθικῆς τελειότητος καὶ πρωτίστως τῆς βασιμώτερης μεταφυσικῆς ἀλήθειας στὸ Χριστιανισμό. Ὁ Παφνούτιος εἶνε ἕνας νοσταλγὸς ἰδεολόγος, πού κορυφασμένος ἀπὸ τὰ ὄργια τῆς πολυθλήτητος Ἀλεξάνδρειας, τῆς Εἰδωλολατρικῆς παρακμῆς, νομίζει πὺς βόισκει τὴν τελειότερη ψυχικὴ παρασκευή, γιὰ μιὰ κατεύθυνσιν πρὸς ἕνα σύμμετρο πνευματικὸ ἰδεῶδες, στὸν ἀσκητισμὸ τῆς λατρείας τοῦ νέου Θεοῦ, μέσα στὶς ὑποβλητικὰς ἐρημιὰς τῆς Θηβαΐδας καὶ μακριὰ ἀπὸ τοὺς ἀλαλαγμοὺς τῆς ἀνιέρου κραιπάλης τῶν ἡδονοπαθῶν Ἀλεξανδρινῶν. Ἐκεῖ φανατισμένος ἀπ' τὴν πίστη στὴν καινούργια θεοσκεία, μαθαίνει τὴν ἀποθέωσιν στὴν Ἀλεξάνδρεια ὡς περιολήτου ἑταίρας, τῆς Θαΐδας, πού σὰν ἐμπειρὴ χορεύτρια, στὰ πολὺ νεανικά του χρόνια, μιμουμένη ἔντεχνα, ὅπως γράφει ὁ Φράνς, ἐπαίσχοντα πράγματα τῆς εἰδωλολατρικῆς μυθολογίας, τοῦ εἶχε ἀνάγει ὀρμητικὴ τὴ φωνὴ τῆς λαγνείας, καὶ μὲ τὴν ἐμπνευσιν τῆς Βίβλου ἀποφασίζει νὰ τὴ σώσει, χωρὶς νὰ μαντέβῃ πὺς ἡ σωτηρία τῆς θᾶ γίνεται γι' αὐτὸν τὸ φιλοσοφικὸ κριτήριον τῆς ἴδιας του Πίστης, πού ἀπὸ μέσα του περνώντας καὶ διυλίζοντας τὶς πεποιθήσεις του, θὶ τις ἐβγάζε στὸ τέλος γυμνὰς ἀπὸ κάθε σκόπιμην ἰλήθεια, φριχτὸς βουκόλακας τοῦ δικαιολογημένου ὀφελιμισμοῦ τῆς εἰδωλολατρικῆς ζωῆς. Ἡ «Θαῖς» δηλαδὴ χρησιμεύει στὸν Φράνς γιὰ τὴν ἐμφύωσιν μιᾶς «μυρικῆς» ἐκδήλωσιν τῆς σκεπτικῆς του Εἰρωνείας, μὲ συμπέρασμα τὴ διανοητικὴ ἰσχυροκτονικὴ τῆς Ἐτικουρικῆς σοφιστικῆς. Τὸ δεύτερον τῆς τριλογίας: «Γνώμες τοῦ ἀββᾶ Ἰερώνυμου Coignard» εἶνε τὸ νεκρικοτέρου βιβλίον τῶν ἐποχῶν. Ὁ ἀββᾶς Coignard, ἕνας ἰερατικὸς Μεφιστοφελῆς πού ἀρνιέται τὸ πᾶν, ἀπὸ τὰ θεοσκευτικὰ καὶ ἠθικὰ δόγματα, ἕως τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν φιλοσοφίαν, εἶνε τὸ χαρακτηριστικώτερον σύμβολον τῆς καθολικῆς Εἰρωνείας τοῦ Φράνς. Καὶ τέλος τὸ τρίτον: «Κῆπος τοῦ Ἐλικούρου» εἶνε ἡ πρώτη μελαγχολικὴ ἐνατένισιν τῆς Ζωῆς μπροστὰ

στό ἄδειο τῆς μεταφυσικῆς ἀβεβαιότητος, ἀντίθετα μὲ ὅλα σχεδὸν τὰ ἔργα του· πρᾶγμα πού δὲν τὸν ἐμποδίζει ὅμως, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐκδήλωση τῆς δραματικῆς του ἀγωνίας, νὰ ξαναπέσει στὸ τέλος, αὐτοειρωνυζόμενος, στὴ φιλοσοφικὴν αἰσιοδῶ ξία τοῦ καλόγνωμου του σαρκασμοῦ.

Ἀκόμα καὶ ὡς λογοτέχνης ἱστορικὸς περνάει τὰ πάντα ἀπὸ τὸ πρῶσιμα τῆς δημιουργικῆς του κριτικοφιλοσοφικῆς Εἰρωνείας. Στὸ ἀνάλογο ἔργο : «Les dieux ont soif» πού εἶνε ἀδρὲς σελίδες τῆς Γαλλικῆς Ἐπανάστασης, ἡ ψυχρότητα τοῦ περιγραφικοῦ ἀντικειμενισμοῦ του, σαρκάζει τὸν μαγαπόντικο φανατισμὸ τῆς τρομοκρατικῆς ἐκείνης ἐποχῆς καὶ τὸ ἀρριβιστικὸ τῶν κρατούντων τότε, οἱ ὁποῖοι πρὸ παντὸς ἦσαν...πολὺ ἄνθρωποι. Ἀπὸ τοὺς δυὸ ἀντιπροσωπευτικώτεροις του τύπους ὁ Βροττώ, οἰσσοπάστης ἀλτρούιστης, εἶνε ὁ θετικὸς πόλος τῆς Εἰρωνείας του, ἀντίθετα μὲ τὸν κυριώτερον ἦρωα Γκαμελέν, ζωγράφου καὶ κατόπιν ἐλίτροπου τοῦ Λαοῦ στὸ Ἐπαναστατικὸ Δικαστήριον, φανατικὸ κομματάρχισκο, πού εἶνε ὁ ἀρνητικὸς. Ὁ Φράνς κ' ἔδω σαρκάζοντας κλασσικά, ἐπιμένει οὐσιαστικῶς στὴ βεβαιότητα καὶ τὴν ὁμορφίαν τῆς Ζωῆς, πού τις σκηνές των ἐναλλάσσει ἀριστοτεχνικῶς μὲ τὸν ἀγριο ὕλισμὸ τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου περιβάλλοντος. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Γκαμελέν, πού ὁ Φράνς πολὺ ταιριασμένα καταδικάζει, μὲ τραγικὴν ἰλαρότητα, κ' αὐτὸν σὲ θάνατο, ὅταν ἦλθαν στὰ πράγματα οἱ κομματικοὶ του ἀντίπαλοι, τὴν ὥρα πού μεταφέρεται στὸν τόπον τῶν ἐκτελέσεων, σφίγγει μὲ πάθος στὰ χεῖλη του τὸ κόκκινο γαυροφάλο πού τοῦ πέταξε ἡ ἀγαπητικιά του ἡ Ἐλωδία, στερονὸ θυμητικὸ καὶ σύμβολο τῆς ἀλήθειας τοῦ ἔρωτα καὶ τῆς Ζωῆς, καὶ κοιμισμένος σ' ὄνειρό των ἐκεῖνο, ξυπνάει ξάφνου μὲ φρίκη ἀπ' τὴν κρύαν ἀντίληψιν τῆς ἐπικείμενης ἐκμηδένισης, ἀντικρῶζοντας μὲς σὲ μιὰ πένθιμη σκηνογραφίαν ν' ἀνεβοκατεβαίνει ἡ ματωμένη γχιλοτίνα.

Ἡράκλειο.

ΟΡΑΣ. Ν. ΣΤΑΥΡΑΚΗΣ

ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΟΣ ΤΡΟΜΟΣ ΚΑΙ ΛΥΡΙΣΜΟΣ

ΒΛΕΣΤΕΝΤ :—...Σὲ λίγον καιρὸ, οἱ δρόμοι τῆς θάλασσας θὰ κλείσουν, ὅπως λένε καὶ στίς τραγωδίαις.

ΕΛΛΙΝΤΑ :—Ναί...θὰ κλείσουν οἱ δρόμοι τῆς θάλασσας.

(Ibsen: «Ἡ κυρὰ τῆς θάλασσας».)

Οἱ δρόμοι τῆς θάλασσας, εἶναι οἱ δρόμοι πρὸς τὸ ἄγνωστο, πού μᾶς ὀδηγοῦν, ἀκαταστάλαχτες ἀσυστηματοποίητες, ἀμφίβολες καὶ ἀσαφεῖς οἱ βαθύτερες ὁμέες τῶν ψυχῶν μας. Σὰν ταξιδιωτὲς ξεχασμένοι σὲ μιὰν ἐρημικὴν ἀκτὴν, παρακολουθοῦμε μακριὰ τὶς σκιῶδεις ἐμφανίσεις τῶν πλοίων, πού διαγράφονται ἑλαφρῶς στὴν κατασκότεινη ὁθόνην τῶν ὀριζόντων καὶ χάνονται νοητικῶς ἀνάμεσα στίς ἀτέλειωτες

σειρές τῶν βράχων, πού μᾶς φράζουν τὸ ἀνοιγμα τῶν ἀντικρουῶν χωρῶν. Τὰ πλοῖα ερχονται, περνοῦν προσιά μας μὲ τὰ πανιά ἀνοιγμένα καὶ τὰ κατάρτια σὰν δόρατα μιᾶς πένθιμης καὶ σιωπηλῆς στρατιάς καὶ φεύγουν πέρα, πρὸς τοὺς δρόμους τῶν μυστικῶν πεπωμένων. Ἡ θάλασσα εἶνε σκοτεινὴ, ὁ οὐρανὸς χωρὶς ἄστρα καὶ ὁ ἀέρας πού ἔργεται ἀπὸ τὰ δάση καὶ τὰ βονὰ σφυρίζει πένθιμα στὶς ἀκτὲς πού σιγοκλαεῖ τὸ κύμα. Κ' ἐμεῖς, οἱ ἴδιοι πάντοτε, ὅσον καὶ ἂν ἀλλάζουν οἱ καιροὶ καὶ οἱ τόποι, εἶνε σὰν νὰ βρισκόμαστε αἰώνια στὴν ἴδια μεριά, κοντὰ στὴν ἴδια σκοτεινὴ θάλασσα καὶ ἀντίκρου στὶς ἴδιες ἀκαταμέτρητες σειρές τῶν βράχων. Τὸ συναίσθημα πού μᾶς κατέχει ἀλλάζει μονάχα κάθε τόσο τὸ ὄνομά του : πότε λέγεται σκοτεινὴ εἰδωλολατοικὴ ἐκσταση, πότε καλεῖται ἀρχαῖον οἶγος· ὕστερα ὄρφικὴ μυστικοπάθεια ἢ διονυσιακὸς ὄργασμός· στὸ τέλος γίνεται χριστιανικὴ ἔξαρση, δημουργικὴ μεταστροφή, ἀσκητικὴ περισυλλογὴ καὶ μέσ' ἀπὸ μιὰ σταθερὴ προσπάθεια γιὰ τὴν ἐλισθημονικὴ ἐξερεύνηση τοῦ ἀγνώστου, καταντᾷ πάλι ἓνας πρωτόγονος καὶ ἀκαταλόγιστος ὀπτασιασμός, μένοντας πάντα ὅ,τι εἶνε ἀληθινὰ : ὁ μεταφυσικὸς τρόμος, πού μᾶς κατέχει καὶ μᾶς κυβερνᾷ.

Ὁ μεταφυσικὸς αὐτὸς τρόμος εἶνε ἡ αἰτία καὶ τὸ ἀποτέλεσμα σύγκαιρα τῆς ἐκστάσεως τοῦ μόνου ὄλου πού μπορεῖ νὰ χρησιμοποιήσει ἢ κουρασμένη καὶ γεμάτη ἀνησυχίες καὶ φρίκας ἀνθρώπινη ψυχὴ γιὰ νὰ ἐκπορθήσει τὰ τείχη τῶν σκοτεινῶν αἰνιγμάτων τῆς ζωῆς καὶ τοῦ σύμπαντος. Ἡ ἐκσταση ἐκδηλώνεται ὡς λυρικὴ διάθεση· εἶναι ἡ ἀνιψωτικὴ δύναμις τοῦ ατόμου, ἡ δύναμις πού τὸ κινεῖ πρὸς τοὺς σκοτεινοὺς ὀρίζοντες καὶ τὶς θάλασσες τῆς δίγως τελειωμό. Εἶνε τὸ πνεῦμα πού κυριαρχεῖ μέσα σ' ὅλα τ' ἀπροσπέλαστα καὶ ἀπρόσιτα ἔργα τῶν ἡρωικῶν ψυχῶν, τῶν μεγάλων λαῶν, τῶν διανοιῶν, πού αἰσθάνθηκαν τὴν ἀνάγκη νὰ χτυπήσουν τὴν πόρτα τοῦ ἀγνώστου τὴν αἰώνια κλειστή. Εἶνε ἡ φωνὴ τῶν παλιῶν προφητῶν, ἡ γενεσιουργὸς αἰτία τῶν κοσμογονιῶν καὶ τῶν δημοτικῶν ἄσματων. Ἡ ἱερὴ φρίκη τῶν ἀρχαίων τραγωδιῶν. Ἡ ἐξίλαστήρια φλόγα τῶν χριστιανικῶν προσευχῶν. Ἡ σημαία τῶν αἰρετικῶν καὶ τῶν ἀρνητῶν· ἡ μυστικὴ δύναμις πού κυβερναεῖ τὰ ἐνοστικὰ τῶν λαῶν. Εἶνε ἡ βαθεῖα ἀνάγκη τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, πού δὲ γνωρίζει τὴν ἡσυχία καὶ πού παλεύει κάθε στιγμὴ, χωρὶς ν' ἀπελλίξεται ποτέ, ἔστω καὶ ἂν κουράζεται καμμὶ φορὰ στὴ μέση τοῦ δρόμου. Μέσ' ἀπὸ τὰ πανόραμα ἐπη, μέσ' ἀπὸ τὰ βράχια τῶν παναρχαίων πολιτισμῶν, τῶν παναρχαίων δοξασιῶν, τῶν θρησκειῶν πού ἐδυσαν ἢ τῶν θρησκειῶν πού μιὰ μέρα ἀναμφίβολα θάνατεῖλουν, μιὰ κυριαρχοῦσα ἰδέα φανερώνεται καθαρά : ἡ ἀναζητήση τῶν ἀγνώστων δυνάμεων, τῶν ἀγνώστων πεπωμένων καὶ τῶν ἀγνώστων ἰδεωδῶν. Γύρω μᾶς αἰσθανόμαστε κάθε στιγμὴ ὅτι μᾶς περιβάλλει ἓνας πλατὺς καὶ ἀνεξερεύνητος ὠκεανός. Μακρινὰ φῶτα σαλεύουν πάνω στὰ σκοτεινὰ καὶ ἀπροσπέλαστα νερά : εἶνε οἱ φωνές, πού μᾶς καλοῦν, τὰ γεγονότα πού μᾶς σημαδεύουν τὴν ἔκταση τῶν νερῶν, οἱ ἔξαφνικὲς προσεγγίσεις τῶν ἀοράτων δυνάμεων, πού τὶς αἰσθανόμαστε γύρω μας καὶ πού δὲ θὰ τὶς γνωρίσουμε ποτέ.

Ἡ δίψα τοῦ ἀγνώστου εἶναι τὸ ζωτικότερο αἶσθημα τοῦ ἀνθρώ-

πίνου ὀργανισμοῦ. Ἐίνε ἡ αἰώνια κι ἀμετάβλητη ἀνάγκη τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς νὰ φωτίσει μὲ μιὰ φλόγα ἀληθινῆς, ἀκαταμάχητης κι ἀκαταγώνιστης πίστεως τὶς μεταφυσικὲς τῆς ἀνησυχίες. ΓΙΑ τὸ λόγο αὐτὸ δὲ θὰ πάφει οὔτε στιγμή νὰ «ἐξίσταται» τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα. Ἡ ἔκσταση, ὑποβοηθούμενη ἀπὸ τὴ διαίσθηση, ἀπὸ τὰ μυστικὰ ρεύματα ποὺ διασταυρῶνονται στὸ ὑποσυνειδητό μας, εἶναι ἕνας δρόμος, ὁ μόνος δρόμος, ποὺ μᾶς μένει : κι αὐτὸς ἐν τούτοις ὁδηγεῖ ὡς τὴν ἀκρογιαλιά ἢ θάλασσα μένει πάντα ἀκυβέρνητη, ἀνυπότακτη κι ἀκαταδάμαστη ἔκταση, στοιχεῖο κινούμενο, μεταβαλλόμενο, παλλόμενο, ἀσυγκράτητο, γεμάτο αἰνίγματα, μυστηριώδη προβλήματα, βάρη ποὺ δὲ θὰ μπορέσει ἀσφαλῶς ποτὲ νὰ τὰ βυθομετρήσει ὁ ἀνθρώπινος νοῦς. Ἀπὸ τὴν ἔκσταση αὐτὴ πηγάζει ὁ λυρισμός : τὸ ἄπλωμα δηλαδὴ τοῦ ἀνθρώπινου ἐγώ, τὸ ἱερὸ μεθύσι, ποὺ γεννάει τοὺς θεοὺς κι δημιουργεῖ τοὺς ἥρωες, τὸ τάνυσμα τῶν ἀνθρώπινων φτερῶν πρὸς τὴ σύνορα τῶν ἀγνώστων κόσμων, τῶν ἀγνώστων περιοχῶν· αὐτὰ τὰ ενστικτὰ τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς μᾶς βεβαιώνουν κατα τρόπο μὴ ἐπιδεχόμενο ἀμφισβήτησης γιὰ τὴν ὑπαρξή τους· αὐτὰ τὰ ἅλτα κ' αἰώνια σκοταίνι προβλήματα τῆς ζωῆς, μᾶς καθιστοῦν ἀναγκαῖα τὴν παραδοχὴ τους· ἀπέναντι τῶν μυστηριωδῶν αὐτῶν δυνάμεων ἔμεις μεταχειριζόμεστε μιὰ δύναμη ἐξ ἴσου μυστηριώδη τὴν ἔκσταση, ποὺ ἐκδηλούμενη ὡς λυρισμός, στὴν εὐρύτερη κι ἀληθινώτερη σημασίᾳ τοῦ ὄρου δημιουργεῖ τὴν ἀφθαστὴ ὁμορφιὰ τῶν γιγάντιων μορφῶν τοῦ Λόγου καὶ τῆς Τέχνης.

ΙΩΑΝ. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

Δ Η Λ Ω Σ Η

Ἡ καθυστέρηση τοῦ φύλλου τούτου μᾶς ἀναγκάζει νὰ τὸ ἐκδώσουμε μὲ 64 σελίδες. Ἔτσι, παρ' ὅλη τὴν καλὴ θέλησή μας δὲν μπορέσαμε νὰ δημοσιέψουμε οὔτε καὶ κείνα ποὺ ἀναγγέλθηκαν ὡς περιεχόμενα.) «Ντοστογιέφσκυ», τὸ σημεῖωμα τοῦ κ. Σπ. Παναγιωτόπουλου γιὰ τὸν «Κόκκινο Τράγο» ἀναγκαστικὰ μένουν γιὰ τὸ ἐρχόμενο.

Β Ι Β Λ Ι Α

(ΓΙΑ ΝΑ ΚΡΙΘΕΙ ΜΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΠΡΕΠΕΙ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΩΣ ΝΑ ΜΑΣ ΣΤΕΛΝΕΤΑΙ ΣΕ ΔΙΠΛΟ)

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗ : «Ποιήματα».

ΑΔΚΗ ΘΥΡΥΛΟΥ : «Σολωμός» καὶ «Παλαμᾶς» (Θὰ μιλήσουμε).

ΑΠ. ΜΑΓΓΑΝΑΡΗ : «Τὸ ταξίδι» σὲ λυρικοὺς στίχους (Θὰ μιλήσουμε).

Η ΜΕΓΑΛΗ ΕΙΔΗΣΗ

Στή σελίδα 55 τοῦ τεύχους αὐτοῦ με ὄλη τή δειλία μιᾶς χαρᾶς πού πνίγει τήν ἔκφραση, ἀναφέραμε τίς εὐχαριστίες τοῦ ἀγαπητοῦ Ἑλ. Βενιζέλου πρὸς τὸ Δ. Συμβούλιο καὶ τὰ μέλη τοῦ Συνδέσμου.

Δὲν ἐπρόφτασε νὰ κυκλοφορήσει τὸ φύλλο καὶ νέο συγκινητικό, ἀγαπητότατο γράμμα τοῦ μεγάλου συμπολίτη μας, μᾶς φέρνει στήν ἱερή στιγμή μιᾶς μεγάλης ἀνακοινώσεως.

Πρόκειται περὶ μιᾶς μεγάλης δωρεᾶς τὴν ὁποίαν ἔστειλε στὸν Σύνδεσμό μας γιὰ νὰ πραγματοποιηθοῦν μέσα σὲ ὀλιγόχρονο διάστημα ὅλα τὰ ὠραία ὄνειρα πού βαυκαλίζουσι τὴν Κρητικὴ καλλιτεχνικὴ ψυχὴ.

Ὅτε ὁ ὀλίγος χρόνος οὔτε ἡ στιγμή εἶνε τέτοια γιὰ νὰ μᾶς ἐπιτρέψει τὴν παράθεση τῶν συγκινητικῶν λεπτομερειῶν τῆς ὠραίας αὐτῆς ὑποθέσεως.

Ἐπιφυλασσόμεθα στὸ ἐρχόμενο φύλλο νὰ τὰ ἐκθέσουμε μετὰ τὴν ἀνεση καὶ τὴν ἐκτίμηση πού ἀξίζει σὲ μιὰ τέτοια περίσταση.

Ἐνα θερμὸ καὶ ἀπλὸ εὐχαριστῶ μπόρει μοναχὰ νὰ ἐφροάσει τῆς στιγμῆς αὐτῆς τὴν ἱερὴ συγκίνηση.

Χανιά 16 Δεκεμβρίου 1924.

Ο ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΔΟΣΗ
ΤΩΝ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ

ΔΙΑΤΙΜΗΣΗ ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΩΝ

Ὁλοσέλιδη ἐντὸς πλαισίου	Δραχ. 300.—
Ἡμισυ σελίδος	» 200.—
Τρίτον »	» 100.—
Ἰδιαίτερο χαρτὶ τριχρωμία καλλιτεχνικὴ σύνθεσις	» 600.—
Ἐξώφυλλον τριχρωμία	» 650.—

Δεῖγμα τοῦ «ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΥ» ἀποστέλλεται δωρεὰν σ' ὅποιον ζητήσῃ.

3/11

